

Revista Literară

PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

TEO CHIRIAC: „SIMULACRU”

„Este impresionant să vezi cum, de cele mai multe ori, sala de ședințe a Legislativului se transformă în arenă de circ, iar ședințele lui devin adevărate spectacole de clownerie, spectacole desfășurându-se în spiritul marilor tradiții ale clowneriei rusești. Asta în vreme ce, unii tineri parlamentari, mânați de curiozitate și promisiuni electorale, se aruncă în gol de la etajele superioare ale Parlamentului, pentru a se convinge că între cer și pământ nu e un gol simulacru, ci unul real, unul adevărat...” (P. 4)

ION POP: „SCRIITORUL ÎN CETATE”

„Ne putem întreba ce mai poate face astăzi scriitorul dacă pășește, cum se zice, în «for». A încercat, în România, prin câteva voci, să se angajeze în serviciul cauzei democratice imediat după Revoluția din Decembrie 1989, dar se știe că puterea, în fond „neocomunistă”, a făcut tot posibilul să-l elimine din organismele de decizie, prin campanii abjecte de denigrare, și a cam reușit. Oamenii scrisului literar s-au «ars» de prea multe ori în materie de angajare politică, etica «acțiunii» a intrat și a rămas în conflict cu cea a «convingerii» (...)» (P. 6)

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Fragment din cartea *Imperiul trebuie să moară* de Mihail Zăgar, în curs de apariție la Editura Cartier. (P. 24)

EDITORIAL

ARCADIE SUCEVEANU: „DESPRE PROIECTELE CULTURALE”

Gulliver îi salută pe laputani. Ilustrație la Jonathan Swift, „Călătoriile lui Gulliver” (Leipzig, cca 1910)

„Mulțumim statului pentru susținerea proiectelor noastre culturale. Dar parcă e prea puțin pentru o uniune de creație cum este Uniunea Scriitorilor. O fi crezând oare cei ce fac bugete ministeriale că, economisind câțiva lei pe seama programelor destinate culturii, rezolvă

astfel marile probleme economice și sociale cu care se confruntă Republica Moldova?! Nu vom înțelege niciodată nici rațiunea care a stat la baza deciziei de a scoate uniunile de creație din categoria instituțiilor bugetare. Și asta în timp ce partidele politice

și unele instituții, cu proprietăți sau cu profit semnificativ, obțin finanțări grase din partea statului. E și aici o problemă. O vom pune în fața legiuitorilor și vom insista ca forul legislativ să găsească, în cele din urmă, o soluție echitabilă.”

POEZIE

de ALEXANDRU BURUIANĂ

„ALTE CULORI”:

„Din nou pe aceeași bancă ne stoarcem singurătățile discutăm despre prietenii tăi care au curajul să te îmbrățișeze doar pe facebook...”

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

ANUL LITERAR 2018 – P. 8

MIRCEA V. CIOBANU (POEZIE), MARIA PILCHIN (PROZĂ), ADRIAN CIUBOTARU (CRITICĂ, ESEU, PUBLICISTICĂ), DUMITRU CRUDU (DEBUTURI)

PROZĂ – P. 14

OVIDIU BUFNILĂ: „ARCUL DE TRIUMF”

CRONICĂ DE CARTE – P. 18, 21

DE NICOLAE ENCIU (LA O MONOGRAFIE DE VLAD MISCHEVCA) ȘI LUCIA ȚURCANU (LA UN VOLUM DE VERSURI SEMNAT DE LIVIU ANTONESEI)

INEDIT – P. 20

POEME DIN ARHIVA LUI NICOLAE ESINENCU RECUPERATE DE CRITICUL ȘI ISTORICUL LITERAR VITALIE RĂILEANU

03
2019

CUPRINS

EDITORI:
UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău

ANUL 5 | NUMĂRUL 3 (41) | MARTIE | 2019

08 MIRCEA V. CIOBANU, MARIA PILCHIN,
ADRIAN CIUBOTARU ȘI DUMITRU CRUDU
DESPRE CĂRȚILE ANULUI 2018

03 „DESPRE
PROIECTELE
CULTURALE”

17 „ORBII”

04 TEOFANII
ÎN FORMAT A4
„SIMULACRU”
DE TEO CHIRIAC

06 MIRADOR
„SCRIITORUL ÎN CETATE”
DE ION POP

07 DIVANUL
ÎNȚELEPTULUI
„UNIREA SE AMÂNĂ? UNIREA SE
FACE! UNIREA E APROAPE!” (IV)
DE VLADIMIR BEȘLEAGĂ

14 PROZĂ
„ARCUL DE TRIUMF”
DE OVIDIU BUFNILĂ

24 FRAGMENT DIN CARTEA
„IMPERIUL TREBUIE SĂ MOARĂ”
DE MIHAIL ZĂGAR, ÎN CURS DE
APARIȚIE LA EDITURA CARTIER.
TRADUCERE DIN RUSĂ
DE ANTOANETA OLTEANU

16 POEȚI ȘI CRITICI
„REGULA LISTEI”
DE LEO BUTNARU

17 ASTERISC
„LIMPEZIRI” (VII)
DE IOAN MĂNĂSCURTĂ

18 CARTEA DE
ISTORIE
„ANNUS HORRIBILIS 1812”
DE NICOLAE ENCIU

19 VOX CLAMANTIS
„FIE PÂINEA...”
DE GRIGORE CHIPER

20 INEDIT
POEME DIN ARHIVA LUI
NICOLAE ESINENCU

21 BLOGOGRAME
„SOCIALIȘTII: 1.2. DEMOCRAȚII:
8.8. DIN 10”; „FASCISME”
DE GHEORGHE ERIZANU

21 RAFT
„UNII DINTRE NOI SUNT DEJA
PE VEȘNICELE CÂMPII ALE
VÂNĂTORII./ VOM AJUNGE ȘI
NOI, CEILALȚI, DAR FĂRĂ GRABĂ,
SLOWLY...”
DE LUCIA ȚURCANU

22 PLURALIA TANTUM
„JURNAL ÎN MARGINILE
ISTORIEI LITERARE” (XXI)
DE LEO BUTNARU

23 FILTRE
„LA MEDIC”
DE VALENTIN GUȚU

Revista **Literară**
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu

Redactor-șef: Teo Chiriac

Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru

Redactori asociați: Eugen Lungu, Leo Butnaru,
Mircea V. Ciobanu, Grigore ChipierColegiul de redacție: Vladimir Beșleagă (Chișinău),
Matei Vișniec (Paris), Ana Blandiana (București),
Ion Pop (Cluj), Cassian Maria Spiridon (Iași),
Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Vadim Bacinski (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț

Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:

MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724

Fax: (+373 22) 237118

E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la Ministerul Justiției
al Republicii Moldova în data de 03 martie 2015.
Numărul de înregistrare: 297.
ISSN: 2345-1777Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6MINISTERUL
EDUCAȚIEI, CULTURII
ȘI CERCETĂRIIAceastă revistă apare cu sprijinul Ministerului Educației,
Culturii și Cercetării al RM – www.mecc.gov.md.

MINISTERUL PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Ministerului
pentru Românii de Pretutindeni – www.mrp.gov.ro.Textele și imaginile inserate în paginile
publicației Revista literară nu pot fi reproduse
și nici distribuite fără acordul scris al redacției.Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.

9 772345 177006 >

Textele publicate în „Revista literară” nu reprezintă pozi-
ția oficială a Ministerului Educației, Culturii și Cercetării
al Republicii Moldova sau a MRP. Responsabilitatea pen-
tru conținutul articolelor revine în exclusivitate autorilor.

EDITORIAL

de **ARCADIE SUCEVEANU**

ERASMUS DIN ROTTERDAM DESPRE SCRIITORI

„Cei ce aleargă după nemurire scriind cărți nu se deosebesc prea tare de oratori. Cu toții îmi sunt îndatorați până peste cap, dar de inspirat îi inspir mai cu seamă pe scriitorii de flecușete și istorioare. Căci autorii care prin opere miezoase aspiră la prețuirea puținilor oameni înzestrați cu judecată îmi par mai degrabă vrednici de milă decât de invidie. Își storc veșnic creierii, adaugă, schimbă, taie, pun la loc, se întorc, îndreaptă, citesc în stânga și-n dreapta. Veșnic nemulțumiți de roadele muncii lor, lucrează nouă sau zece ani la o carte. Și cu ce se aleg după atâtea cazne și trude, după atâtea nopți în care n-au gustat dulceața somnului? Cu cea mai deșartă și mai ușuratică răsplată de pe lume, prețuirea câtorva cititori. Și asta nu-i tot, căci îndârjirea lor are și urmări neplăcute. Sănătate, bunăstare, tihnă se duc pe apa sâmbetei. Deoarece se lipsesc de toate plăcerile vieții, ajung urduroși, trași la față, sfrijțiți, ba adesea și orbesc. Sărăcia îi împovărează, invidia îi macină, bătrânețea le este timpurie și, copleșiți de toate relele de soiul ăsta, mor înaintea să le vină sorocul. Și toate acestea le înfruntă scriitorii înțelepți doar de dragul laudelor a încă trei ori patru prăpădiți asemenea lor. Dimpotrivă, fericit autorul ce intră sub aripa mea ocrotitoare! El nu cunoaște munca pe brânci și chinul, scrie tot ce-i trece prin cap, pune pe hârtie tot ce visează noaptea cu mintea-i înfierbântată. Nu șterge și nu îndreaptă nimic, încredințat că va avea mai mulți admiratori de va scrie gogomăanii mai mari, pe gustul gloatei neghioabe și neștiutoare. Ce-i pasă dacă rarii învățați și oamenii cu judecată îl citesc și îl disprețuiesc? Fluierăturile a două sau trei persoane cu capul pe umeri nu vor fi oare înăbușite de aplauzele tunătoare ce răsună din toate părțile? Și mai cumiști sunt cei ce-și însușesc scrierile altora, căci uzurpă fără osteneală o glorie pentru care alții au trudit din greu. Desigur, fapta va fi în cele din urmă dovedită, dar până atunci plagiatorii se bucură de admirația tuturor. Merită să îi privești cum se umflă în pene când sunt laudați, când lumea îi arată cu degetul în piață și zice: uite-l pe cutare! când își văd cărțile într-o librărie și citesc, în susul fiecărei pagini, numele lor împopoțonate cu două-trei porecle îndeoște străine ce aduc a cuvinte dintr-o carte de vrăji! Iar toate aceste nume ce sunt? Niște nume și atât. Dintre milioanele de locuitori ai pământului numai unii au auzit de ele și încă dintre aceștia și mai puțini sunt cei care fac caz de ele, căci gusturile neștiutorilor sunt la fel de împărțite ca și cele ale doctorilor tobă de carte.”

(Erasmus din Rotterdam,
„Elogiul nebuniei sau discurs despre
lauda prostiei”, traducere de
Robert Adam, Editura Antet, 1995)

DESPRE PROIECTELE CULTURALE

Instituțiile de cultură și artă cu statut de asociații obștești din Republica Moldova primesc subvenții de la stat prin intermediul a două programe anuale: programul de proiecte culturale și programul de editare a cărții naționale. În legătură cu primul program, vă informăm că Uniunea Scriitorilor beneficiază anual, de rând cu celelalte uniuni de creație din țară, de finanțarea în proporție de 90 la sută a trei sau, în cel mai fericit caz, a patru proiecte culturale. Dar banii pentru realizarea lor vin cu mare întârziere, de regulă abia spre sfârșitul anului, după ce sunt prezentate la minister facturile cu sumele cheltuite. Deci, ca să putem derula aceste proiecte, trebuie să avem (dacă i-am avea!) banii noștri, fără a primi nicio sumă în avans.

În ce privește cel de al doilea program, derularea lui asigură editarea unui număr de câteva zeci de titluri de carte pe an. E o realizare, oricum. Partea proastă e că lucrările tipărite ajung în fondul bibliotecilor publice într-un mod destul de hazardat și cu mare întârziere. În lipsa unui mecanism de difuzare a cărții bine pus la punct, care ar trebui să dispună de cel puțin o unitate de transport, vrafurile de cărți și reviste ajung să zacă mai multe luni sau chiar ani în subsolul Bibliotecii Naționale până sunt ridicate de către beneficiari. Un alt neajuns e că unele tiraje sunt foarte mici (200–300 de exemplare), iar drepturile de autor sunt insignifiante sau nu sunt deloc. Multă lume încă mai crede că scriitorul e un fel de „crescător de păuni”, adică un creator de frumuseți exotice lipsite de utilitate practică, care trebuie să-și ofere munca și inteligența gratuit.

La începutul lunii martie, cu o întârziere ce nu-și poate avea explicația decât într-o ocultă stratagemă electorală, a fost făcută publică lista proiectelor culturale câștigătoare pentru anul 2019. USM se regăsește în listă cu patru proiecte: „Revista literară”, „Festivalul Primăvara Europeană a Poeților”, „Gala Premiilor Literare”, „Literatura din RM – acțiuni, evenimente și cărți ale anului 2019”. Procedura ce ține de înregistrarea proiectelor la concursul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării ne-a creat, de această dată, destule emoții, căci pe ultima sută de metri s-a constatat că unul dintre proiectele noastre „s-a pierdut pe drum”. Întâmplarea scoate în evidență o lacună a responsabililor de la secretariat, ce va putea fi evitată pe viitor numai dacă fiecare proiect va avea un număr de înregistrare, iar despre recepționarea lor beneficiarii vor fi informați în timp util.

Dincolo de acest mic incident, s-ar părea că trebuie să fim mulțumiți că statul ne subvenționează „tocmai” patru proiecte. Și chiar suntem. Atâta doar că, raportând sumele la importanța fiecărui proiect și la ponderea asociațiilor obștești cărora le sunt repartizate, se observă un dezechilibru supărător, ce denotă o flagrantă lipsă de parțialitate. Și în acest an, sumele cele mai semnificative sunt acordate asociațiilor și instituțiilor care promovează genul concertistic, concursurile de muzică și spectacolele de divertisment. Acestora le revine aproape jumătate din numărul total de proiecte (circa 40–45 din 81), ceea ce constituie mai mult de jumătate din întreaga sumă ce vizează toate domeniile culturii naționale. În context, activitatea USM, literatura, revistele de cultură apar disproportionat-dezavantajate, sumele lor fiind vizibil diminuate în comparație cu cele ale altor destinatari. „Filarmonizarea culturii”, despre care vorbea cu sarcasm încă acum trei decenii unul dintre scriitorii noștri, pare să devină astăzi un fapt real...

În orice stat, condiția vieții cultural-literare este întreținută în chip definitiv de reviste. La noi însă, se întâmplă un fapt ciudat, care nu ar părea decât absurd dacă nu ar fi și dramatic. Vorba e că, de vreo 20-30 de ani, conducerea RM afișează o indiferență (aproape) totală față de revistele de cultură, prefăcându-se „a nu observa” că acestea există doar datorită unor finanțări venite dinafară, în special din partea Ministerului Pentru Românii de Pretutindeni și a Institutului Cultural Român. E adevărat, „dinafara” e Patria noastră istorică, dar ea reprezintă, totuși, un alt stat. Din acest punct de vedere, Republica Moldova, care nu poate (sau nu vrea?!) să-și întrețină propriile reviste de cultură (excepție făcând acele sume modice, de câteva zeci de mii de lei, ce permit editarea a doar două-trei numere de revistă pe an), nu poate avea decât imaginea unui stat vulnerabil, cu grave lacune la capitolul cultură și educație.

Spre regret, câteva dintre proiectele noastre pe care încercăm să le promovăm de mai mulți ani nu au sorți de izbândă. Mă voi referi la două dintre ele, de maximă importanță, după părerea noastră, pentru că ele oricum vor trebui să prindă viață în anii care urmează. Primul vizează reînființarea Biroului de promovare a literaturii – fie în cadrul USM, fie în structurile Ministerului. Acest deziderat se impune din mai multe motive, unul dintre ele fiind chiar criza culturii, care astăzi e o realitate ce nu poate să nu ne

îngrijoreze. Avem în vedere adevărata cultură, cea guvernată de legile artei, nu cultura generată de utilitarismul societății de consum, care nu e decât un kitsch, un simulacru, o povară greu de suportat de adevărații oameni de cultură. În aceste condiții, scriitorii trebuie să revină la cititori cu toată forța talentului, să aibă o comunicare firească și permanentă cu societatea, să inițieze mai multe acțiuni pentru a reabilita prestigiul cărții și al lecturii. Am avut discuții la acest subiect cu mai mulți factori de decizie de la Guvern, dar, din păcate, demersurile noastre de fiecare dată au rămas surde.

Cel de-al doilea proiect pe care îl avem în vedere și care, de asemenea, ar putea deveni unul de prestigiu și de durată, ține de traducerea unor opere valoroase ale scriitorilor contemporani în alte limbi și de promovarea lor în spațiile culturii europene. De mai mulți ani, USM își dorește să lanseze un program bine definit ce ar preconiza traducerea și editarea anuală a 10-15 titluri de carte aparținând celor mai valoroși autori. Astfel de programe există în mai toate țările europene și sunt finanțate la nivel de stat. Integrarea europeană, dacă e să credem în sinceritatea demersului asumat de guvernanții noștri, se află în cea mai directă relație cu cartea, cu promovarea „înafară” a literaturii ce se scrie în acest spațiu. Traducerile ar trebui să devină, dacă vreți, o „strategie de stat” și să beneficieze de un capitol aparte în programul de editare a cărții naționale. Încă acum doi ani, se părea că aceste idei fuseseră îmbrățișate cu entuziasm de unii factori de decizie de la minister, dar – așa cum vocația lucrurilor bune neduse până la capăt e o caracteristică a noastră – proiectul trenează.

Mulțumim statului pentru susținerea proiectelor noastre culturale. Dar parcă e prea puțin pentru o uniune de creație cum este Uniunea Scriitorilor. O fi crezând oare cei ce fac bugete ministeriale că, economisind câțiva lei pe seama programelor destinate culturii, rezolvă astfel marile probleme economice și sociale cu care se confruntă Republica Moldova?! Nu vom înțelege niciodată nici rațiunea care a stat la baza deciziei de a scoate uniunile de creație din categoria instituțiilor bugetare. Și asta în timp ce partidele politice și unele instituții, cu proprietăți sau cu profit semnificativ, obțin finanțări grase din partea statului. E și aici o problemă. O vom pune în fața legiuitorilor și vom insista ca forul legislativ să găsească, în cele din urmă, o soluție echitabilă.

Foto de N. RĂILEANU

TEOFANII ÎN FORMAT A4

SIMULACRU

de TEO CHIRIAC

I
A fost odată ca niciodată un oraș simulacru, un oraș fantomă, un oraș imaginar, un oraș care, în ciuda oricărei logici, există, cu adevărat, și acum.

În acest oraș, în care locuiește și autorul acestor rânduri, lumea simulează perfect o realitate inexistentă. În acest oraș, morții, când mor, par adormiți, iar cei vii, cu ochii închiși de plăcere sau de durere, par morți. Cu adevărat, în orașul simulacru, atât suferințele, cât și satisfacțiile sunt niște stări fizice și spirituale perfect simulate.

Bărbații orașului simulează bărbăția, curajul, virtutea, iar femeile, la rândul lor, simulează fericirea, împlinirea conjugală, extazul. Aici, nimeni nu mai iubește, ca pe vremuri, cu ochiul, cu urechea, cu inima sau, în clipele de totală dăruire, cu sufletul. Cu adevărat, în acest oraș, virtutea e un simulacru de virtute, fericirea e un simulacru de fericire, iar dragostea – un simulacru de iubire.

Prin urmare, în acest oraș realitatea înconjurătoare nu e decât o părere, o iluzie, o aparență. Totul aici e ambiguu, arbitrar, incert, ca într-un joc al imaginației scăpat de sub control; un joc în care tu crezi că

ești ceva sau cineva, în realitate fiind cu totul altceva, cu totul altcineva; sau, și mai grozav, un joc în care crezi că ești jokerul, dar, de fapt, tu ești nimeni, tu nu existi; un joc fără reguli, fără mize, fără finalitate; un joc în care, poftim!, poate intra oricine, dar din care nimeni nu poate ieși.

Aceasta, în pofida faptului că pe străzile orașului simulacru circulă mașini reale, prin parcuri și pe alei se plimbă oameni reali, picăturile de ploaie și culorile curcubeului sunt reale, iarba din cimitire și stelele de pe bolta cerului sunt reale. Totuși, oamenii acestui oraș, atât de diferiți la prima vedere, au cu toții un inconștient comun. Iar ceva sau cineva le controlează și manipulează acest inconștient, reducându-le până la anihilare capacitatea de adaptare la realitate, la adevăr, în același timp sporindu-le capacitatea de adaptare la iluzie, la fals, la aparență; inducându-i, în cele din urmă, în eroare, în starea de simulacru.

II

Acest oraș e capitala unui stat, a unui stat simulacru, bineînțeles; un stat mimându-și perfect existența, istoria, identitatea; un stat în care funcționează numeroase instituții de stat simulacre: poliția, procuratura, justiția

etc. De asemenea, statul simulacru are un președinte, un președinte simulacru, desigur. Lucru confirmat și de tăblia cu inscripția „Președinte simulacru” de la intrarea în sediul președinției. Lozinca președintelui simulacru este: „Totul, absolut totul e mistificabil!”. Evident, în statul simulacru artele mistificatoare sunt la ele acasă: toate prosperă, se dezvoltă, înfloresc. Simularea, Mimarea, Mistificarea, Amăgirea, Părerea, Ambiguitatea, Prestidigitația, Iluzia și Spoiala sunt muzele ocrotitoare ale celor nouă arte, între care, deși par a fi sinonime, există diferențe sensibile, fiecare având un nume, un rol determinat, un domeniu de aplicare. În general însă, ademenitoarele arte urmăresc unul și același scop: prezentarea realității într-o lumină fermecătoare, dar falsă.

Printre cetățenii statului simulacru arta mimării e una dintre cele mai populare. Imaginați-vă un stat în care nimeni nu muncește, nimeni nu produce bunuri materiale și spirituale, dar, toți ca unul, mimează munca în sudoarea frunții cu o forță mimetică imposibil de egalat. Cu aceeași ușurință sunt mimate ideile, sentimentele, stări sufletești, atitudini, cum ar fi nebunia, luciditatea, discernământul, libertatea, identitatea, onoarea, credința, smerenia, mila. În fond, de-a lungul vieții, fiecare cetățean al statului simulacru nu

face altceva decât să mimeze sentimentul de demnitate umană, bucuria unei vieți îmbelșugate, siguranța unui viitor fericit. Unica frică, dacă mai poate fi vorba de frică în asemenea situație, e aceea de a înceta să mimeze, de a nu mai putea să (se) mintă, să (se) iluzioneze. De altfel, arta mimării e practică nu doar de cetățenii statului simulacru. Șoriceii de câmp, spre exemplu, mimează răgetul leului, graurii reproduc cu fidelitate trilul privighetorii, iar florile artificiale din cimitire, la orice adiere a vântului, emană arome naturale de lăcrămioară, de crizantemă, de trandafir. Ca obiect de studiu în toate instituțiile de învățământ, de rând cu celelalte arte mistificatoare, arta mimării e predată și promovată de cei mai buni mimi-artiști, mimi-regizori, mimi-machiori.

Un adevărat regal al artelor mistificatoare are loc în perioada campaniilor electorale, atunci când masele sunt chemate la urne să-și aleagă conducerea, când mimi-alegătorii își votează mimi-parlamentarii...

III

Toate au început odată cu decretul privind comasarea Circului de stat, ca instituție bugetofagă, cu Forul legislativ și, odată cu asta, transferarea administrației Circului, împreună cu cei mai buni clovni, echilibriști și dresori de păsări și animale, în noul sediu al Forului legislativ; astfel, acordându-li-se ambelor instituții noi competențe și semnificații. Acum imaginați-vă un for legislativ, el și executiv, el și judecătoresc, unde adevărurile se combat și se relativizează, unde certitudinea e convertită în iluzie, iar realitatea înconjurătoare e transformată prin lege în absența sa. Este impresionant să vezi cum, de cele mai multe ori, sala de ședințe a Legislativului se transformă în arenă de circ, iar ședințele lui devin adevărate spectacole de clovnerie, spectacole desfășurându-se în spiritul marilor tradiții ale clovneriei rusești. Asta în vreme ce, unii tineri parlamentari, mânați de curiozitate și promisiuni electorale, se aruncă în gol de la etajele superioare ale Parlamentului, pentru a se convinge că între cer și pământ nu e un gol simulacru, ci unul real, unul adevărat. Parlamentarii plutesc un timp deasupra orașului, precum „spiritele” din Capriciile lui Goya, apoi se fac invizibili, furați de somnul rațiunii, intrând în iluzie.

NOI APARIȚII | CARTIER | NOI APARIȚII

SORIN HADÂRCĂ
HRIȘCA & MASALA. CĂLĂTORII DINTR-O LUME ÎN ALTA
COLECȚIA „CARTIER ROTONDA”

„Unii stau binișor locului și-și văd de viață. O vacanță pe an și aia e prea mult. Într-un fel, îi și invidiez. Căci au dreptate. Adevăruri, impresii, viață... totul e în minte. Sau în inimă. Sau în suflet. Nu există adevăruri, pe care să le afli peste mări și țări. Și atunci, cum să explici setea asta de a călători, de a schimba peisajul, de a te expune voluntar efortului și de a te adapta la noi situații, noi oameni, noi culturi? Doar așa și nu altfel. Rătăcitori, nomazi... Târâș-grăpiș, numai să nu stăm locului. Ne orientăm în low-costuri, duty-freeuri, miles&smilesuri, bookinguri, tot așa cum altădată vânătorii și culegătorii se orientau în junglă, citind semnele naturii. Imposibil să ne rătăcim. Dacă avem norocul să găsim un locșor unde nu ne simțim ca acasă, îl colonizăm imediat și-l aducem în zona noastră de confort. Poate, la un moment dat, toate astea o să pară inutile și obositoare? Încă nu, ne gândim noi, în timp ce privim luna bengaleză, rotundă ca o blinie, agățată de vârfurile zgârie-norilor din Dhaka.”

Sorin HADÂRCĂ

De rând cu Circul de stat au fost închise ori comasate și alte instituții bugetofage: Academia de științe, ministere, teatre, cinematografe, biblioteci, librării, case de cultură. Asta întrucât, în statul simulacru, optimizarea cheltuielilor și lupta cu infantilismul nu încetează niciodată. Conștientizarea mizeriei, prostiei, sărăciei materiale și spiritule de către unii cetățeni ai statului simulacru fiind considerată cea mai periculoasă formă de infantilizare.

De altfel, unul din principiile (și valorile) de care se conduce statul simulacru în lupta cu infantilismul științific și cultural (un principiu logic, în aparență) este următorul: la ce bun o Academie, dacă aceasta n-a fost în stare să nască până în prezent un Newton, un Einstein, un Howking; la ce bun un Institut de filisofie dacă niciun gânditor de acolo n-a editat vreo lucrare de importanța celor aparținând lui Aristotel, Decartes sau Nietzsche; la ce bun un Studiou de film autohton când se știe că acesta nu va realiza niciodată un *Război și pace*, un *Matrix* sau un *Basic Instinct*; în fine, la ce bun investițiile în cultură, în artă și literatură dacă, deocamdată, Academia suedeză nu ne-a oferit niciun titlu de laureat Nobel, iar la casa de licitație *Christi's* din New York nu s-a vândut niciun tablou al pictorilor consacrați de la noi, spre deosebire de tablourile unora precum Picasso, Modigliani și Da Vinci (lucrarea ultimului, *Salvator Mundi*, spre exemplu, a fost adjudecată recent cu suma de 450,3 milioane de dolari și deține recordul celor mai bine plătite pânze într-o licitație).

IV

Deoseori, instituții internaționale și misiuni diplomatice străine deleghează grupuri de experți în statul simulacru, pentru a examina starea reală de lucruri și a înregistra nivelul de trai al cetățenilor lui, ca urmare a reformelor politice, economice și sociale. Nimeni nu știe cum, prin ce miracol, dar, în scurt timp, toți experții se lasă înșelați de aparențe, raportând realizările statului simulacru ca fiind o adevărată „istorie de succes”.

Firește, în statul simulacru starea de lucruri nu e ușor de înțeles. Aici, sistemul de viață funcționează asemeni simulatorului de zbor propriu pilotajului unei aeronave: un sistem destul de complicat, care simulează activitatea unei aeronave reale aflate în timpul unui zbor real. Însă, în realitate, nici echipajul și nici pasagerii, nimeni nu știe dacă aeronava în care sunt imbarcați zboară cu adevărat sau doar simulează starea de zbor; și dacă ea zboară cu adevărat – încotro zboară, unde și când va ateriza? Și va ateriza ea vreodată?

În statul simulacru simțul realității e apanajul doar al unor aleși ai poporului simulacru. Unul dintre ei fiind însuși Mistificatorul, zis și Clovnul, zis și Prestidigitatorul, zis și Taumaturgul, zis și Dramaturgul, zis și Regizorul. El care, după ultimele alegeri simulacre, ocupă fotoliul de președinte simulacru al statului simulacru.

Să fie el oare acel ce controlează și manipulează inconstientul cetățenilor, astfel încât nimeni să nu-și vadă defectele reale? Cu adevărat, nu-ți dai seama când ai preluat modul de a gândi al Mistificatorului, iar el, împreună cu armata lui de

mistificatori, te controlează și manipulează dinlăuntrul tău chiar prin felul cum îl combați. În situații de confuzie mintală, când, la figurat vorbind, unii cetățeni văd doar partea goală a paharului, iar alții doar partea lui plină, atunci vine Mistificatorul, ia paharul, îl răstoarnă în fața tuturor ca pe o clepsidră, apoi, cu mișcări de prestidigitator, face ca paharul cu pricina să dispară; după care toată lumea răsuflă ușurată, împăcată cu sine, izbucnind în aplauze și aclamându-l pe Mistificator. Uneori, în același mod, dispar fără urmă sume de bani de ordinul miliardelor, dispar cu tot cu instituții bancare, cu administratori și simpli angajați.

V

S-au pomenit înșelați de aparențe până și puținii cercetători cu cap logic, acei care, în momentele de maximă luciditate, au încercat să inventeze un limbaj care ar developa starea generală de simulacru, alcătuită din sute și mii de simulacre mai mari și mai mici; un limbaj având o mare forță de persuasiune, în care grafemele ar fi înseși ființele vorbitorilor. Scriind sau comunicând, utilizatorii noului limbaj ar construi o lume reală, bazată pe conștiința de sine, pe memorie, imbinându-se în cuvinte și sintagme, în propoziții și fraze, în opere religioase, științifice, filosofice, literare etc. Adevărații scriitori, creatori de ficțiune prin excelență, au devenit între timp specialiști în probleme de logică, de luciditate, de discernământ; aceștia au renunțat la mijloacele proprii literaturii (ambiguitatea, aluzia, metafora, comparația, alegoria, parabola etc.), aducând în prim-plan realitatea frustă, faptul istoric, documentul, prezentând viața în ipostazele ei reale, realiste, hiperealiste.

O încercare temerară în acest sens e și lucrarea unui tânăr cineast, intitulată provizoriu *Țipete între sacru și simulacru*. Conform scenariului inspirat de realitățile biblice, în scena finală a lucrării, câțiva

actori îl pun pe cruce pe actorul care joacă rolul central, îi bat mâinile și picioarele în piroane, crucificându-l cu adevărat. Apoi, în timp ce colegul lor de breaslă se zbate pe cruce, însângerat, țipând de durere, invocându-l pe Tatăl ceresc, ceilalți actori, împreună cu mulțimea de figuranți, părăsesc platoul de filmare. Obosiți, înfometați și însetați, ei sunt totuși mulțumiți: filmările, extrem de epuizante moral și fizic, au luat sfârșit, iar fiecare dintre ei și-a făcut rolul cu cinste.

Cu toate aceste eforturi demne de re-marcate, eliberarea cetățenilor din starea de simulacru și revenirea la starea reală este, practic, imposibilă. De parcă statul lor simulacru s-ar afla într-un timp-spațiu bântuit de duhurile rele, într-un loc blestemat, ocolit cu grijă de Dumnezeu, unde nimeni nu-și mai amintește versetul sfânt dintr-o veche rugăciune, verset ce i-ar trezi pe oameni din iluzie, le-ar deschide ochii rațiunii, îndepărtând de ei blestemul, nălucirile, vraja.

E ca și în povestea *Hainele cele noi ale împăratului*. Vă amintiți? „Pe când împăratul mergea mândru sub baldachinul mare, toți oamenii pe care îi întâlnea, în ulițe și pe ferestre strugau: «Ce haine strălucitoare! Ce trenă frumoasă are! Și ce croială minunată!» Fiecare se ferea să se observe că el nu vedea nimic. S-ar fi dat de gol numaidecât că e prost ori că e nevrednic de slujba lui. Astfel, niciodată hainele împăratului nu stârniră o admirație mai mare. La un moment dat, un copil cu mintea nevinovată strigă către ceilalți: – Ați văzut? Împăratul e gol! N-are nimic pe el! Vorbele copilului se răspândiră pe deasupra capetelor și străbătură mulțimea cu repeziciune: – Împăratul e gol! Copilul spune adevărul!”

Da, este exact ca în povestea lui Andersen, numai că, spre deosebire de ea, unde împăratul n-avea haine deloc, aici, în povestea noastră despre statul simulacru, dimpotrivă, doar el, Mistificatorul, e

îmbrăcat în haine noi, marca *Armani* sau *Hugo Boss*, iar poporul – e dezbrăcat, e gol-pușcă...

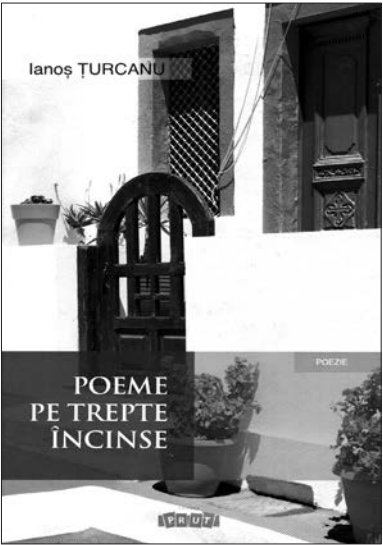
VI

Așadar, a fost odată ca niciodată un oraș imaginar, un oraș simulacru, capitala unui stat simulacru, un oraș care, în ciuda logicii elementare, există, cu adevărat, și acum.

Iar într-un apartament din acest oraș, autorul acestor rânduri (copilul din celebra poveste, acum îmbătrânit și însingurat?) n-are timp de odihnă. El mai crede că, prin scrisul lui – viguros, real, sensibil – va izbuti să risipească iluziile și aparențele din mințile oamenilor; el crede cu tărie că fiecare gând scris dezlocuiește realul absent, creând și organizând un prezent mai frumos și mai încăpător pentru prezența reală a fiecăruia dintre noi. De asemenea, el e încredințat de faptul că, dându-le mari bucăți din sufletul lui, cetățenii statului simulacru vor construi o realitate concretă, imparțială, eternă.

Astfel încât, pe masa lui de scris oricine poate citi aceste sintagme, unele și aceleași, care se repetă pe zeci și sute de pagini: „Eu exist. Tu ești. Neamul nostru – reîntregit – există. Pământul există. Florile există. Păsările există. Cerul există. Soarele, luna și celelalte stele există. Dumnezeu există și El. Iubirea există și Ea. Îngerii buni există și ei. Viața există. Moartea există. Eu exist. Tu ești. Neamul nostru – reîntregit – există. Pământul există. Florile există. Păsările există. Cerul există. Soarele, luna și celelalte stele există. Dumnezeu există și El. Iubirea există și Ea. Îngerii buni există și ei. Viața există. Moartea există. Eu exist. Tu ești. Neamul nostru – reîntregit – există. Pământul există. Florile există. Păsările există. Cerul există. Soarele, luna și celelalte stele există. Dumnezeu există și El. Iubirea există și Ea. Îngerii buni există și ei. Viața există. Moartea există. Eu exi...”

PRUT | NOUȚĂȚI EDITORIALE | ARC

IANOȘ ȚURCANU
POEME PE TREPTE ÎNCINSE
(POEZIE)
CHIȘINĂU, EDITURA PRUT,
2018

GELU CIOCAN
ATLAS POȚI SĂ-MI LAȘI
CERUL MIE? (POEZIE)
CHIȘINĂU, EDITURA PRUT,
2018

OLGA CĂPĂȚÂNĂ
MINTEA SATULUI CEA
DE PE URMĂ
CHȘINĂU, EDITURA ARC,
2019

MIRADOR

SCRIITORUL IN CETATE

de ION POP

Am sentimentul că sintagma din titlu, clișeu ce pare foarte uzat, redevine, pe zi ce trece, o formulă de acută actualitate. S-a spus, desigur, de mii de ori, că scriitorul nu mai poate rămâne izolat în turnul său de fildeș, indiferent la așa de des invocatele „frământări ale epocii”, că el trebuie să fie prezent în „Cetate”, în Agora, în arena publică a dezbaterilor mai larg civice și chiar politice. Spre anii '30, un Julien Benda avea tot dreptul să scrie în celebra sa carte *La tahison des clerics* din 1927 (tradusă aproximativ ca *Trădarea intelectualilor*), că în acea epocă, ce se anunța a fi tot mai tulbure, omul condeiului ar trebui să evite pozițiile partizane, din afara întresului său strict intelectual, al interogațiilor proprii, „gratuite”, pe care orice „angajare” strâmtă le-ar putea afecta. Exemple s-au putut da destule, iar alterările cauzate de acest mod al paricipării la viața comunității aveau deja o tristă, de cele mai multe ori, tradiție, astfel încât nu părea a mai fi nevoie de multe argumente pentru a cere o asemenea dezangajare: ideologicul, deformativ prin definiție al clarei priviri a intelectualului definit drept cugetător exemplar, se cuvenea fi eliminat din aria reflecției asupra treburilor Cetății. O asemenea poziție a fost, cum se știe, deopotrivă confirmată și contrazisă în anii convulsivi '30 și mai

târziu, cu precădere în cei ai nazismului hitlerist, când adeziuni iraționale la sinistrul regim dictatorial au distrus ori compromis grav personalități eminente ale culturii nu doar în Germania, dar și respinse de replici ferme, de mare demnitate, pe care mulți scriitori atunci de rezonanță în lume le-au dat agresiunilor și crimelor contra spiritului. Teama de carte și de scriitorul care spune adevărul s-a concretizat atunci în rugurile aprinse în piețele publice. Lucrurile n-au stat foarte diferit nici în celălalt teritoriu, al crimelor staliniste, unde scriitorul cu gândire liberă era considerat, simetric, un dușman de moarte și pedepsit ca atare; dar unde tot un scriitor, Alexandru Soljențin, a reușit să dezvăluie și să aducă la judecata universală tragicele crime din infernul Gulagului. Au putut fi cântărite în tot acest timp și efectele nefaste ale unor angajări controversabile, precum cele ale unei părți a intelectualității franceze care, după nobila participare la Rezistență, a cunoscut și epoca „counismului de salon”, neatent la realități sau pactizând profitabil, până târziu, cu minciuna idealului comunist. S-a putut urmări și seismograma de intensități și cu meandre foarte diferite a contestațiilor antidictatoriale din Estul european, ca și compromisurile cu Puterea și, mai ales, eforturile adesea dramatice de a păstra demnitatea actului creator prin

ceea ce s-a numit la noi „rezistența prin cultură”. Cât de așteptată era orice carte de literatură în care se putea citi, fie și printre rânduri, un act de protest se știe de asemenea.

Rolul scriitorului în câmpul mai larg al acțiunii sociale a fost de prim ordin în cazul Moldovei din stânga Prutului: lupta pentru limba română, pentru grafia latină, noul avânt național românesc din Basarabia li se datorează în primul rând lor, acestor oameni ai condeiului, care n-au ezitat să iasă în piețe, să înfrunte reprimarea organelor de ordine politică, iar militantismul lor național a avut ecouri profund transformatoare. Foarte important e faptul că scriitorii de aici sunt cei care au realizat, în felul lor, reînvierea spirituală, prin tot mai evidentă integrare în mișcarea literară românească mai largă, chiar dacă aceasta nu e încă pe deplin recunoscută și mai are încă destui pași de făcut.

Ne putem întreba, însă, ce mai poate face astăzi scriitorul dacă pășește, cum se zice, în „for”. A încercat, în România, prin câteva voci, să se angajeze în serviciul cauzei democratice imediat după Revoluția din Decembrie 1989, dar se știe că puterea, în fond „neocomunistă”, a făcut tot posibilul să-l elimine din organismele de decizie, prin campanii abjecte de denigrare, și a cam reușit. Oamenii scrisului literar s-au „ars” de prea multe ori în

materie de angajare politică, etica „acțiunii” a intrat și a rămas în conflict cu cea a „convingerii”, mulți au preferat, vorba lui Voltaire, să-și lucreze propria grădină în loc să fie aserviți potențailor zilei. Așa credeau chiar unele minți luminate de după prăbușirea regimului comunist, iluzionându-se că scriitorul își va putea vedea, în sfârșit, de atunci înainte, de treaba lui specifică. S-a dovedit că n-a putut cu adevărat. Din poziția sa de-acum grav marginalizată, vocea scriitorilor nu mai are la îndemână megafoanele din piața centrală a națiunii. Dar trebuie, oare, să se dea bătut? Răspunsul nu poate fi, cred, decât negativ. Dimpotrivă, vocea câtă i-a mai rămas se cuvine măcar adăugată la cele ale conștiințelor încă treze sau pe cale de a se trezi. Ca mai peste tot în lume, adevărilor vieții noastre concrete, cele câștigate printr-o experiență și reflecție lucidă vegheată etic, li se opun și la noi, dincoace sau dincolo de Râu, manipulările fără scrupule, dezinformarea, hoția, minciuna, incompetența. Or scriitorul, dacă vrea să redevină cu adevărat, „suflet în sufletul neamului” său, trebuie să ia fără nicio ezitare partea adevărului, să se solidarizeze cu toți cei care mai cred în supremația Legii, să se manifeste și ca cetățean. El nu va putea schimba singur lumea – n-a putut nicio dată – dar poate contribui, cu partea lui de conștiință luminată, la schimbarea ei.

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂILEANU

Nicolae Esinencu, Grigore Vieru și Petru Cărare la Horodiște, Călărași (1977)

Dumitru Matcovschi, Nicolae Esinencu și poetul leton Leons Briedis (1986)

DIVANUL ÎNȚELEPTULUI

UNIREA SE AMÂNĂ?
UNIREA SE FACE!
UNIREA E APROAPE! (IV)

de VLADIMIR BEȘLEAGĂ

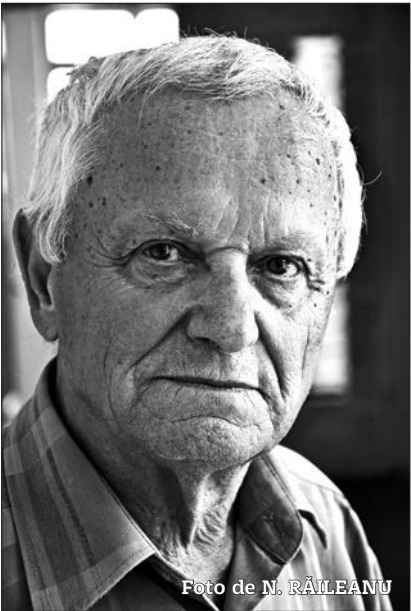

Foto de N. RĂILEANU

Autorul: Exact! Bubuia mașina ideologică la cele mai mari turații. Activuri. Adunări. Presa improșca cu noroi în autori. Concedieri. Reprimări!...

Cititorul: Ca în socialism!

Autorul: A durat ani și ani acea stare sufocantă, vreo șase la rând!...

Cititorul: Și ce-a urmat?

Autorul: Ca să vezi ce-i cu neamul acesta al nostru!

Cititorul: Ce să văd?

Autorul: Se pare că pleacă cerbicea, se supune, devine docil, dar – nu! Nu e chiar așa! Să vezi ce urmează!

Cititorul: Spune odată, domnule autor!

Autorul: Urmează o revoltă contra opresorilor spiritului național, dar revoltă adevărată, dom'le!

Cititorul: Nu cumva vrei să spui: „revoluție”?

Autorul: Se poate spune și așa: re-vo-lu-ți-e! Or, în 1965 urmează cel de-al treilea Congres al Scriitorilor...

Cititorul: Congresul-bombă, la care...

Autorul: Scriitorii, dar și întreaga intelectualitate basarabeană ridică vocea și cer abolirea măsurilor drastice întreprinse de birocrăția bolșevică...

Cititorul: Revenirea la alfabetul latin, la scrisul adevărat, cel românesc...

Autorul: Acum e momentul să te întreb, iubitul meu cititor, care strigi că vrei Unirea cu Țara Mamă România (și o vrei chiar azi!): nu era acea revendicare privind scrisul românesc, zic, nu era ea oare expresia Dorinței de revenire la matcă?

Cititorul: Era... Recunosc...

Autorul: Ba chiar însemna, realmente, un mare pas pe calea Reîntregirii Neamului... Care venea după *Cântarea României*, publicată de Vasilenco, pentru care faptă acesta și-a pus viața sub roțile trenului, fiind considerat... nebun...

Cititorul: ...Jertfele Unirii noastre...

Autorul: Și aceasta a fost una dintre primele...

Cititorul: Care au urmat?

Autorul: Au urmat, dar au și... premers!

Cititorul: Adică?

Autorul: Dar Costenco, dar Țurcanu, condamnați la ani grei de Siberie, nu tot pentru românism au suferit? Dar grupul compact de scriitori din RASSM: Cabac, Milev, Marcov, Lehtâr și atâția alții, nu tot pentru românism au fost omorâți în timpul Marii Terori staliniste din anii '30 din URSS? (Vezi stela din fața sediului Uniunii Scriitorilor.)

Cititorul: Atâtea victime nevinovate...

Autorul: Iar represiuni după acel istoric Congres, declarat de partid ca fiind naționalist, burghez, antisovietic... Și lupta pentru adevăr nu se încheie aici... Vine anul 1968 când are loc...

Cititorul: Invazia sovieticilor în Cehoslovacia și înăbușirea Primăverii de la Praga...

Autorul: Da, și la Chișinău s-au produs ecouri, dar ecouri de amploare...

Cititorul: Anume?

Autorul: Mai întâi, țin să amintesc despre faptul că în același an cu Congresul Scriitorilor (1965) – e ceea ce îmi spune memoria personală, dar o confirmă și documentele descoperite recent de către istorici în arhive –, Ceaușescu a pus în fața lui Brejnev problema retrocedării Basarabiei după cei 20 de ani de reocupare...

Cititorul: „Nu dzi” (vorba neuitatei Lidia Istrati). Chiar așa?

Autorul: Pentru că starea de spirit – și în România „socialistă”, și în Basarabia tot „socialistă” – era pentru Unire!

Cititorul: Re-unire!

Autorul: Revenire la Patria Mamă... Mi-amintesc o vorbă de duh, un pic cam pipărată, ieșită din gura regretatului Vasile Vasilache: „Basarabia să se întoarcă la ...urul mâne-sa!”

Cititorul: Măi???

Autorul: Iar istoricii au scos din arhivele Securității din România o informație de maxim interes privitor la problema Unirii...

Cititorul: Să o auzim.

Autorul: Cunoscutul om politic Anatol Corobceanu, ziarist la început, după război, apoi promovat în sferele înalte ale Conducerii RSSM (a deținut funcția de vice-prim ministru pentru problemele culturii), avea o soră stabilită în România și mergea în vizită la ea. În una din acele vizite avu nevoie de îngrijiri medicale și se adresă unui doctor, căruia îi relată despre cele ce se întâmplă în Basarabia. Printre altele, zise că un grup de câțiva demnitari au mers la Brejnev să exprime dorința populației de a se reuni cu frații de peste Prut. Acel Brejnev, care fusese timp de doi ani guvernator al Basarabiei și cunoștea realitățile de aici, nu ripostă printr-un scurt „Niet!”, ci răspunse: “Așteptați”.

Cititorul: ?

Autorul: Anume așa! Să trecem acum la episodul Corlăteanu-Corobceanu. În același an cu invazia în Cehoslovacia are loc, la București, un congres mondial al lingviștilor romaniști. Merge de la Chișinău să participe un grup impunător de specialiști în frunte cu Directorul Institutului de Filologie al Academiei, acad. Nicolae Corlăteanu.

Cititorul: Renumit savant și profesor...

FOTOGRAME | NICOLAE RĂILEANU

Academicianul Nicolae Corlăteanu (1995)

Autorul: Mi-a predat cursul de limbă... Deși constrâns să numească limba inadecvat, moldovenească...

Cititorul: Și ce s-a întâmplat la acel Congres?

Autorul: În timpul desfășurării lui au avut loc și activități pe secții... La cea pentru limba română a fost ales președinte Nicolae Corlăteanu...

Cititorul: Nu s-a eschivat?

Autorul: Absolut! Aflând oficialitățile de astă daravelă, la întoarcere l-au convocat la CC și dă-i frecuș! Adunări! Activuri! Și tot așa... În cele din urmă, a fost destituit din funcție...

Cititorul: Și?

Autorul: Aici e momentul să aduc în discuție rolul lui Anatolie Corobceanu, cel care era responsabil în guvern pentru cultură. I s-a reproșat, de fapt, a fost acuzat că anume datorită lipsei sale de vigilență s-a produs diversiunea de la București! Auzit-ați? Cel mai mare exponent al limbii „moldovenești” să dirijeze forul Limbii Române! Afară cu...

Cititorul: Cu ambiil!

Autorul: Anume așa! Deoarece, anterior, Corobceanu fusese vizat/acuzat pentru tendințe naționaliste la Congresul Scriitorilor...

Cititorul: Mhm!

Autorul: Țin să menționez, în mod special, că anume lui Corobceanu, dar și lui Lazarev, tot un demnitar cu simț național, li se datorează perioada de renaștere națională a moldovenilor de aici...

Autorul: În domeniul nostru, al literaturii, s-a produs o ruptură, una dureroasă, tragică. Acel an 1968 apare, de la distanță, ca un hotar între relativa libertate de creație, dar și de publicare, și revenirea în forță a cenzurii...

Cititorul: Adică?

Autorul: Anume atunci au apărut – au avut norocul să iasă la lumina zilei! – cărți de mare forță artistică și adevăr uman: *Numele tău*, poezii de Grigore Vieru, și *Îngăduie*, *omule*, nuvela de rară forță de demascare a falsurilor regimului, semnată de Lidia Istrati. Și tot în acel an a fost pusă sub satâr povestirea demascatoare a lui Serafim Saka *Întoarcerea noastră de o clipă*.

Cititorul: Satârul cenzurii...

Autorul: Dar epurările de cadre care s-au declanșat în serie? Au fost destituiți rectori ai unor instituții de învățământ superior, printre care Sergiu Rădăuțanu, mare specialist în chimie, dar și un ales intelectual, acuzat de naționalism... Am fost colegi de generație... Aici nu mă pot abține să nu mărturisesc că anume în acea atmosferă care devenea tot mai irespirabilă, de-a dreptul sufocantă, a luat naștere, în mari frământări de suflet și de conștiință, când îmi spuneam că “gata, s-a terminat cu firava noastră libertate de creație! Până aici ne-a fost hărăzită!”, ideea cărții mele *Noaptea a treia*. O cartea ce avea să se zămislească în mari chinuri, dar să și aibă un destin greu, văzând lumina zile abia peste aproape două decenii...

Cititorul: ...

Autorul: E tocmai momentul să luăm o mică pauză...

ANUL LITERAR 2018

ÎN DATA DE 13 MARTIE 2019, UNIUNEA SCRITORILOR DIN MOLDOVA A ORGANIZAT UN EVENIMENT DEDICAT CĂRȚILOR PUBLICATE DE AUTORII BASARABENI ÎN 2018. CELE PESTE O SUTĂ DE VOLUME APĂRUTE ANUL TRECUT LA EDITURI DIN REPUBLICA MOLDOVA ȘI DIN ROMÂNIA AU FOST PREZENTATE DE MIRCEA V. CIOBANU (POEZIA), MARIA PILCHIN (PROZA), ADRIAN CIUBOTARU (CRITICA LITERARĂ, ESEUL ȘI PUBLICISTICA, REFERAT CITIT DE MONI STĂNILĂ), DUMITRU CRUDU (DEBUTURILE LITERARE) ȘI IANOȘ ȚURCANU (CARTEA PENTRU COPII). MAI JOS, GĂSIȚI COMUNICĂRILE RAPORTORILOR, CU EXCEPȚIA DISCURSULUI ROSTIT DE IANOȘ ȚURCANU, CARE NU A AVUT ȘI O VERSIUNE SCRISĂ ȘI NICI NU A FOST STENOGRAFIAT.

POEZIA PROZA CRITICA LITERARĂ ESEUL PUBLICISTICA DEBUTURILE

© Al. Vakulovski

MIRCEA V. CIOBANU POEZIA

Fîindcă raportul „Anului literar” ia în discuție, de fapt, [doar] aparițiile editoriale (și poate ar fi trebuit să se intituleze: „Anul editorial”), aș fi vrut să nu ne scape câteva apariții din alte cărți decât cele prezentate juriului pentru premiile Uniunii Scriitorilor. Așadar, mai întâi, două apariții din colecția (tutelată de US) „Primăvara poezilor” a Editurii Arc: *Temerea de obișnuință* a lui Mihail Ion Ciubotaru și *Pe rug fiecare devine liber* de George Meniuc. Revizitarea poezilor de referință ai generației șaizeciste (într-o selecție riguroasă, exigentă) e un act editorial salutar. Arc mai editează în acest an, într-un spirit de continuitate cu colecțiile de antologii vizând literatura română din Basarabia, cartea *Literatură pentru copii. Antologie* (selecție de Maria Șleahțișchi).

Merită apreciere și eforturile constante ale lui Mihai Papuc de la Editura Știința, un cercetător și valorificator al literaturii care face de unul singur concurență unor institute și catedre, îngrijind de mai bine de trei decenii colecția „Moștenire”. Cele mai recente titluri din colecție pun în valoare opera poetică și publicistica lui Alexandru Robot (ediție de Nina Corcinschi) și poezia lui Andrei Ciurunga (studiu introductiv: Anatol Moraru).

În anul care s-a scurs s-au împlinit 50 de ani de la apariția volumului *Numele tău* de Grigore Vieru, carte care a schimbat fața poeziei române din Basarabia postbelică.

O carte de o modernitate sfidătoare pentru contextul proletcultist și de o grațiozitate cuceritoare. M-a bucurat reeditarea volumului (Editura Cartier, cu o prefață de Bogdan Crețu), eventual provocând deplasarea accentelor de pe aniversările biografice pe cele, mult mai relevante, legate de biografia operei.

Aceeași editură publică o antologie cvasicompletă a operei poetice a lui Eugen Cioclea, un poet de cult pentru generațiile care l-au succedat, o ediție îngrijită de Emilian Galaicu-Păun. Marele merit al lui Cioclea este a schimbat nu doar paradigma, ci și perspectiva poeziei române din Basarabia de până la independență. Noua ne cam lipsea această privire din afară, a unuia dintre noi, dar cățarat pe o masă, privindu-ne de sus, precum discipolii provocați de personajul lui Robby Williams din *Cercul poezilor dispăruți*. O privire de acest fel surprindem în *Autobuz spre provincie*: „Vin acasă./ Mă întorc în provincie./ Mai sentimental decât toată literatura/ sovietică moldovenească,/ de parcă aș fi fost toată viața pantof,/ care, deși având limbă,/ abia acum s-a hotărât/ să vorbească./ Deci iată că am și eu ceva de spus,/ dar aceeași bătrână insistă:// — Tî cei budeși, milok? („Al cui vei fi fiind, drăguțule?” — *n.m., mvc*)/ Bănuind, probabil, că nu înțeleg/ graiul locului./ — Da nicei ia, babka,/ nicei. („Sunt al nimănuî, maică, al nimănuî” — *mvc*) / Dar ca și acel poet scandalagiu din Reazan,/ de dragi ce-mi sunteți,/ v-aș pupa și în cur,/ fir-aș să fiu eu al dracului!”

Nu aș neglija, de vreme ce vorbim despre procesul editorial (și aparițiile anului trecut) câteva cărți cu poeme (traduse) ale unor autori europeni contemporani. La Arc, Jan H. Mysjkin selectează și prezintă poezia neerlandeză în volumul *Poetule*,

piaptănă-ți părul! Volumul *Penele peștițe ale cocoșului. Cincisprezece poeți franco-foni din Belgia* continuă seria de antologii de poezie a Editurii Arc (în care mai intră „Cu picioarele afară. Cincisprezece poeți flamanzi” și „Poetule, piaptănă-ți părul. Cincisprezece poeți neerlandezi”).

Iar Știința scoate de sub tipar volumul *Poezie europeană contemporană*. Selecția include poezia a douăzeci și doi de poeți din Franța, Luxemburg, Rusia, Belgia, Portugalia, Croația, Italia, Ungaria, Spania, Macedonia, Elveția, Islanda și este un fragment de panoramă a poeziei europene, în viziunea alcătuitorului și traducătorului Valeriu Stancu.

Iară noi, noi, epigonii, simțiri reci, harfe zdrobite...? Poeții noștri au prezentat juriului (deci vorbim de „opere alese”) 33 de titluri ce râvnesc premiul pentru poezie al USM. După lectura lor, blestemând ceasul când mi-am dat acordul pentru această aventură (prezentarea producției poetice a „anului centenar”), m-am amuzat să-mi imaginez o acțiune similară, d.e., la București. Cine s-ar fi hazardat să prezinte producția poetică a anului, într-o lectură paralelă a volumelor literaților grupați în *jurul României literare*, dar și a revistei *Totuși iubirea*, a celor care citesc *Observator cultural*, dar și a celor care scriu pentru *Hyperion*, pe un câmp poetic fără frontiere?

I-am invidiat, pentru întâia dată, pe colegii din *juriu*: acolo poți să alegi două-trei cărți pentru nominalizare, apoi, la o relectură, să optezi pentru cea mai bună (și nu te mai îngrijești de celelalte). Aș fi putut s-o fac (și eu) pe grozavul, să aleg, într-adevăr, doar vreo două cărți, să declar că celelalte nu merită prea multă atenție. Doar că eu mă angajasem să prezint „anul literar”, nu să ofer cuiva (înaintea „Oscarului”, cum ar veni) „Globul de aur” (îmi era mult mai simplu să propun mai multe titluri pentru „Zmeura de aur”). Disperat, am propus o plimbare publică prin această ciudată grădină de zarzavaturi, plante exotice și buruieni din flora spontană, citând-culegând din toți (sic!) câte un fragment. În final a ieșit un fel de poem dadaist, după cum a observat unul dintre scriitori, atent la versurile scoase aleatoriu din pălăria anului 2019.

Ce ar fi de spus în acest context? Democratică și cantabilă sau elitară și ermetică, poezia autentică e mult mai aproape de fiecare dintre noi... dar și mult mai departe decât orgoliile veleitarilor. Eugeniu Coșeriu definea – poate cel mai exact și mai lăconic – *poezia drept limbaj*, drept limbajul însuși. Precizând însă – important! – că e vorba de limbajul absolut, de limbajul

pur, suficient sieși. În context extraliterar, non-ficțional, „reportericesc”, limbajul e capabil să reproducă o realitate existentă. Ficțiunea literară (proza, teatrul) însă nu reproduce realitatea (chiar dacă e o literatură „realistă”), ci produce propriile realități. Imitând cumva actul Creației Divine (pentru ateii: acțiunea re-productivă a Naturii), scriitorul produce universuri din argila cuvântului (bine arsă ori mai fărâmicioasă, deh, după caz). Ei bine, *poezia e altceva*. Ea nu reproduce realități, nici măcar nu le produce. Ea reprezintă (ea însăși!) o realitate.

La începuturi, limbajul însuși era poezie pură. Orice cuvânt era metaforă, orice sintagmă definea o realitate nouă. Omul și poetul, în acest sens, sunt de o vârstă. Or, omul devine om atunci când rostește cuvinte, numește obiecte, inclusiv cele care lipsesc în preajmă, exprimă noțiuni abstracte, nu doar interjecții-reziduuri pre-umane care exprimă emoții. Și cam tot pe atunci, odată cu nașterea vorbirii, omul începe să se îmbrace...

Ca și cuvântul, haina, vestimentația, *ambalajul în care se prezintă omul în societate*, poate fi, succesiv, o recuzită de nevoie (să nu-l ia frigul, să nu-l bată soarele), un fel de „ramă”, ceea ce îi conturează chipul (și i-l pune în evidență). Oricum, un „instrument” și el sau un „material de construcție”, care îi facilitează intrarea în societate. Dar atunci când această haină e prezentată pe podiumul defilărilor de modă, rolurile se inversează: omul e [doar] un suport pentru afișarea hainei. Haina este obiectul, iar omul [doar] îl pune în evidență. Cam așa e poezia: obiectul vestimentar *haute couture*.

Oricât gust estetic ar avea purtătorul unui anume soi de vestimentație (de discurs poetic), oricâtă ingeniozitate ar etala în obiectele sale vestimentare, doar un număr infim de croitori confecționează haine pentru podiumul de elită, pentru vestimentația ca artă. Nu pentru a exprima (a construi) ceva prin poezie (poezia sau limbajul însuși, ca haină, a fost, succesiv, salopetă de muncitor, suman de oier, mundir militar, uniformă școlară ș.a.m.d.), ci pentru a pune în evidență *poezia însăși*. Pentru a etala tendințele. Poezia, ca să parafralez articolul lui Macedonski, e întotdeauna a viitorului. Cele trecute, oricât de bune, oricât de geniale, țin de istoria literaturii, nu de literatură.

Stratificările (tradiționali versus moderni; academiști versus avangardiști etc.) nu presupun neapărat o ierarhizare. Unii avangardiști sau boemi pot să aibă gusturi (inteligentă vizuală sau inteligentă lingvistică) mai rafinate decât academicienii sau aristocrații genului. Există, pe aceste

palieri, și o concurență „sincronică” dintre mimetici și inventivi; dintre pastişatori și originali, dintre aristocrați și boemi. Ca și în vestimentație, unde experții adaugă neapărat detalii proprii (creează adică), și în limbaj, lumea experimentează cu „limbajul absolut”, cu poezia.

Există producții de unicat și produse de serii, de consum curent, pe ambele paliere: în poezie și în designul vestimentar. Uneori ajungi să fii apreciat și dincolo de cercul tău de prieteni. Uneori vreo eșarfă a ta ajunge pe marile podiumuri. Și ai iluzia că ești mare. Toate acestea nu doar că au dreptul la viață, ele există fără să ne întrebe. Creatori de cuvânt și creatori de design vestimentar. Și limbajul, ca și vestimentația, ne conturează limitele, ne pun în evidență formele, ne desenează grațiile mișcărilor. Și limbajul, și vestimentația, ca accesorii și instrumente pentru comunicarea noastră cu lumea...

Dar, ziceam, vine un timp când nu vestimentația subliniază calitatea purtătorului ei (sau, mă rog, îl ajută să se simtă comod – și frumos! – îi ține de cald sau îl apără de soare), ci omul e doar un suport pentru demonstrarea calității piesei. Este podiulul defilărilor de modă haute couture.

Exact așa se întâmplă cu poezia: dincolo de limbaj ca mijloc (de comunicare, de mobilizare, de competiție a orgoliilor etc.), există un loc în sferele înalte, unde poezia se întâlnește cu geometria, vorba lui Barbu, unde poezia nu mai este mijloc, unde limbajul își este suficient sieși. El nu povestește lumi, nu construiește lumi, el însuși este o lume: Poezia. Dar acolo ajung foarte puțini. Mă tem că nu și cei care se revoltău că la prezentarea „anului literar” nu am făcut o triere mai dură.

În fine, iată poemul dadaist al anului 2018. Este chiar imaginea (dintr-o anume perspectivă, da) a „anului literar”. Pardon, a „anului poetic”.

Tatiana Afanas-Crăcin *Oglinda spovedaniei*: „Ce știi tu despre acel care scrie poezie?/ Tu, acel care nu ai făcut-o niciodată,/ Dar răzi în hohote împreună cu tot satul...”.

Apian Anait *Evadarea din tăcere*: „Prin dăinuiri ce zbuciumă etern,/ Voința calm atinsă de lumină/ Peregrinând prin haos și infern./ Străbate spre sămânța sa divină”. **Gheorghe Bălci** *Tăvălugul fericii*: „De ce cu stângul am călcat/ În UE, eu vă spun acuși/ Fiindcă dreptu-i ocupat:/ Stăm crăcănați și înspre ruși”.

Sergiu Botezatu *Lumina Centenarului + Lumina unei priviri* (împreună cu Gutiera Prodan): „noi nu plecăm, noi vom rămâne-aici!/ În vise, în culori, în taine”.

Silvia Caloianu *În carantină*: „spune-le să

aducă ghirlandele de hârtie și becurile colorate/ somonul rachiul de anason și vioara/ să tacă orchestra/ cântă-mi/ cântă-mi/ valsul zeiței/ încoronate/ noi nu îmbătrânim/ noi închidem cartea și ne iubim cu lumina aprinsă/ în carantină/ iar când auzim bătaia din palme ne trezim”.

Iuliu Cărcelan *Sentințe, subiecte*: „Inima poetului/ E-un clopot foarte fin,/ Foarte sensibil că/ E destul pe el/ Să cadă-o rază de lumină/ Sau de întuneric/ Și începe a suna/ Frenetic...”.

Lidia Codrean *Basarabie, cuib de durere*: „Cursa vieții/ nu are popasuri/ ci numai/ răscruci// poți să fii ori să nu fii cu ochii în patru// oricum dacă ai pornit/ cu un eretic/ același drum spinos rușinos ai să urci”.

Margareta Curtescu *Inima desenată pe cer*: „Era atât de frig, că-mi îngheța surâsul pe buze/ în ochi și se reflecta pârția cu tot cu/ schiorii zgomotoși cu tot cu pâlcurile/ de conifere învăluite în alb-verzuil/ amiezii// ești OK m-ai întrebat în loc de răspuns/ te-am îndemnat să ascuți cum/ tace o pasăre în pinul/ de vizavi”.

Svetlana Corobceanu *Ascuns în lumină*: „Ceea ce nu mi se dă ziua/ mi se oferă noaptea sub formă de iluzii”.

Gheorghe Doni *Revelațiile scribului*: „Cu degete subțiri și lungi îți răscolești cărțile amintirilor/ și constăți: «viața noastră cerească încă n-a început,/ viața noastră terestră e plină de griji mărunte»/ după o lungă tăcere, cum să-ți recuperezi dreptul de a spune ceva?”

Iulian Filip *Poezii din dormitorul cu insomnii*: „Ora 1. Miezul nopții./ Număr stelele din nou,/ le dau huța-n parul porții,/ plătind scrânciobul c-un ou.// Dintr-un ou în alt ou toate –/ flux, reflux, cosmogonie.../ Toate-s vechi și nouă toate – / insomnie, poezie...”

Victoria Fonari *Fericirea din clepsidră + Atingere de aripi*: „Cuvintele dispar în beznă/ Sunt absorbite de neant/ În sufluet raza se despică/ Treptele palatului/ Ne încălță sandalele lui Hermes/ Ne taie capul Afroditei/ Rămânem încondeiați pe unghii/ Și ne dezgroapă rădăcina/ Ca s-o urmăim în seva/ Ce există-n noi...”

Silvia Goteanschi *Memoria hienei*: „Înapoi, am să mă întorc înapoi. Să te uit și să te rup în bucăți”.

Lidia Grosu *Mireasa timpului, trăirea + Toridă, prin friguri, neliniștea*: „În defileul așteptărilor frustrate/ De liniștea-n toiagul de smarald,/ Cu ziua, la cules de stinse șoapte,/ Mă angajez sub al luminii fald.// Și-o teamă c-aș răni din crudul tainei/ Fiorul revigorator al unor stări/ Mă-ndeamnă să renunț la jocuri vane,/ Ce-ar decupla o zare de-alte zări”.

Igor Guzun *Vinil collection + Adio, lucruri*:

„Ai pe gene rimel,/ Am pe buze rime,/ Și contează la fel:/ Pentru mine volum/ Pentru tine lungime”.

Zina Izbaș *Minunea așteptării*: „Prea trece timpul așa în galop/ Și duce viața noastră-n amintire,/ Pune-i, Doamne-n cale câte-un hop,/ Să ne unim în cuget și-n simțire”.

Andrei Langa *Portrete plutitoare*: „stând în fața plutonului de execuție/ umbra căzu prima la pământ, secerată înaintea trupului”.

Boris Marian *Legenda berzei albe* (un poem în rusă, ucraineană și română), în care Cetatea Albă e asediată (pe timpul lui Ștefan cel Mare)... de tătarii din Crimeea. **Vlad Pâslaru** *Echinocțiu de toamnă* (antologie): „Iotrul tu, Iotru,/ haiduc fără codru,/ iar ai răscolit/ un dor ne-mplinit...”

„Noptile-mi sunt zile/ de gânduri păgâne...” **Maria Pilchin** *Zarathustra e femeie*: „Zarathustra fata de treizeci și trei de ani vinde/ la teighea în prăvălia din colț ba o vorbă o privire/ tăceri mai vinde la kilogram oamenii din cartier/ o salută diminețile mergând care încotro / târându-și picioarele lungi și împiedicate mereu”.

Ivan Pilchin *Человек аквариум: „ведь в конечном итоге/ каждому/ суждено/ пройти/ дорогами/ Одиссея// терять друзей/ одного/ за другим/ сказать меня зовут/ никто/ и спастись.”*

Raisa Plăieșu *Cu ochii la cer*: „Ce este astăzi omul? O umbră rătăcită...”

Petre Popa *Oglinda infinitului*: „Peste plapuma de toamnă/ De un gri, albul va ninge,/ Pentru mine asta-nseamnă/ Că urâtul nu ne-nvinge”.

Radmila Popovici *Apa care își bea mâinile*: „Oglindește-te în mine/ Nu va afla nimeni/ Pentru că totul nu poate fi spus.”

Ana Rapcea *Când lumina se clatină*: „Mă numesc Ana./ Am patruzeci de ani și sunt poet.// Am negat douăzeci de ani acest fapt./ Chiar din momentul când am înțeles/ Că poezia este un viciu”.

Vitalie Răileanu *File din jurnalul de bord (al unui marinar cardiac)*: „Dacă vrei să fiți și voi geniali/ scrieți o poezie ca să fie înțeleasă/ și de târfele de pe strada Albișoara,/ sau chiar/ de un profesor de/ limba și literatura română, zicea Eugen Cioclea”.

Arcadie Suceveanu, *Căzut în rimă la Paris*, cu un cuvânt însoțitor de Nichita Danilov (Editura Junimea, 2018): „În jur e-un șarm de chintă regală. Și mult fum./ Iar Sena curge, curge în ochii mei de-acum./ Și cad (din nou!) în rimă, în «joc secund, mai pur»./ (Bonjur, tristesse! Can-canuri și vechi iubiri, bonjur!)/ Scriu scurt, pe șervețele. Iar în Lapin Agile/ Invit bătrâna Artă la ultimul cadril./ Și ora este șapte, și ora este nouă./ Și timpul în oglinzi poartă o mască nouă./ Golit, paharu-mi pare un Urimbaldian.../ Mă-nvăluie Parisul într-un parfum d'antan!”

Călina Trifan *Arta războiului sau pauză de respirație*: „Iubirile târzii sunt ca vinul/ de Cabernet/ băut în vârful buzelor/ în loc să stingă setea/ mai tare o ațăță// după atâtea repetiții/ trebuia să stăpânim rolul perfect/ că nu era totul în mâinile noastre/ am aflat la premieră –/ Să iubești și să mori nu-i târziu/ niciodată”.

Andrei Turcanu *Rost. 111 poeme selectate de Nina Corcinschi*: „Am emigrat din istorie, scriu cu sfială, concis./ Două-trei cuvinte, până/ mă cocoloșesc între coapsele moi ale unei silabe virgine./ Parcă-aș fi un diamant translucid:/ rece, concentrat, gata să se spargă în țandări/ la prima stridență.// Zăbovesc în pura tensiune a misterului/ ascult firea.// Aici/ în luminișul

care se deschide/ încerc presentimentul că se-mplinește sorocul/ și se-adeverește menirea”.

Ianoș Turcanu *Poeme pe trepte încinse*: „Țara mea e frumoasă/ în oameni și păduri înverzite [...] Înșă... prea mulți privesc/ cu ochii umeziți/ spre îndepărtate orașe străine/ unde moare veșnicia născută la sat.// ... nu e normal ca tinerii/ să stea cu ochii pe o bătrână,/ chiar dacă o cheamă Europa”.

Traian Vasilcău (Traianus) *Ioan cel Rupt din Rai*: „Tămaduiește-mi rănilile, părinte,/ Sădește-n ele numai crini smeriți./ Cu gura-ți – clopot dă-mi cerești cuvinte/ Și fă din lacrimi îngeri fericiți.// Când par o harfă singură sub zare, Spune-mi că nu-i deloc adevărat,/ Din Dumnezeu venind în carul mare,/ Să-ți mulțumesc pios că te-am aflat”.

MARIA PILCHIN

PROZA. ZECE CĂRȚI ALE ANULUI 2018

1. În romanul lui Iulian Ciocan *Dama de cupă* (Polirom) întâlnim o istorie aproape suprarrealistă. Nistor Polobok, un funcționar corupt și fără scrupule, este sustras din traiul său îndestulat și plin de plăceri trupesti de o întâmplare ciudată, inițial o bizarerie – pământul de lângă casa lui crapă. Extensia crăpăturii implică scene onirice, cu vedenii diabolice, căutarea adevărului în memorie și pe la vrăjitori. Polobok este cuprins de un inexplicabil sentiment de vinovăție, care-l urmărește în vis și în starea de trezie. Vina i se trage de la o damă de cupă... Treptat, istoria personală cuprinde întreaga comunitate a urbei. Chișinăul stă să se prăbușească într-o groapă. Orașul de pe Bâc riscă să fie înghițit cu tot cu oameni, case și instituții ale statului. Funcționari, jurnaliști, scriitori, pensionari, locatari – toți constituie o bogată galerie de personaje ale tranziției. O istorie plină de suspans, de tensiune narativă, cu personaje bine conturate și cu un fir epic structurat cu dexteritate. O carte care te pune pe gânduri. Și neliniștește.

2. *Trilogia basarabeană* (Cartier) de Val Butnaru adună între coperte trei romane, ceea ce îi permite autorului să își numească volumul și *Roman în trei cărți*. Un triptic romanesc despre ceea ce suntem, o scriitură care pornește de la ultimele două secole pe care le-am traversat pe aici cu toate derapajele beligerante și revoluționare ale oamenilor sub vremi. *Cartea nomazilor din B.* surprinde o comunitate care este mai degrabă o populație, decât un popor, oameni care au căzut în păcatul neidentificării. *Negru și roșu* este în primul rând un roman despre bine-cunoscuta învrăjbire basarabeană, despre acea încrâncenare de a-ți urî aproapele cu toată dăruirea. E și o carte a generațiilor, a felului cum acestea interacționează, își fac alegerile proprii, influențând astfel viitorul urmașilor. *Misterioasa dispariției a lui Teo Neamțu* este un roman despre inteligență, dragoste și deschidere spre umanitate. *Trilogia basarabeană* e o carte și despre mondenitățile Chișinăului, una

presărată abil cu umorul observatorului detașat, al inteligenței care e în stare să perceapă lumea și să conceapă identificările care îi lipsesc. În acest sens, Val Butnaru este un model de urmat, pentru că răspunde câtorva întrebări, pornind de la cauza lucrurilor.

3. *Vulpea argintie* de Antonina Sârbu (ARC) este un roman-confesiune. O scriitură deloc datată, o temă arareori frecventată de prozatorii basarabeni (aici mă gândesc și la volumul de proză scurtă *Îngerașul purta fustă mini* [Junimea] a lui Nicolae Spătaru, apărută acum 3 ani în care e prezent orașul Cernăuți). Românii din Cernăuți în vria istoriei. Cernăuții, Izmailul, America și, în stare latentă, Basarabia autoarei, constituie cronotopul acestei lumi. *Vulpea argintie* este romanul Soniei, al zbaterii ei între pasiune și durere, între lumea veche de până la 1940 și cea de după, între trecutul, prezentul și urmașii ei de peste Ocean. Sonia este copilul care a supraviețuit cu greu copilăriei sale (a crescut cu o mamă nefericită și cu gândul la tatăl fugit în România) într-o lume în care vechile rosturi au dispărut, iar cele noi veneau ca un tăvălug traumatizant. O lume a durerii în care doar dragostea poate să îl înalțe pe om până la întâlnirea cu sinele.

4. Un roman care dialoghează cu *Vulpea argintie* în sens tematic și prin tehnicile sale narrative, este *Woldemar* (Cartier) de Oleg Serebrian. Copilul de 7 ani este „povestit” de personajul deja maturizat și de bunica acestuia. Aflăm povestea unui copil crescut de mătușa sa într-o atmosferă de dragoste și violență, cu o grijă aparte a bunicii și a străbunicii care încearcă să înlocuiască marea lipsă din viața copilului – o mamă fugită în Occident din URSS. Toate se întâmplă în anii ‘70, la Cernăuți, unde coabitează români, ucraineni, ruși și evrei. Moscova, capitala imperiului, își impune și ea prezența, mai ales prin viața cea nouă pe care sunt nevoiți să o trăiască personajele. Ruperea de lumea veche, un interbelic occidental, este dureroasă și plină de traume pentru cel puțin două generații ale familiei. Nefericirea care intră în această casă odată cu represuniile staliniste este transmisă ca o genă mai departe. Un bildungsroman al nefericirii.

5. Un alt roman al devenirii este *Grădina de sticlă* (Cartier) de Tatiana Țăbuleac. Lastocika, fetița orfană înfiată de o rusoaică într-un Chișinău al anilor ‘80 poate fi citită și ca un personaj-simbol al Moldovei dintre Nistru și Prut. Scindată între cultura și limba adoptivă și conștientizând faptul că totuși este diferită de mama sa, fata trăiește o tensiune interioară puternică. Mama, o sticlăreasă sovietică, pusă pe căpătuială, o Mara din socialismul nostru moldovenesc, are un fel al ei de a-și iubi copila – este preocupată de zestre pe care o va lăsa acesteia și deloc de afecțiunea de care o lipsește. Fetița crește, devine femeie, una fragilă și vulnerabilă, așa cum nu a fost imunizată prin dragoste. Este ca o sticlă transparentă și ușor de afectat. Tamara Pavlovna este femeia înnobilită de gestul adopțiunii și ființa care își ratează rolul de mamă prin răceala cu care o tratează pe copilă. Fundalul social, un oraș al amestecului etnic, adierea unui vânt al schimbărilor – toate explică de ce această carte este atât de populară. Romanul este despre noi toți, despre felul în care ne-a „adoptat” istoria și societatea și despre felul cum fiecare dintre noi își trăiește în parte traumele.

6. *Rebela* (Prut Internațional) de Claudia Partole este un roman-jurnal al istoriei unei adolescente scindate în două: între pornirile bune și cele rele, între dragostea celor apropiați și traumele pe care i le provoacă tot ei, între părinții divorțați, între bunica proromâncă și cea prorusă. Psihologul la care merge Paula o îndeamnă să țină un jurnal. Acele notițe, în care scrisul funcționează ca o terapie a ființei înjumătățite, vocile de pe Facebook, sms-urile, referințele la lecturile pe care le face fata, constituie, de fapt, trama cărții. Este tema mării neînțelegeri dintre generații, dintre părinți și copii, profesori și elevi. Fata se simte o înstrăinată într-un univers al măștilor, de aici nesiguranța și neîncrederea în sine. Adolescența se crede urâtă și lipsită de dragoste, aceasta o face să se simtă „un bulgăre de ură”. Toate acestea sunt, până la urmă, treptele pe care le urcă ființa în devenire. Un bildungsroman presărat cu note de confesiune în care aflăm cum se maturizează un adolescent – prin durere și cunoaștere.

7. Volumul de proză scurtă *Văltori ascunse* (Prut Internațional) de Mihaela Perciun nu poate să treacă neobservat prin felul în care ni se povestește. Nu poți să nu observi tehnica narativă aproape arhetipală cum este cea a sacului care ne vorbește în incipitul acestei cărți (gura sacului e un simbol arhetipal al povestitorului). Lumea celor mici din *Băltoaca* este un univers în miniatură al celor mari. *Câinele* este în primul rând o parabolă a relațiilor interumane și apoi istoria unui animal omorât. Unele narațiuni scurte, un fel de *flash-uri* narrative în care aflăm istorii sociale și familiale, plac anume prin acest minimalism al lor, alte texte, ceva mai mari sau chiar cele două microromane (în fapt, două nuvele, una din ele având și un insert de piesă de teatru) anunță dexteritățile autoarei în a se extinde spre forme mai mari, de roman. Sunt drame casnice, „scene ale teatrului vieții”, cu conturi reglate în familie între mamă și fiică, bunică și nepoată sau fiică și tată, îi descoperim pe omul trișor, disimulatură, pe *don juanii* tranziției moldovenești, constatăm chiar că adulterul poate fi și o formă a răzbunării, citim și despre relațiile maladive și obsesive dintre sexe. În carte este prezentă o temă de familie centrală și anume cea a divorțului, una la care se revine aproape cu o redundanță manifestă, pentru a-i testa parcă posibilitățile sau pentru a-i epuiza scenariile. O altă temă este cea a vecinilor, a coabitării pe Terra (*Sacul*) sau într-un bloc (*Dedicație vecinilor*) – o dimensiune tematică asezonată din belșug cu descrieri naturaliste ale mirosurilor și sunetelor imanente acestei coexistențe. E o carte care te cufundă din plin în „văltoarea amintirilor” în văltoarele camasutrienne, în „văltoarea dorințelor” și cea a „evenimentelor” umane.

8. *Fabrica de genii* (Prut Internațional) de Vlad Grecu e un roman care surprinde prin structură, limbaj și concept. Victor Vistavoi, personajul principal al cărții, încearcă să își trateze o tumoare într-un laborator în care în URSS se făceau experimente pe creierul uman. În partea întâi, Vistavoi se află la Zelenogorsk unde urmează acea cură oncologică care va avea succes. Acolo se îndrăgostește de o adolescentă care îl face să își revizuiască viața și atitudinea față de ea. În taigaua rusească își amintește de plăcerea de a picta. În acest sens, romanul este și unul pictural, pe lângă faptul că e și unul ingineresc și matematic, dacă e să reieșim din subiectul volu-

mului. În partea a treia îi vom descoperi și dimensiunile de roman teatral. Întors la Chișinău, bărbatul simte un aflux de energie existențială, erotică și creatoare. Revine la vechile iubiri, pleacă dintr-un matrimoniu ruinat, pornește o afacere și are de gând să își publice un roman. O carte care abundă în ironie la adresa sexualității umane, a literaturii noastre, a culturii și strategiilor noastre geopolitice de după „revoluția folcloriștilor”. Cititorul atent va descoperi aici un oarecare resentiment basarabean față de est și de vest, față de spațiul românesc și chiar față de scriitorii-filologi, Vistavoi fiind inginer de profesie. Inginerul critică și piața editorială și sistemul educațional, scriind un roman antimetafizic. Ultima parte, *Reacția adversă*, e una cehoviană, omul ajunge la balamuc, aruncând în stânga și în dreapta adevăruri despre oameni și societate, despre ceea ce suntem în sens cultural și moral. Laboratorul din Zelenogorsk, casa de nebuni, dar în primul rând, Chișinăul ca urbe și comunitate, toate sunt, în cele din urmă, o „Fabrică de genii”. Sunt acele situații limită care fac ca în om să se manifeste pronunțat grandoarea și nimicnicia lui. Visele și rutina, ambițiile și rateurile – iată extremele care configurează genialitatea. Iar omul este cel care le încearcă, cum ai încerca marea cu degetul.

9. O carte despre reverie și vise este romanul Doinei Postolachi *Un secret în Los Angeles* (Tracus Arte). Karen, menajera, o doamnă în vârstă din Orașul Îngerilor (un personaj și el) este o căutătoare de semne, secrete, minuni și magie printre peisajele urbane. O viață de zi dintr-o metropolă a nopții în care poezia e la ea acasă, e poezia vieții, poezia visării. Oamenii trăiesc între rutina zilnică și oniricul somnului. Printre întâmplările vieții, Karen se tot întreabă și despre condiția de scriitor (un vis al ei ascuns). În fața unei lumi bruiate și amestecate, în fața unei lumi căzute din magie, omul (Estella) ajunge să tacă, e „boala tăcerii” sau să creeze (Bianca, Jorge) sau să spere și să lupte (Karen).

10. Încotro se îndreaptă proza basarabeană? Vectorul pare să fie conturat de recente debuturi. În mod special țin să îl menționez pe Alexandru Bordian. În romanul *Casa Inglezi* (Paralela 45) aflăm un Chișinău de la început de secol XX. Suntem în anul 1903, anul pogromului. Tema evreiască a cărții, precum și epigraful ei ne prezintă un târg borgesian în care casele și oamenii constituie un caleidoscop de stări și fapte. Este vorba de o scriitură polifonică, aproape dramaturgică. Vocile din roman răsună într-o urbe în ajunul măcelului. Răspunzând la întrebarea lui Vikenti, șeful poliției orașenești, de ce îi place Chișinăul, Platon, jurnalistul (al cărui prototip a fost probabil celebrul Crușevan) răspunde: „Pentru că suntem departe de toți”. Acest „departe” cartografiază cronotopul imaginar al Chișinăului, acest centru al latinității extreme. Vorbim despre un amalgam etnic: „În Chișinău întâlnești evrei, români, nemți, ruși, ucraineni, greci, armeni, turci, tătari și elvețieni”. Iată și un Chișinău uman, o gloată care va sacrifica pe cel de alături și nu pentru că e mai rău decât celălalt, și nu pentru că celălalt este mai rău decât el, ci pentru că e o turmă manipulată să își caute demonii interiori, de data aceasta populația evreiască. Or, descoperim un tânăr romancier care se afirmă din prima prin construcția romanului, prin conceptul inedit, prin imagini și, nu în ultimul rând, prin limbaj.

ADRIAN CIUBOTARU

CRITICA LITERARĂ, ESEUL ȘI PUBLICISTICA

Înainte de a vorbi despre cărțile de critică, eseu și publicistică apărute în anul 2018, țin să subliniez că ideea de a grupa, pentru jurizare, critica și eseu într-o singură categorie și de a le acorda un singur premiu literar este pe cât de nefericită, pe atât de improductivă. Am trecut prin experiența de a alcătui o antologie de critică și eseu și știu foarte bine cât de greu, dacă nu imposibil, e să împaci forme și conținuturi literare deseori incompatibile.

Un eventual premiu la secțiunea *Critică și Esu* ar trebui să favorizeze, în mod normal, o carte de exegeză sau măcar o culegere de cronici literare, dacă nu dă, întâmplător, de cine știe ce *Moarte a moliei* sau de o nouă *Cădere în cerc*. Juriul de anul acesta e absolvit însă de atari dileme, căci are de citit o singură carte de critică propriu-zisă și... niciun eseu. În general, peisajul e dominat, pe segmentul non-fiction, de reportaj, de articolul de actualitate, de interviu, de evocări în cheie memorialistică ale unor locuri, personalități sau evenimente. Există și câteva culegeri de aforisme, dar nu toate țin de arta scrisului, poate numai de cea a cugetării.

Dar să le luăm pe rând și să începem cu publicistica. În 2018, cărți de publicistică au scos Petre Popa, Nicolae Roibu, Iulius Popa, Gheorghe Calamanciuc și Petru Bogatu. Petre Popa, intelectual și scriitor sorocean, publică, la Editura Lexon-Prim, un nou volum, al treilea, din seria *Numai de bine*. Cartea este un *pot-pourri* din reportaje și articole despre viața culturală și artistică a orașului-cetate de pe Nistru, interviuri cu personalități culturale realizate de autor, dar și interviuri cu Petre Popa însuși. Volumul nu lasă nimic în sertar, nici măcar mai-lurile autorului. Multe articole sunt seminate de diverși alți autori care își relatează experiențele sorocene sau impresia pe care le-a produs-o scriitorul Petre Popa și creația acestuia. Cam după același principiu este structurată și cartea lui Nicolae Roibu, *Oglinzile memoriei*, apărută la Tipografia Centrală și prefațată de Mihai Cimpoi, dar cu o diferență esențială: corespondent de meserie, autorul și-a făcut o obișnuință din a-i scoate în față pe protagoniștii reportajelor, dialogurilor și anchetelor sale și de a-și lăsa, totodată, propria personalitate în umbră. De aici, sporul vizibil de sobrietate și bun-simț în alcătuirea foliantului. Totuși, ultimul compartiment al cărții spune ceva mai multe despre Nicolae Roibu însuși, fiind o reeditare a povestirilor acestuia din volumul de debut *Calea spre nume* (apărut la Editura Literatura artistică în 1987). O structură compozită are și volumul bălțeanului Iulius Popa, *Cunosc prea bine drama Basarabiei*, editat la Tipografia Centrală (prefață de Ianoș Țurcanu). Titlul reia o replică a Regelui Mihai I din interviul pe care Majestatea Sa i l-a acordat lui Iulius Popa pe 27 iunie 1991, și nu este deloc întâmplător: sub semnul „dramei basarabene” s-a desfășurat întreaga

activitate publicistică a autorului, pe care culegerea de față este menită să o pună în valoare. Interviuurile cu personalități mai mult sau mai puțin marcante, de la Majestatea Sa până la fostul procuror general al Republicii Moldova, Valeriu Zubco, sunt urmate de articole pe teme social-politice în care spiritul polemic al autorului, ce mărturisește că „descoperă” în Ion Cristoiu un veritabil „confrate în cugetare”, își găsește cea mai potrivită expresie. Articolele de atitudine sunt urmate de medalioane și portrete literare, de evocări și recenzii sau, mai curând, impresii de lectură pe marginea unor apariții editoriale importante. Mai puțin erudite și variate tematic, dar la fel de bătaioase și acide sunt și articolele altui scriitor bălțean, Gheorghe Calamanciu, ce își adună reflecțiile amare asupra destinului Basarabiei într-o carte editată la Tipografia Centrală și prefată de universitarul Valentin Jitaru. Volumul îl pune pe cititor în stare de alertă maximă încă din titlu, *Răzvrătiri publicistice*, textele din interior vibrând de sarcasm și de un pathos aproape ciceronian. Mai puțin ciceroniene sunt însă frazele care, desprinse parcă din tradiția cronicarilor munteni, sunt la fel de tensionate sintactic ca și trăirile pe care le exprimă. O culegere mai unitară de articole este *Viața secretă pe care nu pot s-o uit*, scoasă de Petru Bogatu la Tipografia Centrală. Pentru cei care îl urmăresc atent pe cunoscutul publicist basarabean, cartea nu va fi o surpriză: dincolo de controversesele pe care le-a provocat, aproape metronomic, personalitatea lui Petru Bogatu, avem în față texte scrise nu de un amator mai mult sau mai puțin talentat, ci de un ziarist de meserie, cu un simț perfect al intrigii și al poantei finale.

Volumele *Copiii basarabeni în Siberia* de Margareta Spănu-Cemărtan (editat la Tipografia Centrală și prefăcut de preotul și prof. univ. Viorel Cojocar) și *Viața de câine a unui copil* de Teodor Popovici (apărut la Tipografia Centrală și prefăcut de Nicolae Dabija) nu sunt tocmai cărți de publicistică, ci, în primul caz, povestiri cu valoare documentară și, în cazul al doilea, amintiri și reflecții cu valoare sentimentală. Primul volum relatează destinele tragice ale copiilor de deportați basarabeni, al doilea ne povestește, într-o formulă memorialistică, drama Mihăilenilor (satul de baștină al lui Eugeniu Coșeriu) și a locuitorilor săi în primul deceniu al ocupației sovietice, adică pe vremea când naratorul era copil.

Adagiile și cugetările mai mult sau mai puțin filozofice sunt, în anul 2018, apanajul unor autori precum Nicolae Schițco, cu *Duminica gândurilor* (Tipografia Academiei de Științe a Moldovei, prefată de Ion Berghia), Vlad Pâslaru, cu *Gândind gândirea, Gândescu-mi firea* (Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”) și Ion Diordiev, cu *Lumina gândurilor noastre* (Tipografia Centrală, cuvinte-înainte de Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Ion Buga, Lidia Grosu, Tudor Palladi, Ion Cărchelan, Mihai Lescu și Vasile D. Ciubuc). Cu toate că nu reușesc să surprindă prin noutate, cugetările lui Nicolae Schițco nu sunt lipsite de dexteritate stilistică, autorul producând o seamă de formule memorabile. Dar literatură și numai literatură din sentințe face exclusiv Leo Butnaru. *Prima carte a leologismelor*, apărută la Editura Junimea din Iași, scoate în relief talentul principal al autorului: inamic al poncifului, Leo Butnaru îl dribleză cel mai bine în strâmta cabină a jocului de cuvinte, a asocierilor efervescențe de idei și imagini din care țâșnesc mai

mereu semnificații neașteptate și aluzii fine.

La aceeași Editură Junimea au mai fost publicate anul trecut două cărți de interviuri realizate de Irina Nechit (un volum cu titlu grăitor, *Malul stâng întreabă malul drept*) și de mai sus citatul Leo Butnaru (un volum intitulat la fel de sugestiv, *A fi sau a nu fi? – acesta e răspunsul*). Maeștri ai interviului regizat aproape teatral, cu intrigă, culminație și deznodământ, provocatori și, deopotrivă, subtili, Irina Nechit și Leo Butnaru nu-și anchetează interlocutorii, ci îi angrenează într-un dialog viu și pasionant.

Culegerea de cronici literare (în fond) *Căderile în realitate ale criticului* de Mircea V. Ciobanu, editată, de asemenea, la Junimea, excelează nu numai prin faptul că este singura carte de critică literară pe care o citește Juriul USM din anul acesta (nu știu dacă s-a mai întâmplat așa ceva în scurta istorie a USM de la înființare până în prezent), ci și prin calitățile ei intrinseci. Am comentat, cu diverse ocazii, cărțile criticului Mircea V. Ciobanu, de aceea nu voi insista aici asupra manierei sale de a scrie și de a aprecia literatura. Voi spune doar atât: nici în această carte Mircea V. Ciobanu nu se dezmințe, rămânând același critic onest și direct care spune exact ceea ce gândește, fără a avea întotdeauna dreptate și chiar știind, uneori, că s-ar putea să nu o aibă. Într-un mediu literar intoxicat când de complezență, când de umori sectare, ne-am obișnuit să nu spunem ce gândim, ci mai ales să spunem ce nu gândim. Autorul *Căderii în realitate...* este imun la aceste maladii specifice și extrem de contagioase ale mediului literar, și asta îl face citibil chiar și de cei care nu-l agreează. Să recunoaștem, nu orice critic literar se învrednicește de o asemenea onoare.

Curios este faptul că în lista cărților de publicistică și eseuri literare pe care am primit-o de la USM spre lectură, apar nu numai lucrări situate la limita ce desparte literatura artistică de celelalte modalități de comunicare scrisă, ci și lucrări din alte domenii decât cel *stricto sensu* literar și artistic, cum ar fi studiul istoric sau cel lingvistic și chiar arhivistic. Un exemplu elocvent este cartea lui Michael Babele, *Putinskie sni (Visele lui Putin)*, care a fost publicată în limba rusă la Editura Cartea Militară și care este, după cum recunoaște autorul însuși, „un curs de istoria Rusiei”, prin urmare, destinat întâi și întâi specialiștilor în domeniu. O lucrare și mai specializată este studiul sociolingvistic al Lidiei Codreanca *Limba română în Basarabia (1812-1918). Studii și materiale de arhivă*, apărut la Lumina și aflat deja la a treia ediție.

Dar și mai curioasă este absența de pe masa Juriului USM a unor cărți de publicistică/non-ficțiune care ar fi făcut cinsto competiției din anul acesta. De pildă, cartea-album *Moldova. Oameni, locuri, bucătărie și vin*, scrisă de Angela Brașoveanu, ilustrată de Roman Rybaleov și scoasă la Editura Cartier. Aparent, o carte de bucate, volumul este, deopotrivă, o incursiune în istoria unor locuri și a unui timp care riscă să supraviețuiască, în câțiva ani, doar în forma în care le-au surprins ochiul fotografului Roman Rybaleov și tușa pe cât de păstoasă, pe atât de agilă a Angelei Brașoveanu, o jurnalistă cu indiscutabil fler de scriitor.

Analizând aparițiile editoriale ale anului 2018 pe segmentul *Critică*, eseu, publicistică, putem trage o singură concluzie, una deloc încurajatoare: dacă verva publicistică a scriitorului basarabean încă mai produce, sporadic, câte un volum sau câte

un articol vrednice de luat în seamă, atunci eseul și critica literară continuă să se afle în cădere liberă.

Și declinul nu e dat de faptul că a fost publicată o singură carte de gen anul trecut – sunt sigur că în 2019 vor apărea mai multe exegeze pe care le vom putea cataloga bucurioși la critica literară. Cauza rezidă mai curând în impopularitatea actului critic în spațiul nostru cultural, unde judecata de valoare nu a fost niciodată percepută ca act estetic gratuit, ci ca mijloc de anihilare, intimidare sau umilire a adversarului literar, ideologic, personal sau, dimpotrivă, ca mijloc de promovare a unor colegi, prieteni și ciraci literari. Lipsa de receptivitate sau receptarea tendențioasă a efortului critic i-a descurajat pe mulți exegeți, astfel încât până și cele mai dotate și mai rafinate spirite au ajuns să producă doar recipiente, nu și conținuturi „critice”. De altfel, dacă am fi stat mai bine la acest capitol, sunt sigur că cel puțin o parte din cărțile despre care am vorbit azi ar fi arătat ceva mai sobru și s-ar fi citit cu mai mult interes, dacă nu și cu plăcere.

DUMITRU CRUDU

DEBUTURI: DE LA DEZAMĂGIRI LA BUCURII

Am înghițit cărțile care au apărut anul trecut cu un sentiment amestecat de dezamăgire și de bucurie: de dezamăgire, din cauză că au apărut foarte puține cărți de debut, atât de puține încât mi-au ajuns degetele de la mâini ca să le număr; dar am trăit și o bucurie, descoperind câteva cărți formidabile. De departe, cele mai bune cărți ale anului trecut au fost romanele: *Căinele de bronz* de Emanuela Iurkin, publicat de Editura Cartier, Casa *Inglezi* de Alexandru Bordin, apărut la Editura Paralela 45 din Pitești, și *Vulpea Argintie* de Antonina Sârbu, pe care l-a tipărit Editura ARC. *Căinele de bronz* a trecut cu bine și Prutul, fiind nominalizat la câteva premii literare importante, printre care și la premiile revistei „Observator cultural”. Despre *Căinele de bronz* s-a și scris destul de mult. Într-o cronică apărută

în revista „România Literară” Ioana Revnic o gratula pe autoare pentru „preocuparea sa pentru perfecțiunea stilistică”. Fraza șlefuită îndelung e primul lucru care îți sare în ochi. Fragmentarismul e o altă trăsătură a prozei sale, fără a anula însă poveștile din spate. Ele sunt lizibile, și dau greutate acestui roman scris atât de bine: mama muncind la Moscova, tatăl plecat (Ioana Revnic chiar așa își și intitulase cronica din „România Literară”: *În absența tatălui*), o tânără față neadaptată și singură. La fel ca și Galaicu în *Țesut viu*, Emanuela Iurkin în *Căinele de bronz* caută să-și elibereze personajele de sub tirania tatălui, prezent la Galaicu, și absent la Emanuela. De aceea, acest roman al Emanuelei ar putea fi citit și ca un roman al formării și al devenirii. Dar și ca un roman al unei generații: al generației de după '90, al unei generații rămasă fără părinți, sau care s-a răscolat contra părinților. *Căinele de bronz* impune o scriitoare matură, cu un mare viitor în față.

Un alt roman bun apărut anul trecut este *Casa Inglezi* de Alexandru Bordin, care este primul roman românesc unde este oglindit pogromul din Chișinău din anul 1903. Marele merit al romanului e că ne arată că în timp ce atmosfera devenea tot mai încălcată la Chișinău, capii orașului în loc să se îngrijească să prevină acest pogrom, erau interesați mai degrabă să ațâțe focul. Mai marii zilei fiind sclavii propriilor lor instincte sexuale. E un roman scris într-o cheie grotescă. Un roman care anunță apariția unui nou scriitor talentat: prozatorul Alexandru Bordin. Un roman bun este și *Vulpea argintie* de Antonina Sârbu, care ne înfățișează o poveste nefericită de dragoste. În fundal este prinsă și epoca sovietică. Detaliile despre vremurile alea de tristă amintire sunt, de foarte multe ori, la fel de spectaculoase ca povestea din prim-plan.

Aș mai vrea să menționez și eseul foarte bun al Tatiane Potâng, *Personajul cu povestea sa*, care reprezintă o încercare (reușită) de-a analiza proza dintre cele două războaie mondiale cu ajutorul unui instrumentar critic și teoretic de dată mai recentă.

Cel mai bun poem din cartea lui Gelu Ciocan, *ATLAS poți să-mi lași cerul mie*, apărută la Editura Prut Internațional, este primul poem. Poemul acela despre barbă. Dar faptul că tânărul poet a inclus în carte acest poem foarte bun mă face să cred că are toate șansele să ne furnizeze în viitor adevărate surprize.

Și ce ar mai fi? Nu este exclus ca ceva să-mi fi scăpat. Dar ce oare?

POEZIE

ALTE
CULORI
de ALEXANDRU BURUIANĂ

ALEXANDRU BURUIANĂ S-A NĂSCUT PE 25 NOIEMBRIE 1980, ÎN ORAȘUL CHIȘINĂU. ȘI-A FĂCUT STUDIILE LA UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA, FACULTATEA DE LITERE (2007). A DEBUTAT EDITORIAL CU VOLUMUL DE VERSURI „CERTIFICAT DE DECES”, 2002. CĂRȚI PUBLICATE: „CERTIFICAT DE DECES” (VERSURI), CHIȘINĂU, EDITURA PRUT INTERNAȚIONAL, 2002; „BIG-BANG” (TEATRU), CHIȘINĂU, EDITURA MAGNA PRINCEPS, 2010. PREMII: PREMIUL PENTRU DEBUT AL UNIUNII Scriitorilor din Moldova, 2003; PREMIUL III LA CONCURSUL NAȚIONAL DE DRAMATURGIE DIN REPUBLICA MOLDOVA PENTRU PIESA „TANDEM”, 2007.

STINGE LUMINA

Și dacă m-ai lăsa o clipă să fiu un coșmar pentru tine
incitant ca un film de groază de care nu te poți rupe
m-aș face o cioară
să-ți urmăresc visele dincolo de geam
spărgând nucile de mașinile vecinilor tăi
un gândac de bucătărie după care să fugi prin casă
aș avea orgasm dacă m-ai stropi cu insecticid
aș fi closetul tău tamponul
epilatorul
apoi crema pentru picioare
furtunul de duș
jetul de apă caldă cu care te masturbezi
oja brățara colierul cerceii pilula fumul de țigară și cafeaua
aș pătrunde adânc
adânc în hemoglobină
absorbit de celulele tale
pompat și regenerat la nesfârșit
liftul blocat între etaje aș
călători din vârful degetului mic de la picior până la scenariile din cap
strecurat în visul tău ca un actor în rol secundar
un personaj supus
un bellboy cărându-ți eleganța ambițiile oboseala prin coridoarele cerebrale
un oarecare rămas din afară sprijinit cu spatele de ușa camerei tale
aș fi fereastra rece de care îți lipești fruntea
un felinar aprins în orașul în care te simți străină
eșarfa îmbibată cu parfum
lampa de masă
o pagină din cartea pe care o citești
pătura băgată între picioare atunci când încerci să readormi
să uiți totul pășind prin alte uși într-un alt vis mai puțin urât
cu mai puține figuri străzi cotituri și cuvinte
fericit oricum chiar dacă aș fi doar un număr din nouă cifre în agenda
ta de telefon

O SUTĂ DE ZILE LA BAKER STREET

Inspirăm același aer găurit cu aspirații și ratări
un meniu cu simpatii resentimente
scenarii ambițioase
o sută de zile aceeași discuție cu zgârieturi
ne reîntoarcem în farfuria din care am mâncat
aceeași vibrație
mișcare în cerc ca muzica pe vinil
până devenim un platou comun cu murături
șuncă
slănină
una cu strada

spălăciți învechiți și zgomotoși ca lada AvtoVaz din fața terasei
tăcere
să nu mai țipe la noi vecina de peste drum
plouați în scaune
ne picură vodka din becuri direct în shoturile reci
chelnerul citește murakami
în timp ce pe fețele noastre scrie că mai vrem și o halbă de bere ca un apus
de soare
după o sută de zile înțelegem că nu ne rămâne decât să ne zâmbim
și să luăm un taxi spre himalaya

PSIHANALISTEI MELE

Ești mică
ca o seringă de 1 ml
într-un spital de psihiatrie

SMS

Un om normal întreg la cap nu scrie poezii îmi spune ea
ești un inadptabil
incapabil să-ți plătești facturile
să dai un pumn în față să discuți cu băieții de cartier
dansezi în jurul lor și le dăruiești cartea publicată la casa de pariuri literare
numai să nu-mi rupă soutienul
ești ridicol și când înjuri
iar atunci când ți se scoală
intri pe chat
dai limbi
te aventurezi în schimburi de salivă
și din ziua în care ți se strică robinetul
aștepti o săptămână să vină instalatorul
între timp frecventezi cenecluri festivaluri recitaluri
mergi la pescuit în satul în care te-ai născut
cu dibăcie faci și nod pentru cârlig
stai toată ziua pe malul iazului sub soare
lingi pătlăgele turcești și aștepti să ți-o tragă
ai invadat și terasele
deși nu ai bani te umfli în pene cu bere țigări și c-un taxi spre casă
să vomități texte așa cum se toarnă asfalt în orașul tău
să-mi vorbești despre politicienii pe care i-ai votat
la bucătărie
golești și sticla cu țuică de la mama
adormi în poziția fătului tot acolo unde și cazi
te înfășori cu hârtiile mângălite
visezi o nouă carte în care să-ți ascunzi
trifoiul și ultima bancnotă din onorariu

VRABIA CĂMILE VISEAZĂ

Dacă aş fi abdalla te-aş lua şi pe tine de soţie
şi pe tine şi pe tine
penthouse cu servitori ți-aş da
salon spa
un bazin enorm în pustiu
gold card avion cămile şi ferrari ți-aş da
dacă...
dacă nu m-aş gândi din ce bani să-mi plătesc chiria la sfârşit de lună
aş merge cu tine la spectacol în acest week-end
bezele ți-aş cumpăra
bani pe telefon ți-aş pune
să cred că vorbeşti numai cu mine
şi totuşi dacă mi-ai fi dăruit de ziua mea cămaşă de forţă
nu m-aş duce acum să cumpăr picioare de porc
să-ți fac răcitură limpede ca mintea lui dalai lama

ALTE CULORI

Din nou pe aceeaşi bancă ne stoarcem singurătăţile
discutam despre prietenii tăi care au curajul să te îmbrăţişeze doar pe facebook
să stea cu tine la bere numai atunci când ei au chef de bere
690 în listă dintre care şase sute bănuiesc că nici nu-i cunoşti
restul mai mult sau mai puţin ocazional
puncte verzi care îți zâmbesc pentru câteva secunde
apoi dispar dincolo de ecran
lăsându-te să crezi...
se îmbibă în pielea ta ca o pată de cerneală greu de eliminat
puncte verzi prin care ai fi vrut să priveşti ca prin vizorul de la uşă
să te strecuri ușor
timidă în bucătăria lor
la un ceai fierbinte şi nimic mai mult
te-ai ascuns azi după ochelari noi de soare
să nu te vadă ei îmi spui
să ai şi tu motiv să nu-i saluți în stradă
mă întrebi dacă îți văd ochii
încerc să-ți prind privirea
în lentile se zbate un tip desfigurat care vrea să-mi spună ceva
îmi dai ochelarii
încerci să-mi prinzi privirea
vezi în lentile o tipă desfigurată care vrea să-ți spună ceva
fugim în direcții opuse
sărim în apă
căutăm linia de hotar între starea de poezie şi legume marinate
înotăm prin ceasuri cu mecanisme ruginite
până ne lovim cu capul de aceeaşi geamandură
pe care scrijelim formule
le rescriem
balansăm
ameţim
şopteşti că te simţi ca o meduză
transparentă
te scufunzi
aş fi vrut să-ți mai spun ceva dar...
ne dizolvăm lent ca două picături de iod într-un pahar cu apă
la fund ochelarii tăi
reflectă alge ca razele de soare

VIN LA TINE

Fac câțiva pași înapoi
şi din toată dragostea
mă arunc cu capul de pereți

CHIROMANȚIE

Linii de tramvai străbat palma
aluneci pe căi cu indicatoare
între copaci ramificați
în care s-au cuibărit
locuitorii oraşului tău
te privesc pe furiş ca bufnița în noapte
unii abia aşteaptă să-și înfigă dinții în tine ca boschetarii în hamburger

stau la aceeaşi masă
discută despre incendii
îşi sting țigările în zaful de cafea
se retrag pe balcon
în copaci
te privesc de sus
îți aruncă nisip în cap
uneori şi flori
găleți cu apă
să luneci mai ușor pe liniile oraşului tău

aştepti pe banca din stația de tramvai
să se aprindă luminile
urmăreşti cum ei vin
coboară
urcă şi pleacă
vagabondul îți cere doi lei
îi dai zece
ţiganka vrea să-ți vadă palma
îi dai o floare
domnul cu cravată te întreabă unde e cel mai apropiat bancomat
îi sugerezi să se caţăre în cel mai apropiat copac
tânăra ameţită vrea să te îmbrăţişeze
n-o respingi
te ridici şi dispari în întuneric
pe străzile oraşului tău
latră maidanezii
tomberoane umplute cu origami şi confetti
dai cu piciorul
le răstorni
ca pisicile sar din ele clovni şi scamatori
fug în toate părțile
te laşi pe bordură
îți lipeşti palmele pe faţă şi te uiți printre degete
marcajele rutiere
indicatoarele
semafoarele
oraşul
luminile
liniile şi tramvaiul pustiu se îndreaptă undeva
nu mai e nimeni
doar tu şi mirosul de tei

NOI APARIȚII | EDITURA CARTIER | NOI APARIȚII

TRAIAN SANDU
ISTORIA GĂRZII DE FIER. UN FASCISM ROMÂNESC

TRADUCERE DIN LIMBA FRANCEZĂ
DE SIMONA MODREANU

COLECȚIA „CARTIER ISTORIC”

„Abordarea lui Traian Sandu este pasionantă: cum s-a putut construi, în jurul unei ideologii naționale, ortodoxe, salvatoare, o mișcare ce cunoaște o evoluție semnificativă între 1929 și 1932? Rolul mentorilor, al intelectualilor, universitarilor, teologilor, filosofilor apropi-ați de Legiune a fost studiat după 1990, manifestările și practicile antisemitismului au fost analizate, dar rămânea de înțeles ce anume i-a determinat pe țărani să încline spre Legiune. Penetrarea mediilor muncitorești va urma la mijlocul anilor 1930. Autorul subliniază un aspect care îl incită pe cititor la meditație: rolul ritualului, uniformelor, decorațiilor, drapelelor, cântecelor, marșurilor. Tot atâtea instrumente de adunare.”

Catherine DURANDIN

ARCUL DE TRIUMF

de OVIDIU BUFNILĂ

Uite-așa e istoria, dragă jurnalule, căci eu consemnez aici din inima mea, câte și mai câte și-mi imaginez că aş fi, chiar dacă nu sunt. Uite, la Arcul de Triumf de lângă Ateneu. Trec Regele și Regina, călare. În dreapta, Generalul Henri Mathias Berthelot. Politicieni. Industriași. Jurnaliști. Soldați, poporani, florărese, copilandri, alde Cațavencu, Tipătescu, Pristanda, Marghiloman, Brătianu, Bacalbașa, Mihalache. Și vreo câțiva spioni germani, ruși, bulgari, venusieni, austrieci, franțuji și englezi. Trece și un zepelin. Trece și un avion. Se aude că o să treacă o cometă. Stalin trimite o iscoadă. Mussolini, și el, trimite o iscoadă. Kaiserul are și el iscoada lui. În sfârșit, Elvira de la Arsenal, aproape că leșină de emoție, păi nu e arc de triumf, e un curcubeu. Un curcubeu, ce fel de curcubeu, vrea să știe un fruntaș al Partidului Conservator. Ce fel de curcubeu, întreabă Romulus P. Voinescu, șeful Serviciului de Informații și Contrainformații. Da, asta e, numai Elvira vede curcubeul, ca să vezi. Curcubeul ăsta, cum să vă spun, e așa ca o metaforă. Metaforă? Nichita Stănescu știe el ce fel de metaforă e. Trebuie să-l cunoașteți pe Nichita Stănescu. CV Tudor? Nuuu, Nichita Stănescu nu e CV Tudor. Faceți o confuzie regretabilă. Curcubeul e cunoscut și de Grigorescu. Poate că și Pătrașcu îl știe. Andrei Șerban l-a văzut și el, de pe zidurile cetății Troia. Troia? Aveau troienii și ei un Arc de Triumf ca al nostru? Păi, stai, bibicul, ăsta nu e Arcul de Triumf din 2018, construit în 1922. Dar care e? Ce să fie? Curcubeul? Mă încurci. Elvira! Elvira, n-auzi?! Elvira știe toată tărăsenia dar, uită-te la ea, a coborât din birjă și umblă după curcubeu. Unde te duci, curcubeule? Curcubeul nu și nu, umblă de colo, colo, ce mai, mai toate elvirele noastre, din toate timpurile, îl văd cu ochii inimii, așa să știi, bibicule. La frizerie, La Emil, dincolo de Lipscani, curcubeul se oprește să-și facă freza, uite ce fercheș e. Apare ca din pământ și-un lustragiu să-i lustruiască pantofii cu scârț. ăsta nu e lustragiul lui Henri Poincaré, întreabă Eugen Cristescu, șeful Serviciului Special de Informații. Parada se pierde pe Calea Victoriei, în urale. Dar lasă, dragă jurnalule. E aici, în paginile tale, Arcul de Triumf. Iar paginile tale sunt în inima mea. Străzile gem de lume. Care cu bască. Care cu joben. Care cu căciulă. Care cu basma. Care cu giubea. Care cu caftan. Care cu vipușcă. Care cu redingotă. Care cu pălărie de fetru. Care cu

melon. Care cu pălăriuță cu struguri, fluturași sau margarete. Cochete. Hărmălaie în toată regula. Niște domnișoare de pension izbucnesc în hohote de plâns, impresionate foarte. Unii zic, așa e, are dreptate vorbitorul. Alții înjură vorbito-rul. Alții n-ar zice nici ba, nici da. O dronă venită prin Tunelul Timpului, tocmai din anul 2018, filmează cu nesațiu ce filmează până când un vârtej electromagnetic îi arde bateria și drona cade la pământ, uite-o colo. Lumea se înghesuie în jurul tribunei. Se aude că vor ține un discurs de zile mare Titulescu, Brătianu, Ionescu și Rosetti. Trebuie să fie și Regele Ferdinand, pe aici, pe undeva, în travesti, să nu-l arestuiască nemții lui von Mackensen. Nemții lui von Mackensen au autorizat mitingul la sugestia sugestionată de Angela Merkel. Lasă-i dragă von Mackensen pe români să-și verse năduful unii pe alții că așa se mai detensionează Istoria Balcanilor, înțelegi, măi jurnalule, înțelegi tu? Von Mackensen, curios, se amestecă și el prin mulțime, calcă drona căzută la pământ, din greșeală, îi dă un șut cu cizma lui bine lăcuită cu care a ocupat vreo trei sferturi de Românie, ce-i de joacă, zău așa, cu neamțul?! În sfârșit, Titulescu, Brătianu, Ionescu și Rosetti urcă la tribună pe rând și zic niște vorbe de ocară, vai ce de vorbe de ocară, de se sperie lumea până dincolo de Casa Scânteii, până dincolo de Ateneul Român, până dincolo de Chitila, Pângărați, Sâmbăta de Sus, Odorheiul Secuiesc, Huși, Vatra Dornei, Tulcea, mă rog, Constanța, Giurgiu, Timișoara. Umblă niște țigânci printre oameni, chipurile cu semințe de floarea-soarelui, zicând, pe șoptite, țigări, țigări, niște spioni sovietici se dau pe bune cu niște spioni americani, că așa e de când lumea, tribuna duduie înfierbântată, se pornește o agitațiune în sus, pe Bătiștei, se aude că tovarășul prim secretar general, auzi la el, vrea și el să zică una, alta, să nu uite cumva românii cam de pe unde li se trag lor toate alea, mama lor de capitaliști! Dar câte povești nu auzi tu, trecând așa pe lângă Arcul de Triumf. Serviciile Secrete din întreaga lume și din toate timpurile se adună la Congresul Spionilor ediția a nu știu câta, mare eveniment, a scris și în Tribuna Poporului, alaltăieri, pe prima pagină, Marghiloman a refuzat să dea o declarație oficială, la fel Brătianu și parcă și Putin sau Trump, nu mai știu. Pe ordinea de zi, de toate, felurite. Dacă s-a făcut planul la cocaină, la benzină și la gaz metan și

dacă frații secretoși au reușit să pună un ban la ciorap din toate operațiunile secrete, oficiale sau semioficiale, după caz. Dacă bugetul de venituri și cheltuieli e așa și pe dincolo, mă înțelegi. Dacă afacerile cu arme sunt pe bune și nu se dau rateuri din cauza unor nepoțți. Dacă au fost aplanate conflictele personale, dacă secretoșii din toate timpurile pot conlucra pe mai departe, fără animozități și dacă popoarele dau randament, adică dacă muncesc ceva mai cu spor. Dacă politicienii au înțeles în sfârșit cum stă treaba cu Serviciile Secrete, dacă și-au băgat mintea la cap, dacă și dacă. Dacă oamenii de cultură își văd de treabă, frumos, civilizată, fără panaramă, fără contre culturale, chestii, mărunțișuri. Dacă traficul de carne vie e în cotele normale și dacă producția de dictatori trebuie cumva accelerată pentru că secretoșii să nu se plictisească. Nu știu care, unul parcă de la DST sau de la AVO, sau de la KGB sau de la CIA, zice că românii nu se astâmpără, n-o putem scoate la capăt cu ei, ăștia ne încurcă treburile, mai ales că acum au și acces liber la Facebook, greu, foarte greu să-i dibuiești prin realitatea virtuală. Își bagă nasul peste tot din Guatemala în Iran, din Siria în Panama, din Burundi în Japonia, e o fojgăială românească imposibilă, impardonabilă, impenetrabilă din punct de vedere informațional. E chemat Coldea la microfon să zică ceva dar Coldea dezamăgește asistența ce o dezamăgește și asistența votează negativ și nu știu dacă știți ce înseamnă că asistența votează negativ, adică e o chestie foarte negativă, așa negativ vorbind, stai dom'le jos, acolo, ce dacă ești reprezentantul Serviciilor Secrete de pe Planeta Marte, lasă că românii au ajuns și la voi acolo pe Marte și zău, nu văd bine deloc. În sfârșit, dragă jurnalule, se aude așa, pe la Arcul de Triumf că Marghiloman e disperat. Doi auro-laci venusieni agită poporul în Piața Chibrit, primarul de sector e neputincios, Serviciul Român de Informații e cu mâinile legate, NASA nu vrea să se implice. Cheamă-l pe Moruzov, zice Marghiloman, secretara se face roșie ca o pătlăgică, domnul Moruzov, mă scuzați, e într-o partidă de amor cu Elena Lupescu, taci femeie, zice Marghiloman, poate trage cu urechea Carol al II-lea și să vezi tu ce belea pe capul nostru, cheamă-l pe Take Ionescu, trimite o depeșă Regelui Ferdinand, îi promit, zău că îi promit că devin filorus, așa să-i zici în telegramă, vezi că Tipătescu stă cu ochii

pe noi, Cațavencu la fel, ăla, Crin Antonescu văz că tace chitic, are el niște informații, cred că și Meleşcanu are ceva informații, de la Gorbaciov are, toată lumea are informații numai eu, Marghiloman, nu am informații, care e primar în Piața Chibrit?! Nu e omul lui Tăriceanu, nu? Atunci poate e omul ăla de la USSR, franțuzul, sau poate e austriacul, cum care austriac, ăla cu firma de asigurări, cum care asigurări, cu asigurările de viață, lasă, nu mă induce în eroare, nu chinezii forează în Marea Neagră, americanii forează. Păi da, că numai americanii forează în Marea Neagră sub nasul rușilor și, forând așa, i-au scos la suprafață pe auro-laci ăștia venusieni care agită poporul în Piața Chibrit și o să ne trezim pe cap cu o revoluțiune! Auro-laci văd prin hiperspațiu, se prăpădesc de răs, răd în hohote de Marghiloman care pune mâna pe telefon și-l sună pe Dragnea, țâr, țâr. Dragă colega, uite care e treaba, zice Marghiloman la telefonul temporal, eu te înțeleg, au pus mâna securiștii pe secretele matale, dar vezi tu, dragă, securiștii cu asta se ocupă, să nu-mi spui că ești așa de naiv, atât de naiv încât să te tragă-n piept un taximetrist din Brazilia, cum să faci afaceri cu un taximetrist din Brazilia care e tocmai omul consorțiului petrolier care forează în Marea Neagră, nu știu dacă înțelegi, dar matale mi-ai adus pe cap doi auro-laci venusieni și ăștia exportă revoluții prin timp, așa că de aia îți telefonez, vezi să nu ieși în balcon dacă începe revoluția, care cum iese în balcon se trezește în fața plutonului de execuție... Dragă jurnalule, azi a nins molcom peste București așa că m-am plimbat pe Calea Victoriei. Papa Jacques s-a întors de la Paris cu vești. Se pare că lucrurile vor merge bine. Cum treceam cu trăsura prin fața Palatului Regal, ne-a tăiat calea un bărbat ciudat. Era verde, înțelegi, dragă jurnalule, era verde tot, din cap și până-n picioare. Strada era pustie. Birjarul moțăia pe capră. Ochii bărbatului m-au sfredelit cu dragoste, vai, ce spun eu, să știi, cred că m-am îndrăgostit de el. Unde mai pui că a apărut așa, dintr-odată, parcă ar fi venit din cer. Mi-a trimis o sărutare pe un fulg de nea de m-am înroșit toată, dragă jurnalule. Cum am întors la Ateneul Român, s-a ținut după noi un copilandru care vindea Adevărul. Adevărul îl face harcea-parcea și astăzi pe I.C. Brătianu acuzându-l de toate relele. Papa Jacques spune că, în mod sigur, Constantin Mille,

directorul ziarului, are un ce interes politic. Eu nu mă pricep la politică dragă jurnalule. Dar ce se aude? Aud clopoțelul. A adus cineva niște trandafiri. Ce minunăție, dragă jurnalule. Pe partea cealaltă a străzii îl zăresc pe bărbatul verde, verde. Nu e nimeni pe stradă, e numai el și numai el. Mă privește. Îl privesc. Papa Jacques ar avea el ceva de spus despre toată povestea asta. Vine unchiul Popovici de la Giurgiu, chiar acum intră în casă. Zice că turcii ar încerca niște manevre pe Dunăre și că rușii ar vrea să forțeze frontiera în Nord. Papa Jacques zice însă că la Paris totul e bine. Aș vrea să fie așa, să nu mai fie vânzoleală în țară. Săptămâna viitoare o să merg la Cluj. Vreau de mult să văd Clujul. Cred că bărbatul cel verde o să vină să mă urmărească! Ce frumos o să fie. Da, o să-și ia bilet întreg la tren și o să intre în compartimentul meu ca din întâmplare. Vai, ce nebunie! Ce tare îmi bate inima! Da, e secretul meu. Simt că la Cluj vom intra în vorbă. Poate că o să mă invite la teatru sau la un desert, la o cafea. Mor de curiozitate, dragă jurnalule. Dar lasă, Germania face eforturi evidente pentru a îndepărta Basarabia de Rusia. Credem că Anglia ar trebui să se manifeste mai viguros în zonă. Nota ajunge la cabinetul primului ministru. Prim-ministrul David Lloyd George se teme că Franța va deveni foarte puternică. Așa că ar trebui sprijinită Germania. Pentru că țările din Est sunt încă slabe. România e o țară slabă? Prim-ministrul David Lloyd George privește pe fereastră. România? Ce știe el despre România? Rusia e bine poziționată în zonă. Are interese puternice în zonă. România ar putea deveni un cap de pod pentru Anglia? Guvernul condus de către Ion I.C. Brătianu a semnat Convenția de la București, 1916, cu puterile Antantei. Cu Marea Britanie, Franța, Italia. Cu Imperiul Rus. Dar de atunci? Prim-ministrul David Lloyd George privește pe fereastră. Și vede cum trece peste Tamisa un OZN în formă de trabuc. De unde vine nava extraterestră? Dar dacă nu e extraterestră? Poate că e o construcție aeronautică germană. Poate că e una rusească. Sau poate vine din spațiul cosmic. Ce confuzie. Ce de întrebări incomode. Prim-ministrul David Lloyd George privește pe fereastră. Zâmbește. Poate că românii au construit-o în mare secret și o testează acum în Oceanul Atlantic. Românii au fost întotdeauna surprinzători. De ce nu ar fi tocmai ei? Sau poate e un dirijabil? Hindenburg? Dar Hindenburg s-a prăbușit în 1937, în New Jersey, potrivit serviciilor secrete britanice. Chiar în dimineața asta a primit o nota internă pe tema asta. Biroul lui e plin de note interne. Poate că ar trebui să-l contacteze pe Iuliu Maniu. În mod sigur, Maniu știe ceva despre acest OZN ciudat. Nu are însemne, i se raportează. I se pare normal ca românii să nu-l însemneze de teamă că turcii sau rușii ar putea să-l recunoască foarte ușor de vreme ce stau de dimineată și până seara cu ochii pe Balcani. Prim-ministrul David Lloyd George privește pe fereastră. Nu se hotărăște încă. Și OZN-ul dispare subit pe deasupra Atlanticului. Acum, dragă cititorule, trebuie să afli că Nicolae Ceaușescu a văzut acest OZN pe deasupra Bucureștiului în ziua de 22 Decembrie 1989. Vezi, nimeni n-a știut

acest secret. Dar nici despre crucișătorul Potemkin n-a știut nimeni. Matrozul Ivan Beșov scrie că a ajuns cu bine la Dublin. El trimite o depeșă în România. Elvira Popescu, din Constanța, primește depeșă și izbucnește în plâns. Tinel Ciobanu, omul Siguranței, o urmărește discret, de la distanță. Se prefacă că citește un ziar. A făcut două găuri în ziar și se binoclează prin ele la biata femeie. Elvira Popescu e croitoreasă și nu are nici în clin nici în mănecă cu Puterea Sovietelor, zău dacă vă mint. S-a giugiulit cu vajnicul matroz Ivan Beșov în zilele acelea nebune când crucișătorul Potemkin a ajuns în rada portului Constanța. O poveste de amor acolo, nevinovată, zău dacă vă mint. Tinel Ciobanu nu e atent la ceea ce scrie în ziar. Dacă ar citi, ar muri pe loc de inimă. Ziarul e din anul 2018, mai exact de acum trei zile. Pe pagina de gardă tronează o știre supărată despre pesediștii și peneliștii care nu reușesc să ducă la bun sfârșit o autostradă modernă. Ziarul a ajuns în Constanța printr-un vârtej electromagnetic ce a măturat Bucureștiul vreme de cinci zile. Crucișătorul Potemkin e dus acum de navele rusești înapoi în țară. Matrozul Ivan Beșov s-a refugiat la Dublin și îi scrie iubitei sale, iubita sa e urmărită de Siguranță, zău dacă vă mint. Siguranța n-a prins de veste despre schimbarea Axei Pământului și îi urmărește nervoasă pe cei 700 și ceva de matrozi ruși care s-au aciuat în Constanța. Unii dintre ei sunt oamenii bolșevicilor. Elvira Popescu nu are relații cu bolșevicii așa că Siguranța renunță s-o mai urmărească. Așa că, exact în acest moment electromagnetic, Elvira Popescu întinde rufe în curte și vede o pagină de ziar plutind prin văzduh. O prinde din zbor și o citește plină de nesațiu. Ce zice la gazetă? Vecina ei, madam Calomfirescu, care lucrează la Căpitănia Portului Constanța moare de curiozitate. S-a dat cu ruj adus de la Paris și e geloasă pe Elvira Popescu pentru că a auzit ea de la un bulgar, care vinde parfumuri, că matrozii de pe Potemkin erau niște bărbați, mamă, mamă. Dar vezi, jurnalule, Otto Roth anunță că PSD din Banat proclamă înființarea Republicii Bănățene. Zis și făcut. Anghelache, arhivar în Timișoara, trimite o depeșă unui frate de-al lui din București care era vatman la tramvai. Depeșă, în mod curios, ajunge în București după o sută de ani. Zilele trecute, tușa Floarea, află povestea asta de la o colegă de-a ei de la Oficiul Poștal nr. 11. Getuța, draga de ea, îi zice, să vezi și să nu crezi. Adică românii din Timișoara așteptau ajutor din partea țării, gata, gata să iasă cu arma-n mâini în stradă. Stai dragă, să vezi, armata sârbă vine peste ei în Banat și după aia vine armata franceză, ce tevatură. Și PSD e capul răutăților? Păi da. Dar e PSD-ul de atunci, dragă. Tot un drac. Deci, să recapitulăm, fii atentă! Social-democrații din Ungaria pun mâna pe Banat. Sârbii apar și ei. Vin și francezii. La Paris, calimeră internațională. Și Banatul se trezește rupt în două. Și adică acum Parlamentul nostru ar trebui să ia bucata aia sârbească înapoi?! Păi așa ar trebui, Getuțo. Nu fac ăștia chestia asta că-s niște papă-lapte! Știi, dragă, Anghelache, arhivarul, a fost un român adevărat. Dacă puneau mâna pesediștii pe depeșă lui, îl spânzurau fără prea multă vorbărie. Auzi, tu înțelegi ceva din politi-

ca asta? Nu înțeleg, dar România e una, așa să știi. A zis și la Pro TV. Lasă dragă, televizorul. Important e ce simte românul cu inima lui. Dar tu ce simți? Păi cum ce simt? Ce întrebare e asta? Păi când zic România, mă ia așa, ca un fel de căldură prin inimă. Zici tu? Așa zic, poți să mă crezi pe cuvânt. Adică ce-ai fi făcut tu în 31 octombrie 1918 dacă erai în Timișoara, zi drept, fără ocolișuri! Păi ieșeam în stradă, tu ce crezi?! Și te împușcau ăia în doi timpi și trei mișcări. Ei, lasă, nu te mai viteji. Dar stai că era să uit, Getuțo! Tu ești româncă get beget? N-ai zis că ai tăi și-au schimbat numele polonez în nume românesc în 1939? Ei și? Tot cu inima iubesc eu România, ce crezi tu? Și, te întreb eu ce sunt? Sunt scriitor? Sunt medic? Cine știe? Consemnez. În toiul nopții, mă cheamă sora Filofteia cu o pricină cel puțin ciudată. Eu nu o cred. Poate că e obosită, mi-am zis. Sau poate că e foarte emoționată pentru că tocmai i-am zis că spitalul va trimite o delegație la Alba Iulia, în decembrie. Mă duc să văd despre ce este vorba. Un pacient, foarte gălăgios, mă ia la rost de cum mă vede. Îmi zice, vreau să ajung la Policlinică la recepție, că am scrisoare de la medicul de familie. Eu nu înțeleg ce vrea omul ăsta, sora Filofteia aproape dă în plâns. Spune-mi omule, ce dorești. Omul, se mai liniștește. Zice că-l cheamă Mircea Ionescu și că e din Ferentari. Are o scrisoare medicală. Îmi arată scrisoarea, nu înțeleg însemnele de pe antet. Datarea scrisorii mă confuzionează și mai tare, zău așa. 3 octombrie 2018, ce e asta?! Păi m-am rătăcit prin spital, am apucat pe un coridor pustiu, am deschis o ușă, am auzit un zgomot asurzitor, ceva a bubuit în preajma mea, s-a făcut o lumină uriașă și m-am trezit aici, în salon, printre militari. Eu sunt bolnav cu nervii și vreau să ajun la neurolog să-mi dea scrisoare medicală să-mi iau niște medicamente gratis și cam asta e, nu mai auziți de mine, gata, asta e. Consemnez că omul chiar vorbea ciudat. Spunea că pesedeștii și peneliștii au distrus sistemul medical românesc. Nu părea bolnav, ba dimpotrivă. Îl sun pe generalul Berthelot. Cred că e vorba despre un fenomen electromagnetic, îmi spune generalul. O să vorbesc cu H.G. Wells să vedem despre ce este vorba. H.G. Wells ne transmite că e vorba de o călătorie accidentală prin timp. Părerea lui e că românii din toate timpurile par stresați de un plictis istoric și de confuziune politică. O fi așa? Nu știu ce să zic așa că nu pot decât să consemnez aceste lucruri teribile și să-i dau dreptate lui H.G. Wells. Am citit despre el în ziarul Universul. În ediția de azi mai scrie că NASA îi face hatărul lui Donald Trump și îl trimite într-o călătorie în timp, direct în România anului 1918. Maria Ventura aproape leșină de emoție când primește de la președintele american o mie de trandafiri pe scenă, la Teatrul Național, publicul moare și el de emoție, că cine o fi miliardarul, de unde să știe bucureștenii că Trump se zbenguie prin spațiu-timp? Ce mai știre scriu și băieții ăștia de la Universul, se întrec cu gluma, zice Titulescu întorcându-se către generalul Averescu, încă supărat cu Brătianu și cu regele Ferdinand. Averescule, zice Titulescu, nu mai fi supărat, trebuie să recunoști că nemții sunt mai bine înarmați decât noi, au trupe de

elită, nu te mai supăra, auzi, uite, bei o cafea turcească? Generalul Averescu citește cu voce tare mai departe, uite ce zice Universul, zice că Președintele României din 2018 nu crede în extraterestri. De ce să nu creadă, Titulescule, întreabă generalul Averescu peste măsură de mirat. Lasă, dragă generale, e 1 aprilie și băieții de la Universul se întrec cu glumele, vezi bine. Lasă-i și zi-mi cum o scoatem la capăt, că mâine-poimâine rămânem în coada națiunilor și e păcat de așa o mândrețe de țară. Titulescule, păi lasă asta, că mie nu-mi iese din cap de ce un președinte nu crede în extraterestri! Păi el, președintele, trebuie să fie primul care trebuie să creadă în extraterestri, că ăștia sunt mai tari ca nemții și ca rușii și ca turcii la un loc! Înțelegi? Că dacă vin extraterestri peste noi, praf ne fac, nici să nu-ți treacă prin cap să le ții piept. Dacă l-ai citit pe Jules Verne atunci poți înțelege, iar dacă nu, mare pierdere ai să ai, Titulescule. Eu l-am citit. Nu prea l-am înțeles, dar de citit l-am citit. Mi-ar trebui pe Dunăre un submarin ca al lui. Dacă aș avea un submarin ca al lui, atunci i-aș face harcea-parcea pe bulgari, pe unguri și pe sârbi, așa să știi. Nu știu dacă înțelegi ce e acela un submarin. Dacă ai înțeles, atunci ai înțelege că ai avea cum să pui presiune pe toți la Liga Națiunilor și ți-ar mânca din palmă fără doar și poate. Așa să știi. Vai, jurnalule, dar să vezi ce comedie. Eu, băiat de casă la Palatul Știrbei, țin un jurnal secret pentru că știu să scriu, căci am învățat să scriu pe furate de la duduca Ecaterina. Dar nu-s încă scriitor, nu-s încă medic, nu-s încă politician. Duduca Ecaterina a plâns astăzi toată ziua. Un călător stelar, venit tocmai din Orient, i-a adus un bol magic în care poți vedea viitorul. Eu tocmai veneam de la grajduri, când am auzit-o plângând pe duduca Ecaterina. M-am gândit că poate iar a supărat-o domnul Carp cu opiniunile sale antirusești și cu laudările germanilor, că atâta știe el. În copilărie l-a cravașat în joacă un cavalerist de la Moscova, dar Carp o ține la inimă. Povestea aia, o ține la inimă. Și tocmai de aceea e atât de neînduplecat cu dușmanii lui politici. Dar vezi, dragă jurnalule, nu asta a fost pricina. Duduca Ecaterina plângea de mama focului în capul scărilor și plângea de ți se rupea inima, uite-așa plângea. Duduca Ecaterina mi-a dat să văd și eu România viitoare în bolul acela adus din spațiul cosmic. România viitoare e tare tristă, pe legea mea, mult mai tristă decât România lui Carp sau decât România lui Brătianu. Dar să nu ziceți la nimenea, că iese tevatură mare, vai de capul nostru. Călătorul stelar a plecat spre seară către Gibraltar, să se întâlnească acolo cu un rege și cu un împărat. Acum ce să zic? Dacă mă duc la Siguranță să raportez, se supără duduca Ecaterina pe mine și nu mai pup eu niciun fel de lecție de matematici sau de astronomie. Dacă țin secret, o să mă perpelesc, zău așa, ca altceva, dragul meu jurnal? Dacă găsește cineva jurnalul meu, am sfeclit-o rău de tot, or să mă bată la tâlpi. Dar uite că o să-mi țin gura. Și știi de ce, dragă jurnalule? Păi, uite, am citit în bolul magic că România o să fie mare, mare de tot după 1 decembrie, iar eu o să trăiesc mai bine de o sută și ceva de ani și o să ajung mare scriitor. Așa că, să știi, nu e de lepădat viitorul ăsta al meu.

Foto de N. RĂILEANU

REGULA LISTEI

de LEO BUTNARU

POEȚI ȘI CRITICI

Încă din tinerețe, am tradus din mulți poeți, unii mari, alții foarte mari, iar ceilalți chiar geniali. Traducând, înveți nu doar meseria „pură”, ci și criteriile, gradele de evaluare, de importanță artistică în context, în contexte. (De altfel, fără criteriile în cauză profesia adevărată nici nu există.) Iar după întâlnirile și „colaborările” cu astfel de poeți de multe ori mi-e jenă, când văd pe cine îi dau de poeți contemporani importanți unii critici de-ai noștri, români. Adevărat, unii din autorii de poeme sunt bunii mei colegi, dar – iertare – ei nicidecum nu trag la calificativele supreme. La ce bun acest joc al exagerărilor, al futilităților? Iar tu, pentru a fi luat în considerație, eventual pentru a câștiga, trebuia să fi fost declarat echinoxist, să fi frecventat Cenaclul de luni sau cel al lui Crohmălniceanu, să poți organiza zile și festivaluri literare la care să inviți și să premiezi pe cei de care ai nevoie, ca viitori membri în jurii etc. Însă un scriitor din stânga Prutului nu poate avea, „aduna” atâția prieteni printre criticii literari dintr-un juriu sau altul, dintr-o regiune sau alta a Țării, pentru ca să creadă că ar reuși să întrunească simpatii, voturi câștigătoa-

re. Chiar dacă unii confrăți, mai onești, sunt cât de cât obiectivi față de ceea ce se scrie peste Prut, spre Nistru, printre ei fiind și Liviu Ioan Stoiciu care, în *Jurnal*, pe 28 martie 2011, scria: „Am spus și eu câteva cuvinte, la invitația moderatorului – am amintit că suntem în ziua unirii cu Basarabia (27 martie) și că basarabenii nu sunt nici azi introduși în istoriile literare din România, deși ei scriu în limba română mai bine decât românii din țară (în schimb sunt recuperați români din emigrație care nu mai scriu în limba română)...” Sau Liviu Antonesi, care se referea la cărți întâmpinate cu o „tăcere asurzitoare”, după principiul magiei dâmbovițene – despre ceea ce nu se vorbește nu există. Printre acestea sunt și majoritatea cărților autorilor basarabeni care, nu o singură dată, ca valoare depășesc ceea ce la București este proclamat-aclamat drept... ura!

În întregul ei, literatura română, de azi și de pretutindeni, nu are o valorizare obiectivă, iar mai mulți autori beneficiază de bonusuri amicale de o valoare falsă. Pe ambele maluri ale Prutului, în vârful Carpaților și pe metere-

zele cetății Soroca, etcetera, există zeci, sute de ierarhii personale referitoare la poeții și poezia română. Însă o ierarhizare cât de cât de ansamblu, aproape credibilă, încă nu o avem. Sunt chiar și ierarhii regionale, județene, sau văzute din provincii. Ierarhii ale grupurilor și prieteniiilor de scriitori, critici și poeți de-a valma. Există ierarhii înjghebate la unele reviste de cultură și literatură. Probabil, există... – dar există totuși și șubrede ierarhii universitare și de-a dreptul catastrofale – ierarhiile academice, unele – de juriu. Literatura română e derutată prin ierarhizări confuze, adică nici pe departe credibile.

În ce privește (doar...) specificul „axiologiei” din Estul României, inter-riveran, La Chișinău chiar și cei mai răsăriți critici se țin, strict, de regula listei: primul, al doilea, al treilea scriitor (poet, prozator/ romancier...). De regulă însă, unul zice – cel mai bun poet este Q, altul – cel mai bun poet este – W, mai celălalt – că vârful Parnasului din vreo suburbie e R, de te miri ce registru redus al sensibilității și percepției valorizante au. Acestora să nu le vorbești de stiluri, personalizări, diversitate, eventuale paralelisme ale mai multor

autori de vârf, ci, strict, spune-le de unu. Rigurozitatea listei este „armată” de inflexibilitatea dogmatică și lipsa unui demers creator în textele acestor critici literari. Sau simpatia lor personală care nu e în nicio relație cu obiectivitatea. E un sport al clasamentelor la nivelul amatorilor de literatură și nu a exegeților. Din păcate.

Dar în această disonanță sau cacofonie a-axiologică ce să facă scriitorul propriu-zis? Nimic altceva, decât să se străduie să rămână pe orbita sa personală, predestinată, a cunoașterii și literaturii, curiozității și iluziei necesare, toate concentrate în eforturile de luciditate și onestitate de a nu se falsifica el pe sine însuși și de a nu se lăsa falsificat de alții sau de împrejurările sociale. Concomitent, sau în aceeași ordine de idei, scriitorul de valoare nu trebuie să aibă pretenția de a fi încadrat de critica profesionistă, găsind destul de nobilă critica artiștilor, a colegilor. Aceasta, în vectorii cu bătaie prelungă a ideii lui Charles Baudelaire că poetul cultivat, inteligent, bineînțeles, este în stare să definească atât propria poezie, cât și însăși condiția poeziei, în general.

FESTIVALUL INTERNATIONAL „PRIMĂVARA EUROPEANĂ A POEȚILOR”

Festivalul Internațional „Primăvara Europeană a Poeților” a ajuns deja la cea de a IX-a ediție. O sărbătoare a poeziei pentru a cărei desfășurare e, an de an, nevoie de mult efort din partea Uniunii Scriitorilor din Moldova. Nu exagerez deloc, pentru că finanțarea proiectelor culturale de către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării e publică și se poate verifica bugetul de la care pornește Uniunea Scriitorilor ca să organizeze în fiecare an un festival cu zeci de invitați din numeroase țări. Efortul se justifică însă, pentru că vorbim, fără îndoială, de cel mai mare festival literar din Republica Moldova, un festival care a reunit de-a lungul anilor poeți și traducători din diferite zone culturale. La unele ediții au fost și douăsprezece țări participante.

Și în acest an Uniunea Scriitorilor din Moldova a reușit să invite scriitori din șapte țări, ceea ce nu e puțin lucru. Astfel, în perioada 7-9 mai, scriitorii și iubitorii de literatură de la noi vor avea ocazia să îi întâlnească pe poeții: Farid Huseyn (Azerbaidjan), Andy Fierens (Belgia), Linda Maria Baros, Yekta (Franța), Christian W. Schenk (Germania), Luba Feldsher (Israel), Magda Cârneci, Eugen Suciu, Daniel Corbu, Valeriu Stancu, Stere Bucovă, George Terziu, Mircea Dan Duță (România) și nu în ultimul rând, ci enumerând țările în ordine alfabetică, Evgheni Stepanov (Rusia). Sunt convinsă că publicul nu va rata aceste întâlniri cu poezia internațională. Și, desigur, cu poeții noștri invitați să citească alături de oaspeții

acestei ediții. Iar anul viitor, la a X-a ediție a acestui festival, vor fi implicați alți scriitori importanți din țara noastră, urmând ca noi, organizatorii acestui festival, să ne străduim, după puteri, să implicăm cu timpul cât mai mulți autori din Republica Moldova.

E important să menționez că în decursul acestor ani au apărut numeroase antologii în diferite limbi, care, direct sau indirect, au fost rodul acestui festival și de a căror apariție au beneficiat zeci de scriitori de la noi. Franța, Belgia, America, Cehia, Azerbaidjan, Ucraina – sunt doar câteva dintre țările în care au răzbătut poezia și proza autorilor noștri.

Pe această cale mulțumim și tuturor organizațiilor din alte țări care ne susțin. Cu excepția anului trecut, scriitorii din România sunt aduși de Institutul Cultural Român din Chișinău, care are un aport considerabil, fiindcă a invitat de-a lungul anilor nume esențiale din poezia de peste Prut. Poeții din Azerbaidjan vin cu sprijinul Congresului Azerilor din Republica Moldova și al Ambasadei Azerbaidjanului la Chișinău, iar pentru invitații din Belgia o parte din cheltuieli e suportată de Flanders Literature.

PS. Programul detaliat va fi publicat pe siteul nostru, www.uniuneascriitorilor.md.

Moni STĂNILĂ

Foto de N. RĂILEANU

ASTERISC

LIMPEZIRI (VII)

de IOAN MÂNĂSCURTĂ

I

Conform teoriei corzilor, zisă și teoria stringurilor, totul este vibrație, totul zbârnâie. Poetul i-a zis neodihnă: *Prin neodihnă ceru-ntreg se ține*. Colosal! De la cuantă, de la bosonul Higgs (particula lui Dumnezeu), de la viruși, pești, cerbi, Lună, planeta Marte, de la marile aglomerații stelare și până la... (până unde?!) totul tremură de nerăbdarea împlinirii. Altul care ar fi rostul acestui tremol universal?

(Între altele, apare firesc întrebarea: ce a avut în vedere Eminescu? Că, prin neodihnă [atenție! nu muncă, nu trudă, nu efort, nu osteneală, ci neodihnă, ceea ce este nemăsurat mai mult], cerul se ține întreg? Sau că întregul cer [Universu] se ține prin neodihnă? Bineînțeles, amândouă – în nestăvilită convergență.)

Din câte ne este dat să înțelegem, vibrația se poate produce într-un spațiu tridimensional. Este nefirească vibrația într-un loc redus la două dimensiuni – n-are chip, n-are cum, n-are de unde, – cred că nu trebuie să vă explic. (Problema este între ce și ce vibrezi?) Cercetările arată că materia are atâta forță, atâta nerăbdare și atâta subtilitate (probabil, în aceeași vrere de împlinire), încât se încumetă să tremure până și într-o singură dimensiune, fapt care contrariază bunul simț.

La drept vorbind, poate că treaba asta, la nivel subatomic, nici nu este greu de realizat. Pur și simplu, este greu de imaginat.

Tremurul pietrei nu se compară cu unduirea apei. Nici cu învolburarea aerului. Asta din cauza că mineralul are o frecvență mai calmă.

Aici ajungem la George Bacovia, deoarece auzirea materiei plângând se înscrie perfect în teoria stringurilor. S-a întâmplat ca Bacovia să surprindă materia exact în momentul vibrației de plâns. Alții cu ale lor. Cu emoții de toamnă, dacă vreți...

II

Cum și gândurile noastre vibrează, profund, până în genune, până unde nu mai există nici unde, fără însă a se atinge, fără puțință de intersectare,

alunec și eu pe vibrația spiralei, deoarece așa se cuvine, conform imuabilei legi, celor după chipul și asemănarea... după, firește, chipul și asemănarea gândurilor, în căutarea atomului primordial, a Mioriței, a fantasticei oi a lui Murakami sau a podișului din care zvâcnește spirala Căii Laptelui;

lunec-alunec pe curba spiralei, până când iată înțeleg – ah, este atât de simplu! – că sunt parte din ea, din a Laptelui Cale parte, spirală în spirala din marea tot mai marea spirală, și că mie însumi îmi sunt interior, cum toate sunt ca să își fie;

deși lucrul acesta este absolut imposibil – prin definiție, – totul este intersecție și cea mai circulată este intersecția cu tine însuși din interiorul spiralei. Este exact situația stringurilor care vibrează în spațiul unidimensional.

III

Profesorul Dumitru Constantin Dulcan vorbește despre *inteligenta materiei*. Inteligența nu exclude sentimentul, deoarece sentimentul dă strălucire inteligenței. Rasa umană, ne șoptesc din umbră marii fizicieni, nu este subordonată doar naturii pământești, ci și scopurilor globale ale Universului, pe care nici nu îndrăznim să le bănuim. Iar temelia tuturor universurilor existente ar fi conștiința umană...

Prin urmare, vibrăm în unison și împărțim cu Universul aceleași emoții. În mod firesc, există nesfârșite feluri de vibrații. Când spunem că vibrăm de încântare sau când tremurăm de bucurie, nu facem decât să exteriorizăm oscilația primordială și s-o aducem în spațiul familiar tridimensional.

IV

Materie în extaz și energie înfiorată! Încântarea de a fi și fierea însăși ca motiv de încântare. Cam aceasta ar fi starea de spirit a Universului. Ce splendoare!

Până a cunoaște alte universuri, mi se pare o stare acceptabilă. Și destul de productivă.

FIRUL CU PLUMB

Foto de N. RĂILEANU

ANATOL CIOCANU

(1940-2012)

ORBII

Toți orbii sunt copiii lui Homer –
Bolnavi de cântece, flămânzi de soare,
Trăind în vraja negrului mister
O lume-a lor ce n-are-asemănare.

Mare-i albastrul sunet în auz –
Culorile zdrobesc închipuirea
Și se ciocnesc, negându-se ursuz,
Într-un duel al sângelui cu firea!

Și numai ochii degetelor tac,
Veșnic lucide și nestinse raze
De dragoste când se desfac
Spre lumi, pierdute-n mitice extaze.

Doar cântecul cu ochii pân' la os
E aerul care-i venit să-i poarte
Sub cerul lui de-a pururi luminos,
Îndrăgostiți și mândri pân' la moarte!

SEMNALE DE CARTE • SEMNALE DE CARTE

LEO BUTNARU
REGELE ALB, REGINA NEAGRĂ
(POEZIE, PROZĂ, INTERVIURI)
BUCUREȘTI,
EDITURA INSPIRESCU, 2019

„Rolul de precursor al optzecismului în Basarabia, pe care Leo Butnaru l-a jucat începând cu jumătatea deceniului '70-'80, a fost mai demult observat de către critica literară. Firește că nu atunci, la debut: poezia sa nu a trecut cu adevărat Prutul, din cauza cenzurii, decât către finalul regimului comunist.”

Răzvan VONCU

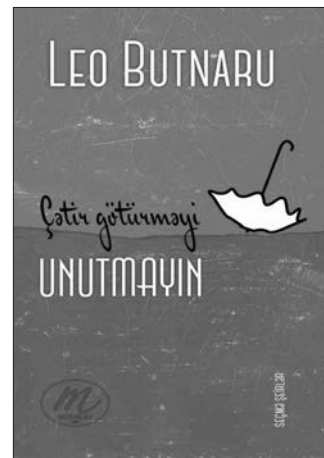

VLADIMIR KORKUNOV
TANZANIA
(POEME)

EDIȚIE
BILINGVĂ

TRADUCERE
DE LEO BUTNARU

IAȘI,
EDITURA TIMPUL,
2019

LEO BUTNARU
ÇETİR GÖTÜRMƏYİ
UNUTMAYIN
(„NU UITAȚI SĂ VĂ
LUAȚI UMBRELA”)

POEME
TRADUSE ÎN AZERĂ
DE SELIM
BABULLAOGLU

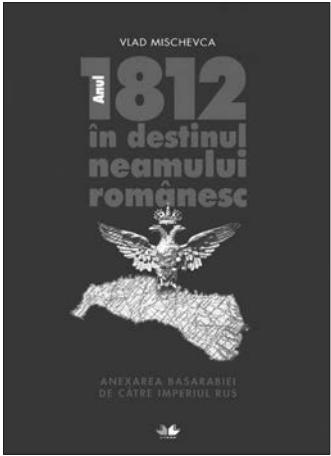
BAKU, EDITURA
MÜTERCİM,
2019

CARTEA DE ISTORIE

ANNUS HORRIBILIS 1812

de NICOLAE ENCIU

VLAD MISCEVCA
ANUL 1812 ÎN DESTINUL
NEAMULUI ROMÂNESC
ED. A 3-A, REVĂZUTĂ ȘI ADĂUGITĂ
CHIȘINĂU, EDITURA LITERA, 2018

Pornind de la gravitatea și caracterul de durată a consecințelor produse de nefastul tratat de pace semnat la București în anul 1812, respectiv, de la interesul sporit al cititorilor față de istoria războiului ruso-turc din 1806-1812 și culisele diplomației Marilor Puteri din acea perioadă, noul demers istoriografic al cunoscutului specialist în problematica istoriei relațiilor internaționale din Sud-Estul Europei între secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, Dr. Vlad Mischevca și-a propus nobilul obiectiv „iluminist” de înlesnire a cunoașterii și aprecierii obiective a Actului din 1812 – un adevărat *Annus horribilis* al istoriei neamului românesc, care a consemnat „botezul” unei noi provincii țariste pe harta Europei – Basarabia¹.

Autor a circa 100 de articole, studii și a 13 cărți editate la Chișinău, București, Iași, Atena, Salonic, cu numeroase stagii postdoctorale la arhivele și centrele de documentare din Varșovia, București și Atena, istoricul Vlad Mischevca este unul din specialiștii de vază din Republica Moldova, care a contribuit într-o mare măsură la reconstituirea, evaluarea și aprecierea obiectivă, în baza unor surse documentare inedite și a unui instrumentar metodologic modern, a complicatelor și complexelor împrejurări în care s-a produs anexarea Basarabiei la Imperiul Rus.

Potrivit autorului, dacă pentru Franța „Anul 1812”, soldat cu eșecul Campaniei din Rusia, se asociază cu „începutul sfârșitului” monarhiei lui Napoleon Bonaparte, iar pentru Rusia, adevărata istorie „abia începe în anul 1812” (Aleksandr Herzen), pentru români, acesta reprezintă un adevărat *Annus horribilis*, cu efecte de lungă durată asupra istoriei și ființei noastre naționale. Cu certitudine, amplasarea geopolitică a Țării Moldovei „în calea răoțărilor” (Grigore Ureche), i-a determinat în mare măsură destinul dramatic de-a lungul secolelor.

Astfel, deja în epoca dominației otomane, Moldova avusese de suferit în câteva rânduri grave rapturi teritoriale. Inițial, Sublima Poartă a scos de sub jurisdicția domnilor Țării Moldovei un șir de cetăți și târguri, formând *raialele* turcești de la Dunăre și Nistru: la 1484, turcii cuceresc Cetatea Albă și Chilia; la 1538 – cetatea Tighina; la 1621 – târgul Reni cu satele din preajmă; la 1713 este ocupată cetatea Hotin, iar la 1715 fortăreața și ținutul sunt transformate în *raia*.

La 1775 Imperiul Habsburgic anexează teritoriul din nordul Moldovei – Bucovina, cu fosta cetate de scaun Suceava și orașele Cernăuți, Câmpulung, Baia, Siret (10.442

km²). În ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea, Imperiul Rus devine țară limitrofă a Moldovei. Conform Tratatului de pace de la Iași (29 decembrie 1791 / 9 ianuarie 1792), Rusia a încorporat pământurile dintre râurile Bug și Nistru, iar la 1793, după împărțirea Poloniei, a anexat și teritoriul situat la nord de râurile Codâma și Iagorlâc.

Așa cum probează o întreagă literatură de specialitate, războiul ruso-turc din anii 1806-1812 – primul din seria celor patru desfășurate în decursul secolului al XIX-lea, – a constituit, pentru țarul Alexandru I, un bun prilej de realizare, fie și parțială, a obiectivelor fundamentale ale politicii externe rusești fixate încă de Petru I și promovate cu totală dăruire de Ecaterina a II-a. Cunoscând starea grea financiară a Turciei din acea perioadă, precum și nepregătirea ei pentru un război de durată, planurile primordiale ale Rusiei în acel război au fost extrem de ambițioase, constând în ocuparea Principatelor Dunărene, în răspândirea influenței rusești asupra tuturor popoarelor creștine din Imperiul Otoman, răscoala acestor popoare, zădărnicierea influenței franceze asupra Constantinopolului și, ca rezultat final – realizarea visului megaloman al Rusiei, – instalarea Crucii Sfântului Vladimir pe cupola Catedralei Sfintei Sofia (Paul Gore). Treptat însă, pe măsura derulării evenimentelor, Rusia s-a văzut constrânsă să accepte „nu echivalentul sacrificiilor depuse, ci măcar mângâiere pentru visurile ei nerealizate și speranțele pierdute” (Leon Casso). În consecință, „violarea frontierei rusești de către Napoleon i-a forțat pe Ruși de a fi mai domoli și dânsii, care cereau Moldova și Muntenia, pe urmă Moldova, apoi Moldova până la Siret, acum erau gata să se împace numai cu Moldova dintre Prut și Nistru, această parte mai mare și mai fertilă a Principatului Moldovei (...)” (Leon Casso). Însuși țarul Alexandru I se va resemna, pentru moment, cu faptul că „chestiunea Constantinopolului poate fi amânată pentru viitor. De îndată însă ce treburile noastre cu Napoleon vor merge mai bine, noi vom reveni la planurile (...) cu privire la Turcia și vom proclama atunci imperiul slav sau grec”.

În condițiile în care amenințarea militară franceză devenea tot mai evidentă, Petersburgul s-a arătat tot mai interesat să încheie pacea cu Imperiul Otoman. În consecință, la 16/28 mai 1812, în capitala Țării Românești, la „Hanul lui Manuc”, cu doar 26 de zile înainte de începutul campaniei militare a lui Napoleon în Rusia, delegația rusă și cea otomană au semnat un Tratat de pace din 18 articole, care la articolul 4 pre-

vedea ca „hotarul dintre cele două state să fie râul Prut, de la intrarea acestuia în Țara Moldovei și până la locul unde se întâlnește cu fluviul Dunărea, iar de acolo să urmeze partea stângă a fluviului Dunărea, până la Gura Chiliei și până la mare, iar gura amintită să fie folosită în comun de ambele părți”². Prin același tratat, „dat fiind că Înalta împărăție a cedat statului Rusiei pământul situat în stânga Prutului, cu cetățile existente și cu orașele și cu satele și cu toți locuitorii lor, tocmai de aceea, mijlocul râului Prut să fie hotar între cele două state, iar Gura Chiliei, care (...) va fi folosită în comun, precum și pe apele Dunării corăbiile de negoț ale celor două state să circule ca și mai înainte”. De asemenea, articolul 5 al tratatului prevedea ca „împărăția Rusiei să înapoieze și să predea înaltei împărății pământul Moldovei (Bogdan) de pe partea dreaptă a râului Prut, (...) precum și Țara Românească (Eflak) și Oltenia, așa cum se află ele în prezent, cu cetățile lor, cu orașele și cu târgurile și cu satele și cu locuitorii lor, precum și cu tot ce se află în țările sus-zise”³.

Teritoriul anexat avea o suprafață de 45.630 km² (fiind cu 7.400 km² mai mare decât cel rămas sub oblăduirea domnului de la Iași) și cuprindea șase cetăți (Hotin, Bender, Cetatea Albă, Ismail, Chilia și Soroca), 17 orașe și târguri și 683 de sate. Ținuturile Hotin, Soroca, Orhei-Lăpușna, Greceni, Hotârnicieni, Codru, parțial ținutul Iași, Basarabia propriu-zisă (Bugeacul cu Benderul, Akkermanul, Chilia, Ismailul, Căușenii și Renii sau Tomarova) erau rupte de la Principatul Moldovei și anexate Imperiului Romanovilor⁴.

Precum rezultă din întreg conținutul lucrării istoricului Vlad Mischevca, Tratatul de pace ruso-turc semnat la București pe 16/28 mai 1812, nu a însemnat, în nici un fel, o eliberare de sub turci, respectiv, un gest uman și progresist al Rusiei, un act de binefacere a țarismului, așa cum a pretins istoriografia sovietică și încă mai pretind unii istorici din Federația Rusă. Dimpotrivă, toate documentele și mărturiile acelei epoci, precum și studiile și monografiile editate de-a lungul timpului demonstrează cu toată tăria că Pacea de la București din 1812 a însemnat un act de acaparare militară a unor noi teritorii de către Rusia țaristă și de împărțire a Europei în sfere de influență în urma unor războaie de cotropire.

Adoptându-și în calitate de metodă de cercetare maxima enunțată de marele gânditor Mihai Eminescu, după care dreptul, oricât de slab ar fi, lipsit de arme și de putere, „e tot mai tare decât nedreptatea, tot mai tare decât neadevărul”, Dr. Vlad

Mischevca a supus unei analize detaliate impactul războaielor purtate de Rusia cu Imperiul Otoman, în urma cărora, la 1812, Imperiul țarist și-a extins hotarele până la gurile Dunării. Așa cum pe bună dreptate consideră autorul lucrării, problema basarabeană constituie o componentă a Problemei orientale, necesitând o analiză în contextul evenimentelor politice din Europa acelei perioade.

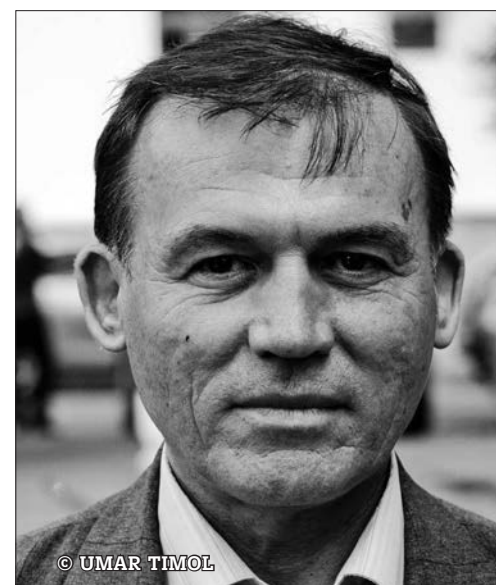
Constând dintr-o Prefață și cinci secțiuni, precum și dintr-o Anexă documentară, oferind, astfel, cititorului posibilitatea de a judeca inclusiv independent asupra celor produse în anul 1812, precum și asupra unor consecințe și aprecieri, date evenimentului de posteritate până în zilele noastre, lucrarea Dr. Vlad Mischevca constituie o valoroasă și actuală contribuție la elucidarea obiectivă și multiaspectuală a tragicului rapt teritorial săvârșit de Rusia țaristă în 1812, sub falsul paravan al eliberării Basarabiei de sub dominația „păgână”.

Așa cum bine se știe, pe parcursul timpului, marea nedreptate istorică din 16/28 mai 1812 a generat numeroase abordări și interpretări controversate și, în numeroase cazuri, eronate, inclusiv în mediile științifice, politice și informaționale. În această ordine de idei, valoarea științifică a noului demers al cercetătorului Vlad Mischevca constă în a fi demonstrat, în baza unui volum impresionant de documente și mărturii istorice și într-o deplină consonanță cu spusele marelui Mihai Eminescu, că, în cei aproape șase ani de operații militare din cadrul războiului ruso-turc din 1806-1812, „scopul fictiv al războiului și scopul adevărat au fost diametral opuse”. Iar „compromisul” la care au ajuns în acel an părțile beligerante, s-a realizat, din nefericire, în detrimentul integrității teritoriale a Principatului Moldovei.

Note:

1. Vlad Mischevca, *Anul 1812 în destinul neamului românesc (Anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus)*, ed. a 3-a, rev. și adăugită, postfață de dr.hab., prof.univ. Pavel Parasca, Chișinău, Editura Litera, 2018.
2. *Tratatul de Pace (Sulhname), în 16 articole, încheiat la București între Imperiul Otoman și Rusia*, în „Caiete de Istorie”, a. I, nr. 3, iunie 2002, p. 13.
3. *Ibidem*, p. 14.
4. Vlad Mischevca, *Op. citată*, p. 9-10.

VOX CLAMANTIS

FIE
PÂINEA...
de GRIGORE CHIPER

Nu aveam obișnuița să cumpăr pâine de secară. Tot îmi ziceam: nu acum, va veni și vremea aceea. Și vremea a venit. Mai ales de la o anumită vârstă, sănătatea îți dictează să te îngrijești de ea mai mult, să fii mai atent la ceea ce bei și mănânci. Am cumpărat deunăzi pâine *Tallinn*. Rețeta pâinii e veche, „din secolele medievale”. Specificul ei e că are „gust dulce-amăru”, din cauza mustului de cvas utilizat la dospit. Altă dată procur un soi de pâine, numit la fel de sugestiv, *Riga*, cu chimen și coriandru, cu gust „dulce-acrișor”. Mai aflu de pe pachet că „această pâine își are originea încă din sec. XVIII”. Sunt ambele soiuri dietetice, cu multe minerale, tocmai potrivite pentru o anumită sănătate și vârstă.

Mă întreb ce fel de pâine mâncau strămoșii noștri în sec. XVIII, pe timpul lui Dimitrie Cantemir, dar în Evul Mediu, să zicem, pe timpul lui Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul. Primul gând a fost să merg la sursele scrise: textele rotacizante, cronicile, *Descriptio Moldaviae*. Dar mai de folos mi-au fost mărturiile străinilor. De exemplu, James Dallaway, care întreprinde o călătorie la sfârșitul sec. XVIII prin Banat, Transilvania și Țara Românească, ne spune că pâinea locală este „neagră, foarte umedă și acră” (în *Călători străini despre Țările Române*. Volumul X. Partea II, 2001).

Mă gândesc și la bucatele noastre tradiționale: sarmalele, plăcintele sau învârtitele (nu știu cât de tradițională

este mămăliga odată ce italienii fierb *polenta*). În aceste bucate conținutul e ascuns fie între foile de varză sau viță-de-vie, fie în aluat. Probabil că și caracterul nostru e la fel de abscons, impenetrabil, ferit de ochi. Pizza, bunăoară, se prepară cu ingredientele la vedere, puse pe blat.

Ce alte bucate aveau? Nu mergem până în Evul Mediu, căci e departe pentru noi. Să îl cităm pe Ion Creangă, care este mai aproape de noi, dar și de Evul Mediu: „Costițe de porc afumate, chiște de buft umplut, trandafiri usturoieți și slănină de cea subțire”. Sau pe Mihail Sadoveanu: „...începură să mănânce găluște de post și curechi prăjit cu oloi de cânepă” (*Baltagul*). Și altele care ar putea fi enumerate fac parte din aceeași gamă. Mâncăruri nesofisticate, poate doar țărănești. La o adică, am putea răsfoi și *Cartea de bucate boierești* (1842) a lui Kogălniceanu și Negruzzi. În general, bucatele țărănești tradiționale – iar țărani constituiau marea majoritate a populației – erau grase. Abundența de grăsime în mâncare e un semn al arhaității.

Am mers, în cadrul festivalului Primăvara Europeană a Poetilor, ediția 2017, la Soroca. Printre invitați era și poeta Müesser Yenyai din Turcia. Acolo, am avut parte de o primire festivă, organizată de administrația municipală. Ne-au servit bucate naționale, între care și nelipsitele sarmale. Îi spun lui Müesser că termenul *sarma* este de origine turcă. Ea îmi răspunde că sarmale ca acestea

gătește și ea acasă în Turcia. Dar ce beau moldovenii în trecutul îndepărtat? Episodul cu boierul Tăutu logofătul, relatat de Neculce, e cât se poate de pitoresc. „Și dându-i cahfê, nu știu cum o va bè. Și au început a închina: «Să trăiască împăratul și viziriul!». Și închinând, au sorbit felegeanul, ca altă băutură.” (Ca să nu pomenim de secvența în care cronicarul se amuză copios când istorisește cum era încălțat logofătul). Îmi place în acest fragment umorul, ironia și lipsa de falsă mândrie.

Citeam mai demult, în revista *Contrafort*, un interviu cu scriitorul eston Mart Valjataga, redactorul revistei „Vikerkaar”, care spunea că în Uniunea Europeană se „nivelează” unele atribute ale culturii materiale, cum ar fi arhitectura sau mâncarea, subliniind că „bucătăria națională estoniană oricum nu e prea grozavă” (*Contrafort*, 2000, nr. 1-3).

Nu departe de casa mea s-a construit un restaurant, *Old Riga*, ornamentat într-un pseudo-stil baroc, și un hotel cu cazare de tip familial. Arată îndeobște bine în comparație cu căzăturile din preajmă, cu străzile denivelate după ce au adus la edificiu utilitățile, cu trotuarul distrus, cu excepția porțiunii din fața restaurantului și a hotelului. E relativ multă lume adunată, în sezonul cald, la terasa restaurantului. Strada Cojocarilor, pe care se află amplasate cele două imobile, e îngustă, cu mașini aglomerate pe ea, încât trebuie să o ocolesc ori de câte ori vreau să ajung acasă. Dacă s-a dorit

să se creeze și la noi o ambianță medievală ca la Riga sau Tallinn, atunci s-a reușit din plin, cu condiția să ne gândim prioritar la îngheșuală și incomoditate, la drumurile rămase pentru o căruță sau două. Poate că se dorește să se recupereze anvergura construcțiilor medievale și renascentiste europene, fără, bineînțeles, goticul și barocul autentice.

Stau dimineață la masă cu băiatul meu gimnazist și bem împreună ceai. Celălalt băiat al meu e plecat peste mări și zări, ca atâția.

Băiatul își unge felia de pâine *Riga* cu cremă de unt. Îl întreb ca să dezmořesc atmosfera lăncedă de dimineață:

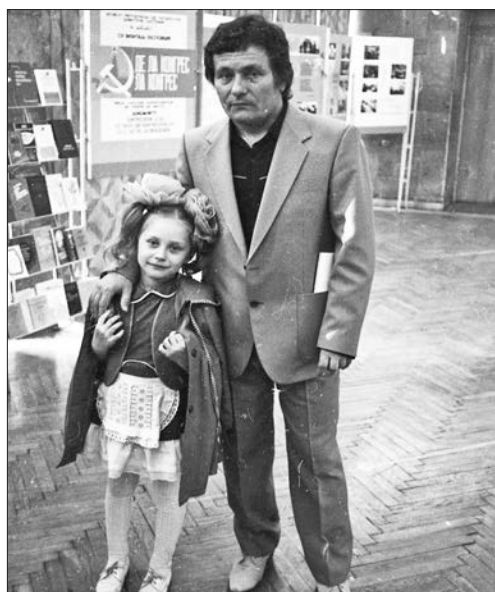
- Să cumpăr alt fel de pâine?
- Deocamdată nu, zice el.

Mă gândesc la proverbul „Fie pâinea cât de rea...”. Punctele de suspensie sunt necesare. Deocamdată.

Suntem în ajunul sărbătorilor de Paști. Forfotă în bucătăriile de la țară, unde femeile își fac griji cu privire la coacerea cozonacului. Nu lipsesc reportajele TV și în acest an. O doamnă cu șorț se lamentează în fața camerei: „Cum fac italienii Panetone că e așa de gustos și nu ne dau nouă rețeta!”

Vom cumpăra și noi în familie un Panetone, dar încă nu ne-am decis dacă o vom face acum, înainte de Paști, sau poate de Blajini. Îmi amintesc de Lowell, unul dintre preferații mei: „Cadavrul era înfășurat ca un Panetone în foite de staniol italianesti” (*Călătorie acasă cu vaporul de la Rapallo*).

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂILEANU

Premiera spectacolului „Copacul care ne unește” (10 aprilie 1986). Nicolae și Nicoleta Esinencu, Al. Brodsky

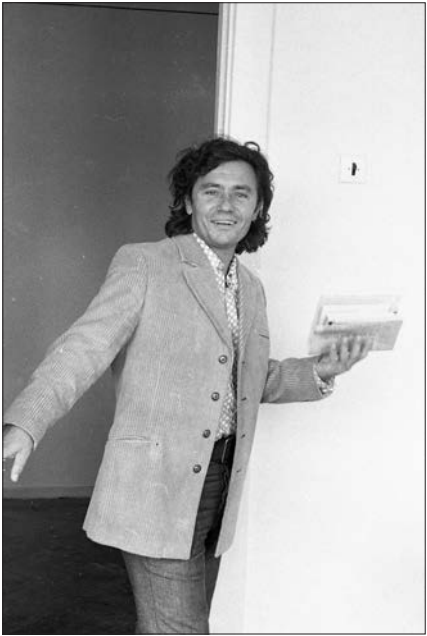

Nicolae Esinencu în renumitul „cabinet din debara” al lui Aureliu Busuioc (2009)

INEDIT | POEME DIN ARHIVA LUI NICOLAE ESINENCU

NICOLAE ESINENCU ESTE UNUL DINTRE SCRITORII VALOROȘI AI LITERATURII ROMÂNE DIN BASARABIA, IMPUNÂNDU-SE PRIN TIMBRUL INCONFUNDABIL AL CĂRȚILOR PE CARE LE-A PUBLICAT ÎN TIMPUL VIEȚII. SUNTEM CONVINȘI CĂ VOCEA ACESTUI INCOMPARABIL POET, PROZATOR ȘI DRAMATURG VA FI RECUNOSCUTĂ ȘI ÎN TEXTELE RĂMASE NEEDITATE, SAU ÎN *JURNALUL UNUI SCRITOR*, CUM ȘI-A INTITULAT CHIAȚ NICOLAE ESINENCU LUCRĂRILE RĂMASE ÎN MANUSCRIS. LA ACESTE TEXTE LUCREZ ÎN PREZENT, PREGĂTINDU-LE PENTRU A FI PUBLICATE ÎNTR-UN VOLUM PE CARE INTENȚIONEZ SĂ-L INTITULEZ „UN SPAȚIU AL ÎNCREDERII”, O SINTAGMĂ, CRED, POTRIVITĂ CREAȚIEI LUI NICOLAE ESINENCU. VOCEA CARE ROSTEȘTE POEMELE DE MAI JOS LE GARANTEAZĂ AUTENTICITATEA, MAI MULT: EA EXPRIMĂ UN ADEVĂR SPUS CU FASCINANTĂ SENINĂTATE, CU TULBURĂTOARE LINIȘTE, CUCERITĂ CU PREȚUL ATĂTOR ȘI ATĂTOR NELINIȘTI.

Vitalie RĂILEANU

ULTIMA Multe am ținut Să vă mai spun, Dar asta, Să n-o uitați, insist: Cerul Deasupra Patriei mele E cerul Soției mele!	Și golul De mai bine de o săptămână Fluieră Prin toate crăpăturile Casei Poate să mor Pentru o zi?...	CA SĂ VEZI! Uite că Nu mai pricep, Care și după care Aleargă: Eu după tine Sau tu după mine Nu contează? Și atunci De ce nu ne Prindem? Ne-am și prins? Am trecut De mai multe ori Unul prin altul Ca să vezi!	ȘORICĂRIE De ce te enervezi, toamnă? Eu m-am zămislit Sau tu? Eu m-am aruncat Sau tu m-ai aruncat Pe pământ? Și ce dacă fluier în biserică?	
SCÂNTEI Am să tot Merg Pe urmele tale Cu riscul Să orbesc De la scânteile Ce-ți tot sar Din genunchi!	Mai departe nu mai puteți Ignora nimic Mai departe – E numai moarte		ADIO Tot umbli Tot umbli Tot umbli Și niciodată Nu ești Cu mine Draga mea, Azi-măine Eu plec De pe pământ Și trebuie, Cumva, Să-mi iau Bun rămas De la toți Pământenii	
JURNAL Merg Și nu mai pot ajunge La pensie. A mai rămas o zi Până o să vină Poșta	Săriți Și uitați-vă Îndărăt! Vedeți Ce se Întâmplă?!	ALBASTRU Plutesc Pe o frunză Albastră De cer Pe apele albastre Ale cerului Nu mă vedeți? Păcat, Eu vă văd		Filă de manuscris din arhiva personală a lui Nicolae Esinencu, recuperată de Vitalie Răileanu

FOTOGRAME | NICOLAE RĂILEANU

Nicolae Esinencu și Leonida Lari

Alături de colegii Anatol Codru și Anatol Ciocanu

Cu prietenul de-o viață Gheorghe Vodă

BLOGOGRAME DE GHEORGHE ERIZANU

SOCIALIȘTII: 1,2. DEMOCRAȚII: 8,8. DIN 10

Cea mai tare negociere politică s-a încheiat. Cu binecuvântări ortodoxe. La Athos. La Patriarhul Kiril. Cu gândul la oameni. Cea mai numeroasă fracțiune se alege sau se va alege cu două ministere extrem de importante: apărarea și externele. Și un speaker. Probabil, și SIS-ul. Fără procuror. Procurorul rămâne independent, ales în urma unui concurs.

Puterea de convingere și capacitățile de negociatori a PD-ului pot intra în creștomatiile de literatură motivațională (cea mai inutilă literatură, dar la mare căutare).

Spectacolul a fost jucat în câteva acte exact așa cum a vrut PD-ul. Mixtul.

Apoi bugetul de 5 milioane al socialiștilor în campanie. Oficial, la prezidențiale, Dodon a cheltuit 6,5 milioane de lei. Nu intră într-o campanie importantă cel mai mare partid (și unul bogat) cu un buget de începător.

Oferta generoasă a PD-ului pentru ACUM.

Voronin cu declarații și presiuni pentru Dodon.

Bălbăiala ACUM. Naivitatea celor cu gura mare din societatea civilă care credeau în povești cu zâne și alianțe tehnice ACUM & socialiștii, inclusiv unii dintre marcanții blocului ACUM.

Pro Moldova și griji sociale ale PD-ului.

Sondaj sociologic cu o aprobare a peste 30 la sută pentru o coaliție dintre PD și PSRM.

Limba rusă ca limbă de comunicare. E ca sperietoarea de la harbuzărie: o scoatem la sezon.

Doar două neclarități: socialiștii au tras țepă Moscovei sau am fost vânduți ca suflete moarte și încă nu știm?

Spectacolul e pe sfârșite.

Până în paști avem guvern. Program. Țara trebuie condusă cu frică de Dumnezeu și cu ochii la zodii.

Aleluia!

FASCISME

Bunică-mea, care m-a crescut, a fost cuzistă. La școală învățam ode dedicate lui Lenin, acasă aveam lecțiile de istorie ale bunilor români și ale celorlalți, unii mai răi ca hunii barbari.

Biserica din sat era închisă. Dar curtea bisericii era un loc excelent pentru copiii cu praștii. Erau mulți hulubi. Vânatul hulubilor era ocupația inocentă a pionierilor sovietici în zilele de duminică. Zidurile erau înalte. Nu puteai intra pe poarta centrală. Te vedea lumea. Intram pe o crăpătura de la poarta din spate. Și curtea bisericii din centrul satului se transforma în cea mai ascunsă cetate a lumii.

Într-o duminică, poarta centrală a curții bisericii era vreaște. Ușa centrală, cele patru uși laterale ale bisericii erau vreaște. Lumea din sat intra în biserică cu mâinile goale. Și ieșea cu icoane, țoale, icoane, scaune, lavițe. Am fost uimiți. Chiar dacă biserica era încuiată, noi am găsit cum să intrăm în ea pe când niciun om din sat nu intra. Eram un pic derutați. În biserica noastră, de unde noi n-am scos nimic, ani la rând, decât hulubii uciși de noi, care cădeau de pe clopotniță în altar, oamenii intrau și scoteau totul.

Am intrat și noi. Aveam vreo 12 ani. Poate mai puțini. Unii dintre noi s-au dus după icoanele ce-au mai rămas. Eu am luat de sus, dintr-o cămară, de lângă clopotniță, un maldăr de reviste și ziare. Din 1939, 1940, 1941, 1942. Cred că era Lumina și Buna Vestire. Revistele se deschideau cu ode dedicate lui Antonescu, Hitler... Erau ca și odele din manualele de literatură. Dar cele din manualul sovietic erau obișnuite. Lenin. Partid. Caractere chirilice. Cuvintele erau oarbe. Trebuia să le înveți pe de rost. Aici însă simțai aerul limbii ca o dimineată de vară cu ceață. Proaspăt. Verde. Erau versuri semnate de Radu Gyr. Erau și alți semnatari. Dar l-am reținut pe acest Gyr. M-am bucurat de el câteva zile. Până când cuvintele proaspete ale lui Gyr și ale celorlalți s-au transformat în aceleași cuvinte-ghiulea din odele poezilor moldoveni din manualul de literatură.

Atunci m-am lecuit de toate odele. Și de cele pe care trebuia să le învăț pe de rost. Și de cele pe care le-am citit din plăcere. Atunci m-am lecuit de fascism. Și de fascismul de dreapta, și de cel de stânga, ultimul alintat și cu numele gingaș de comunism. Aveam să aflu mai târziu. Citind *Istoria Gărzii de Fier. Un fascism românesc* de Traian Sandu. Și urmărind reacția dureroasă a publicului la acest „fascism românesc”.

RAFT

LIVIU ANTONESEI
UMBRA MĂRII NU ESTE MAREA
(POEZIE)
IAȘI, EDITURA JUNIMEA,
2018

„UNII DINTRE NOI SUNT DEJA PE VEȘNICELE CÂMPII ALE VÂNĂTORII,/ VOM AJUNGE ȘI NOI, CEILALȚI, DAR FĂRĂ GRABĂ, SLOWLY...”

După ce îi apare, în 2017, *Opera poetică*, la Editura Cartea Românească, Liviu Antonesei publică, în mai puțin de doi ani, trei cărți noi (lucru absolut surprinzător dacă ne gândim că este vorba de un scriitor nu tocmai generos în ce privește editarea propriilor cărți de poezie, în 28 de ani acesta scoțând doar șapte volume, dintre care o antologie): Și întunericul nu a cuprins-o (Junimea, 2017); 5 balade rock (Vinea, 2018); *Umbra mării nu este marea* (Junimea, 2018). Este îndreptățit Al. Cistelecă să afirme, pe coperta a patra a celui mai recent volum al poetului de la Iași: „În vreme ce mai toți optzeciștii (deși nu fără câteva excepții relevante) dau semne vădite de oboseală ori s-au lăsat pe tânjala propriei poezii, Liviu Antonesei, din contră, pare conectat (reconectat) la o sursă de elan și efervescență creativă”. Într-adevăr, uimește nu numai accelerarea ritmului editorial, dar și vigoarea poetică și prospețimea fiecărei cărți.

După ce practică un discurs mizând pe oralitate, prozaizare și acumulare în 5 *balade rock*, Liviu Antonesei revine, în *Umbra mării nu este marea*, la sentențiozitatea proprie cărților anterioare. Poemele sunt mici tratate despre viață și moarte, mai exact despre viața care ne mișcă spre moarte, toate angoasele pe care le poate naște înțelegerea indisolubilității acestui binom fiind obturate de „seninătatea unui scepticism cristalizat într-o aforistică de înțelept” (Al. Cistelecă). Punându-și eul față în față cu această dihotomie existențială, poetul fie face uz de instrumentarul parabolei pentru a descrie jocul în care omului i se atribuie de la naștere rolul de perdant („Ea nu te vânează dintr-o dată, preferă drumul lung,/ cu largi ocoluri, capcane, cu semne lacunare/ și trimise discret, subtile și abia perceptibile –/ o păcălești o bucată de vreme cu licori miraculoase,/ cu piese de schimb și felurime de trucuri vremelnice...// Și deodată rămâi fără umbră...”, *Șiretlicurile vânătoresei*), fie inventează un soi de anti-clișee pentru a da sens morții („O ceremonie mai reținută, mai rece poate, mai elegantă,/ mai sobră decât sunt ale noastre, un preot înalt și subțire, fără preaplinul burduhanului revărsat peste margini –/ și propoziția aceea pe care o știi demult, dintr-o mulțime/ de cărți și din puzderie de filme de toată mâna,/ până ce moartea ne va despărți...// Dar nu moartea ne desparte /.../ Nu, nu moartea, viața este cea care ne desparte –/ și face asta zi de zi, ceas de ceas, an după an.../ Mai uniți decât moartea nimic și nimeni n-ar putea/ să ne facă, mai reuniți decât în, decât prin moarte/ nu avem cum să fim vreodată. Și nu suntem!”, *Până ce viața...*), fie apelează la valențele alegorice ale visului pentru a înșirui, ca într-un pomelnic, „toți morții mei de parte femeiască” și pe cei „de partea bărbătească a casei”, subliniind caracterul aleatoriu al ieșirii noastre din lume („dar m-am trezit și nu știam și nici acum nu știu/ cine pe cine așteaptă, dacă așteaptă – și nici unde!/ Și mă gândesc la CK, iar în spatele inițialelor,/ nu, nu se ascunde Calvin Klein, ci un om care,/ fără voia lui, fără voia noastră, a preluat ștafeta,/ un om care poate înțelege mai bine decât pot înțelege eu/ înțelege despre ce este vorba în visul acesta...”, *Ziua crucii. Visul unei nopți de toamnă*).

Prezent în toate cele patru grupaje de poeme – *Povestea timpului, Trei poeme pascale din AD 2018/5778, Povești filosofice cretane din AD 2018, Visul unei nopți de toamnă* –, sentimentul apropierei implacabile de „veșnicele câmpii ale vânătorii”, alături de trăirea contemplativă și, în același timp, senzuală a realului („o senzualitate sublimată ea însăși în contemplație”, zice Al. Cistelecă), dar și notele, abia sesizabile, de civism fac din *Umbra mării nu este marea* o carte care reprezintă poezia lui Liviu Antonesei în toată plinătatea ei. O poezie a picturalului, dar și a sugestivității, a contemplației, dar și a confesiunii, a încrederii, dar și a scepticismului.

Lucia ȚURCANU

PLURALIA TANTUM

JURNAL
IN MARGINILE
ISTORIEI
LITERARE (XXI)
de LEO BUTNARU

8.VIII.1971

Alaltăieri – eclipsă. Azi, un vârtej enorm, impresio-
nant. Mi-amintii că mama îmi spunea: dacă cineva ar
reuși să înfigă un cuțit în centrul vârtejului, din acel
loc ar izbucni sânge, pentru că acolo se află inima
diavolului.

Noaptea, mama întorcea oglinda cu fața în jos.
Știu că la mijloc e o superstiție. Să întreb care anume.

Când pleca undeva în mahala sau ceva mai de-
parte, dacă se întâmpla să mă lase dormind, mama
punea lângă mine mătura. Un fel de pază...

16.VIII.1971

După cătănie, am revenit la Negureni. Distanță, nu
glumă! – de la gardurile unității militare de la Flo-
rești până la cele ale gospodăriei noastre – vreo 30
de km.

Am fost la pescuit. Dar n-am văzut peștele. Am
aruncat în iaz o coșcogea mămăligă, de scârțâia masa
sub ea. Adică, azi, am cam pus-o de mămăligă.

Sfinți care au murit fără să reușească să facă mi-
nuni. Trebuie să te gândești la moarte. Din viitor, sau
din ziua de mâine, ea „te ajută” să muncești mai mult.
S.L. Sobolev afirmă că întreaga muncă științifică ar
consta din 99% eșecuri și, posibil, doar un singur
procent duce la rezultatele scontate. Tolstoi făcea
această comparație între transpirație (99%) și inspira-
ție – restul.

Ucraineanul Stepan Trubici îmi scrie din Morșin,
unde, pe timpul verii, este educator într-o tabără
de pionieri. Ceva important – a citit o culegere de
versuri de Leonid Kiseliiov, care scria și în ucraineană,
și în rusă. Încă pe când avea 17 ani, fusese remarcat
drept un poet important. A murit în mod tragic, la 21
de ani. Despre el au scris Zatonski, Novicenکو. Tru-
bici îmi recomandă respectivul volum de versuri, „iar
dacă nu vei reuși să-l găsești, citește măcar o singură
poezie, Țarii: „Încă de mic copil mă uimeam nespus
de mult,/ că odată ce țarii sunt răi, de ce /Țarul Petru
se numește Petru cel Mare,/ Iar în Leningrad i-au
înălțat un monument./ De ce ne-ar trebui nouă acest
călăreț al unei imense puteri?/ Să-l aruncăm în aer,
copitele în ceruri să-i ajungă!/ Se zice că Șevcenکو
înțelegea istoria într-un mod/ Incomplet... Ba nu, el
scrisese adevărul:/ «Țe toi pervii, șcio razpinav nașu
Ucrainu...»/ Nu Petru, ci acei iobagi desculți/ În mlaș-
tini ridicat-au Petrogradul./ În lunga istorie a Rusi-
ei – / Niciun țar cât de cât bun”. Dacă nu înțelegi în
ucraineană ce a scris Șevcenکو, în traducere (rusească
– L.B.) versurile lui sună astfel: „Acesta este întâiul
care a sfâșiat Ucraina noastră...”

6.IX.1971

Citesc Cicero, care zice următoarele: „Caracterul fără in-
teligență poate multe, dar inteligența fără caracter nu
valorează nimic”; „Puterea ei (a justiției) este atât de
mare, încât nici cei ce-și întemeiază viața pe nedrepta-
te și nelegiuire nu pot trăi fără o practică de dreptate.
Cel care fură sau răpește ceva unui tovarăș de tâlhărie
nu mai are loc printre tâlhari”; „Facerile de bine rău
împărțite le socotesc fapte rele” (Ennius după Cicero);
„Cât de puțini au talent și cât de mulți au îndrăzneală”;
„Africanus obișnuia să spună... că el niciodată n-a fost
mai puțin neocupat, decât în timpul liber, și niciodată
mai puțin singur, decât când era singur”.

17.IX.1971

Privesc de la etajul trei. Jos, în stradă, nimic altceva
decât o mișcare caleidoscopică, sau mozaicată, sau
browniană de umbrele (nu prea multicolore). Plouă din
abundență. Un coleg zice: „Vai de cei care, pe timpul
acesta, se află în deplasare prin noroaiiele raioanelor...”
Mi se pare că el a ajuns foarte întâmplător la ziaristi-
că. Gazeta nu apare, ca soarele, doar pe timp frumos.
Sigur, pentru un ziar care apare pe „timp urât” se
depune mai multă muncă, mai multă ingeniozitate și
abilitate.

Mă așez la birou (sunt angajat la „Tinerimea Mol-
dovei”) și încep să citesc *Adio, motan roșcat*, romanul
estonianului Matti Untt. Cu toate că e o carte destul de
bună, nu sunt convins că ar trebui s-o citesc la redac-
ție. Dau romanul la o parte și, câine-câinește, iau vreo
20 de file trimise de un *netitular*, din care trebuie să
las doar vreo trei pagini. Mi se curmă pofta de a mai
lua pixul în mână.

S-a întors din concediu A.P. La cinci inși, într-un
singur birou, ne venea destul de greu. Am trecut ală-
turi, în biroul mereu rezervat pentru corespondentul
în Moldova al ziarului „Pravda”. El vine, cică, destul de
rar. Cel puțin, eu încă nu l-am văzut cum arată. Pro-
babil, e nefumător: nu găsesc vreo scrumieră în birou.
Din când în când, mai intră I.S. de la „Undița”. M.C. îi
zice „Umnița” („Deșteapta”).

Și-a reluat ședințele cenaclul literar „Luceafărul”.
Timpul prost nu i-a împiedicat pe cei împătimiți să
fie prezenți. Intră, își strâng umbrelele, își scutură
impermeabilele de „ploaie și de vânt”. Cineva anunță
solemn: „Încă un poet plouat!” Oricum, avem destui
din ăștia!

O fetișcană a citit versuri scrise în franceză. S-o fi
gândit să ne uimească, însă noi nu ne prea lăsăm ușor
impresionați de ceea ce nu „pricepem” până la capăt.
Hic Rhodus, hic salta!

18.IX.1971

Ca atitudine și curaj, ziarul „Komsomolskaia pravda”
merită atenție. Uneori, decupez din el ceea ce nu s-ar
fi putut publica la noi.

Îmi amintesc de o serată, pe 1 martie, organizată
împreună cu studenții de la medicină, în cantina
Universității. Cineva din ai noștri a adus niște discuri
și a propus condițiile unui concurs: cel care ghicește
ce muzică răsună, devine câștigătorul discului
respectiv. De la bun început era clar că nimeni din
cei prezenți nu e sigur de numele compozitorului
pe care-l propunea-presupunea: Bach, Mozart,
Ceaikovski, Haydn, Musicescu... De, băieți și fete
veniți de la sat... A ieșit învingător cel care și-a dat
seama că printre marii compozitori nu fusese amintit
și... Beethoven. Cam astea ar fi de spus despre
studențime și muzica serioasă.

Audiții, la republicană – M. Alexandrovici, aria *Sei
miei sospiri* (Al. Stradella); Gluck, aria lui Paris din
opera *Paris și Elena*; Rossini, *Stabat mater*.

20.IX.1971

Seminarul republican al tineretului de creație. Am
adus informația la redacție și, la tov. Medvețchi, l-am
întâlnit pe Vasile P. Coroban. Văzuse pe birou un pix
consumat. Îmi arată spre el (vezi, tinere!) – m-a cam
mirat atenția pe care mi-a acordat-o, eu considerân-
du-l cam distant față de tineri; deci, arată spre pixul
gol, spunându-mi: „În două zile, am consumat două
tuburi mari”. Era de înțeles că a scris mult.

22.IX.1971

Seminarul e în toi. La prânz, tagma tinerilor scriitori
a unit câteva mese. În capul mesei – I. Vieru și V.
Chiriac de la radio. Tarlapan prinde a vocifera insis-
tent: „Amar! Amar!” Astăzi, plecăm la Lăpușna.

Pornit-am spre Lăpușna. Se lăsa noaptea și eu mă
îngrijoram că n-o să pot revedea drumul în serpenti-
nă ce duce spre Kotovsk (Hâncești) și stelele de peste
codri. Eram curios. Noaptea „tăia” lumina ce răzbătea
prin geamurile autobuzului. În zare – bizare siluete
întunecate. Pentru prima dată văzui un astfel de pe-
isaj: desprinde-l din spațiu și înrămează-! Nu e copie
după natură, ci e penel de pictor sadea. Cer vântat,
mai jos – o pânză albăstrie de ceață, mai sus, sus –
cerul de un albastru închis.

Bătea, enervant, un geam: tremura în mersul
autobuzului. L-am „consolidat” cu câteva chibrituri.
Vecinul meu de banchetă dormea... artistic.

Unde am ajuns, e destul de frig. Pădure, umezeală
pe cale de a se preface în brumă.

26.IX.1971

Pe la anul doi, cineva dintre colegi a adus în geantă
un ceas deșteptător. Lecție de pedagogie sovietică,
„cea mai sovietică pedagogie din lume”, vorba lui
Crăciun. După vreo 30 de minute, deșteptătorul zbâr-
năi strident. Crăciun le permite studenților să iasă
la... recreație.

Noi, cu pasărea din plastic, umplută cu apă și
triluind ca o privighetoare. O transmitem, pe sub
bănci, dintr-o parte în alta a auditoriului, Crăciun
– lector vai și-amar! cu un limbaj infect – privind
dezorientat pe sus, să vadă cântăreața zburătoare.
În fine, face f. serios: „Ap’ noi, cum zicem, eu am să
rog starostii (șefii de grupe), komsorgii (secretarii de
komsomol în grupe) și proforgii (șefii de sindicat în
grupe) să prindă păsărică ceea și s-o dăie pe fereas-
tră afară”. Ce mai hohote, ale celor trei grupe de
filologi și a uneia de ziariști, peste 80 de „grivei”!

Să studiez, la Biblioteca Republicană, Wagner,
Walkiria, Tristan și Isolda.

Cum te-ai născut la maternitate (că doar... om ești, nu?) și la câteva zile ți se dă drumul acasă (cu tot cu mămică), iată că, peste alte câteva zile, mămica (mai rar, tăticu`) te și duce, în brațe, la policlinica de sector, acolo unde e „casa medicului (tău) de familie”, ca acesta să-ți spună – ori să te „îndrepte” la alți medici („specialiști”) care să-ți spună – dacă ești (pe deplin) sănătos. Așa se face că, încă din primele zile ale vieții tale de omuleț și pînă la... penultimele (de om mare), „medicul (tău) de familie” e ca și cum un fel de (nou/vechi) membru al familiei tale, pe care îl vizitezi sau te vizitează el ori de cîte ori simți că te doare ceva, chiar și în cot...

Și atunci – cînd te apucă durerea (totuși una mai ușoară) –, deschizi tu sau mămica ta (căci tăticu`...) cartea de telefon sau chiar mobilul și – dacă locuiești în Chișinău ori în altă așezare omenească basarabeană – cauți și formezi (tu sau...) numărul „registraturii” policlinicii tale de sector ori te prezinți direct (singur sau...) la „registratura” instituției medicale respective, unde va trebui să folosești, la nevoie, „o samă de cuvinte” ceva mai speciale – nu, nu... medievale, ci „din domeniu” –, care însă îți pot da bătăi de cap, dacă nu le utilizezi cum se cuvine...

Unul dintre ele este chiar... *registratura*, a cărui definiție e simplă (după DEX): „serviciu într-o instituție, întreprindere etc. unde se înregistrează corespondența, actele intrate și ieșite; biroul, localul unde funcționează acest serviciu”. Provine din germ. *Registratur*. Precum se vede, e vorba de un termen din administrație, care poate fi folosit, de exemplu, dacă ești pe punctul de a-ți stabili pensia, în următoarea sintagmă: (*merg cu dosarul la*) *registratura casei de pensii* sau, atunci cînd ai nevoie de un avocat, în formula: (*ia să sun eu la*) *registratura baroului (din...)*; sau, în cazul în care ești spitalizat, afli că: *registratura spitalului înregistrează intrările și ieșirile pacienților din secție*.

Or, ca să revenim la medicină, dacă dă iarăși o boală (ușoară) peste tine, sau pur și simplu vrei să-ți faci un control de rutină, și ești cu gîndul la „medicul (tău) de familie”, cum procedezi mai întîi – ca pacient basarabean – ?... Păi, suni, intervii on-line sau chiar te pornești apostolește la... „registratura” ambulatoriului (tău) sau a policlinicii (tale) de sector. Așa spune toată lumea, cel puțin la Chișinău, influențată fiind, evident, de rusescul *регистратура (поликлиники)*. De fapt, serviciul respectiv se numește *fișier* sau *recepție*, care asigură evidența listei pacienților și a programărilor. Aici se pot păstra, facultativ, *fișele medicale/ fișele (individuale) de consultații/fișele de policlinică* ale pacienților, nu... „cartelele medicale”, „cartelele de ambulator/de policlinică” sau „cărțicele medicale”, care reprezintă, bineînțeles, un calc, de data aceasta, după rusescul (*амбулаторная карта/карточка*), ca în următorul exemplu (din internet): „Omul avea deja cardiograma și a mers în oraș, a stat în (sic!) rînd cu gînd să intre la medic, iese la un moment dat sora medicală, ia cărticica (sic!), merge în cabinet, pacientul rămîne în coridor, peste câteva minute sora medicală iese, îi dă cărticica (sic!) și îi spune să meargă la medicul de familie. Atît!”.

Odată ce ți-ai făcut programarea (nu... „înscrierea”) la medicul de familie, asta prin telefon, on-line sau direct la *fișier*/

FILTRE

LA MEDIC

de VALENTIN GUȚU

recepție (deci nu la... „registratură”, chiar dacă aici există un *registru de programări*), obții un *bon de ordine* (adică numărul tău de ordine la respectivul cabinet medical), nu... o „înscriere (prealabilă) la medicul de familie”, și aștepti (dacă poți) ziua programată. Deși, românește vorbind, atunci cînd îți alegi un medic de familie sau vrei să-l schimbi, se ajunge și la o înscriere la medicul de familie, desigur, pe baza unei cereri de *înscriere*, astfel te *înscrii* pe lista acestuia. Însă asta e cu totul altceva.

Ajuns, în ziua și la ora respectivă, în cabinetul „medicului (tău) de familie”, nu ceda, totuși, în clipa în care acesta vrea să afle cum te numești („cum familia?”), apoi îți cere... „cartela” și te întreabă dacă ai... „înscriere” la el. Fii om luminat, deși te-ai întunecat un pic la față, și spune-i ce crezi tu despre „limba noastră/limba sa cea...” (de stat mintea în loc). Apoi, chiar dacă acesta va încerca să te „îndrepte” – adică să-ți „deie îndreptare” – la un „specialist”, tu iarăși nu... ceda, luminează-ți, totuși, „medicul de familie”, lămurește-l ce *nume* ai și că vrei să fii... *trimis* la un *medic*, iar pentru asta ai nevoie de un... *bilet de trimitere*, de o *trimitere* la el, sau – dacă ești „grav” de tot după un asemenea „dialog” – cere chiar un *bilet de internare*, deci un *bilet de trimitere la spital*, unde, eventual, te-ai putea *îndrepta*. Tu nu ceda nici chiar atunci cînd „medicul (tău) de familie” îți va „lămuri” că la spital poate să te... „îndrepte” doar după ce te arăți și unui „specialist”, iar el – „medicul (tău) de familie – îți va „scrie”, pentru început, o „lecuire ambulatorie”. Tu însă nu scăpa momentul, cere-i îndoit: și un *tratament ambulatoriu*, și un *tratament în spital*, adică și o *trimitere la spital*.

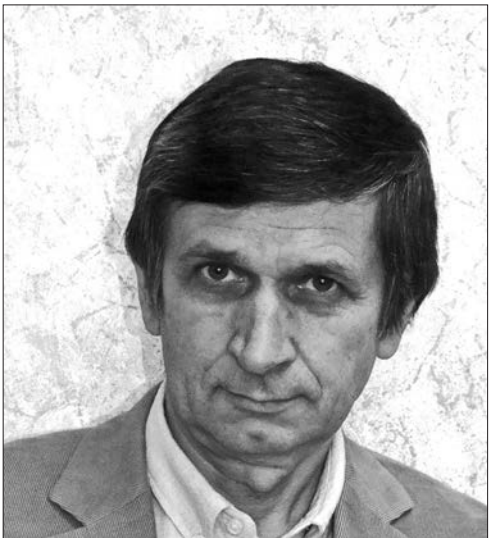
Dacă ai văzut, totuși, că „medicul (tău) de familie” nu e în stare nici să se *îndrepte*, nici să te *îndrepte*, îți iei fișa de pe masă, spui la revedere (nu... „hai poka/hai davai”) și te *îndrepti* frumușel spre ușă, mai exact, spre farmacie, după – ați și priceput! – un calmant, tot el analgezic... Iar dacă auzi, tot atunci, din spate, interogația: „Cum famiilia matala?... Ahaaa... Sîngurelu. Las` că mă îndrept eu într-o zi pe la sîîngur...”, răspunde-i că... n-are el treabă – „medicul (tău) de familie” – nici cu *numele* tău de *familie* (Sîngurelu), nici cu *familia* ta, atîta timp cît nu se *îndreaptă* (la vorbă).

Acum, stai și judeci la rece „situația”, ca un pacient necooperant ce ești, totuși calm (iată-te ieșit deja de la farmacie): „Ca să mă lecuiesc (de...), mai întîi trebuie să mă *tratez* (la timp de...). „Urci” deci la un anumit „etaj” al policlinicii tale de sector,

care – la Chișinău – se numește... „etajul [ietaju] întîi”, deși se află mai mult *sub parter* decît *la parter*, acolo unde se face *fizioterapie*, cel puțin ca să te informezi în privința eventualului tău *tratament* aici. Deschizi ușa *sălii de tratamente*, vrei să întrebi... dar te pomenești că chiar tu ești cel întrebant: „Aveți <îndreptare> de la medic? Unde vi-i <cartela>?...” Tu însă, ca pacient luminat... de un gînd nobil, nu ceda în fața doamnei asistente medicale: „Eu am intrat doar să văd dacă eventual mă pot *îndrepta* la dumneavoastră și de ce e nevoie pentru asta... Iar cartela nu v-o pot da... nici arăta, pentru că e în telefon și...” „Domnu`, mata nu sînteți amu la circ, aici îi <cabinet de fizoprocuduri>... Citește ce-i înscris pe ușă. La <fizoprocuduri> se vine, în primul rînd, cu <bahile> în picioare, cu <cărticica> în... dinți și cu <îndreptarea> în mîină... Ori invers... Vezi mata ce-i înscris acolo pe ușă”. Tu însă nu ceda nici de data aceasta și arată-i doamnei asistente că, acolo pe ușă, chiar e scris CIRC (mai jos de „Cabinet de fizoprocuduri”), iar dacă mai are în ea, la vîrsta maturității, sper, simțul curiozității neatrofiat, spune-i și următoarea poveste, legată (cu ambele șireturi) de un soi de încălțăminte pe care o poartă doar pacienții săi.

Povestea vorbeii noastre e una septentrională, căci de acolo – din zona boreală – a preluat medicina basarabeană cuvîntul *бахила/бахилы*, care însemna, inițial, un fel de cizme țărănești (siberiene) ori botfori, cu turetcile înalte, legate sub genunchi, fiind întrebuintate de către pescari sau vînători, la lucru în gospodărie etc. Etimologii ruși presupun (dar se pare că... greșesc) că etimonul acestuia ar fi latinesc: *bacle* „încălțăminte pentru femei”. În prezent însă, cuvîntul respectiv, raportat în primul rînd la medicină (policlinici, spitale, săli de tratament, săli de operație, secții de boli infecțioase, maternități și alte spații sterile), semnifică ceea ce se numește în românește *acoperitori de încălțăminte*, de obicei de unică folosință, iar englezește – dacă doriți – *shoe covers* sau *overshoes*, acestea fiind confecționate din polietilenă, polipropilenă ori poliester, de diferite culori, care sînt folosite – o singură dată sau multiplu – în scop igienic și în unele laboratoare, fabrici, în industria alimentară și cea chimică, în întreprinderile farmaceutice, în grădinițe, muzee, centrele de fitness, saloanele de frumusețe, bazine, de către firmele de curățenie etc.

Într-un cuvînt, *acoperitorile* cu pricina sînt o închipuire de „galoși”, elastici în perimetru, care, în română, au mai multe denumiri, în funcție de încălțăminte sau

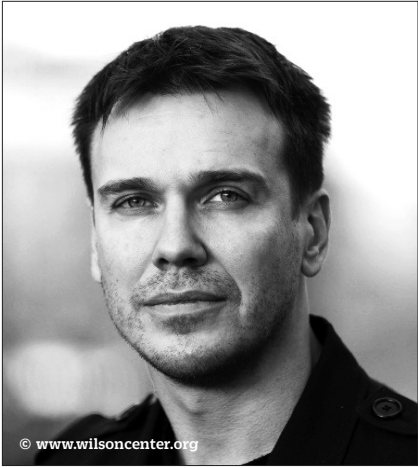
destinație: *acoperitori de încălțăminte (de unică folosință), acoperitori de protecție (pentru medii umede), acoperitori de pantofi, acoperitori de cizme, învelitori pentru încălțăminte, protectori de încălțăminte (de unică folosință), botoși/botoșei din plastic sau polipropilenă (de unică folosință), huse pentru încălțăminte*. Vom menționa aici că în unele încăperi există și distribuitoare automate de acoperitori de încălțăminte sau de botoșei de unică folosință, numite *dispenser/dispensere*. Calci în aparat, apeși ușor și un botoșel îți încălță imediat pantoful. Apoi mai calci o dată (numai nu cu stîngul). Repet: o dată, nu „odată”... Și astfel devii... *îmbotoșat*.

Vom mai semna, pentru cine trebuie, că pe vreme rea puteți folosi *acoperitori* sau *huse impermeabile, huse de ploaie*; pe timp de iarnă, cicliștii își pot pune *huse de protecție* la pantofi, *huse termice*, iar alpiniștii – *manșete antitermice, jambiere de alpinism*.

De reținut că toate acestea la ruși se numesc *бахилы*. Cum le numesc însă basarabenii, inclusiv doamna asistentă medicală, am văzut și vom mai vedea: „Afaceri cu bahile (sic!) în spitalele din Moldova. Vizitatorii și pacienții sunt nevoiți să le cumpere” (din internet), de aceea (tot acolo), „cînd mergeți să vizitați rudele în spital, va trebui să scoateți cîțiva lei din portofel și pentru bahile (sic!)”, sau (alt titlu, de data aceasta din *Adevărul.md* din 17 februarie 2011) „Chișinău: Curățenie lună și bahile (sic!) gratuit pentru pacienți, doar atunci cînd Ministrul vine în vizită la policlinică”, sau (din internet) „Ne-am internat la Institutul Mamei și Copilului. Femeia de serviciu m-a atenționat că ne trebuie bahile (sic!)”. O companie de echipamente și utilaje medicale din Chișinău chiar vinde... „aparate pentru bahile”.

Cam asta-i povestea noastră... „bahilică”. De-ar fi ea și pentru alții de învătătură. Prin urmare, luminatul meu pacient – uneori necooperant cu cadrele medicale –, data viitoare, cînd vei fi nevoit să vizitezi din nou „medicul (tău) de familie”, respectiv vreun „specialist” de la policlinica (ta) de sector, te rog, nu ceda dacă aceștia, într-adevăr, vor constata că ești „bólnav” și îți dau „îndreptare” la spital, unde va trebui să „bei (Grigore) tablete”, să ți se „pună” injecții, „luminărele” (supozitoare) și „picurători”, apoi „să stai (o vreme) pe buletin”...

Ooof, sănătate... verbală de-ar fi, că afecțiuni orale se vor găsi, inclusiv „specialiști” care să le răspîndească, în loc să le... – ați și ghicit! – lecuiască.

TOLSTOI*

de MIHAIL ZĂGAR

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

MIHAIL ZĂGAR (N. 1981) ESTE UN JURNALIST ȘI SRIITOR RUS. ÎNTRE 2000-2009 A FOST CORESPONDENTUL ZIARULUI „KOMMERSANT” ÎN ZONELE FIERBINȚI ALE LUMII (IRAK, LIBIA, PALESTINA, UCRAINA, KÂRGÂZSTAN, KOSOVO ETC.), EXPERIENȚĂ REFLECTATĂ ÎN VOLUMUL „RĂZBOI ȘI MIT” («ВОЙНА И МИФ»). CONFERENȚIAR LA MGIMO ÎNTRE 2003-2009. PÂNĂ N 2015 ESTE REDACTOR-ȘEF LA POSTUL DE TELEVIZIUNE „DOJD”, PE ATUNCI INDEPENDENT. ÎN 2015 APARE „TOȚI OAMENII KREMLINULUI”, UN ADEVĂRAT BESTSELLER (PESTE 100 000 DE EXEMPLARE VÂNDUTE NUMAI ÎN RUSIA), TRADUS ÎN LIMBILE POLONEZĂ, GERMANĂ, BULGARĂ, FINLANDEZĂ, CHINEZĂ, ENGLEZĂ ȘI ROMÂNĂ (CARTIER, 2017). SVETLANA ALEKSIEVICI, BORIS AKUNIN Ș.A. AU APRECIAT ÎNALT AUTORUL PENTRU ABORDAREA IMPARȚIALĂ ȘI SERIOASĂ A ISTORIEI RECENTE A RUSIEI.

CAPITOLUL 1. TOLSTOI

NOUL SECOL

Pe 24 februarie 1901 ziarul „Țerkovnâie vedomosti” („Informații bisericești”), organul oficial de pe atunci al Bisericii Ortodoxe Ruse, publică textul *Deciziile Sfântului Sinod despre contele Tolstoi*. În el se vorbește despre excomunicarea celui mai cunoscut scriitor rus. Biserica Ortodoxă nu mai excomunicase pe nimeni de peste o sută de ani, asta în condițiile în care secolul al XIX-lea în Rusia nu a fost deloc o perioadă liniștită și cuvioasă. Și deodată s-a hotărât să facă asta.

Societatea din Petersburg a fost șocată de un evenimen așa de arhaic pentru începutul de secol al XX-lea. „Telegraful se pare trebuie să transmită pentru prima dată de la descoperirea sa o asemenea știre”, spune ironic prietenul lui Tolstoi, ziaristul și scriitorul Vladimir Korolenko. „O excomunicare, transmisă prin cablu de telegraf, este un paradox al istoriei dăruit începutului de secol al XX-lea”.

A doua zi, pe 25 februarie, textul din „Țerkovnâie vedomosti” este preluat de toate ziarele din care află și Tolstoi despre excomunicarea sa. El se află la Moscova, la conacul său din Hamovniki. Contele, din spusele soției sale, Sofia Andreevna, e demoralizat, toată familia e tulburată: la ce să se aștepte de acum?

Timp de mulți ani, Tolstoi a trăit nici măcar în afara legii, ci mai presus de lege. Cărțile lui sunt interzise, pentru tipărirea și difuzarea lor oamenii sunt băgați la închisoare și deportați. Omul cel mai apropiat de Tolstoi, discipolul său favorit, editorul și ajutorul de încredere Vladimir Certkov, este expulzat din Rusia. Totuși, până acum asupra lui Tolstoi nu s-au făcut represii, iar scriitorul are deja 72 de ani.

Din punct de vedere formal, Biserica Ortodoxă Rusă nu e separată de stat, prin urmare, excomunicarea e o crimă de stat. Pentru asta pot și trebuie să pedepsească conform legilor civile: de exemplu, cu deportarea sau chiar cu închisoarea. În ultimii douăzeci de ani, au tot apărut zvonuri că erau gata să-l trimită pe scriitor la mănăstirea Suzdal, care era, într-adevăr, o închisoare pentru criminalii împotriva religiei, și în care erau închiși, de exemplu, ierarhi ai bisericii de rit vechi. Dar Tolstoi

până acum nu a fost atins. Nu se știe ce va schimba „Decizia” Sinodului. Înainte se credea că Tolstoi e protejat chiar de împăratul Alexandru al III-lea, căruia din copilărie îi plăcea să citească operele lui. Dar împăratul murise înainte de a face cincizeci de ani, în anul 1894. Era în viață însă fostul lui profesor, ideologul de mulți ani al imperiului, Konstantin Petrovici Pobedonosțev, de aceeași vârstă cu Tolstoi (chiar cu un an mai mare ca el) și dușmanul lui de moarte. Pentru împăratul Nicolae al II-lea, Pobedonosțev este ca un bunic – ideologul își păstrează influența asupra noului țar.

Contele Tolstoi, când a aflat de decizia Sinodului, se duce în oraș, unde au loc tulburări. Ele nu sunt legate de excomunicarea lui: revoltele studenților din Moscova și din Petersburg începuseră încă din anul 1899, când rectorul universității din capitală a ordonat să fie trimiși în armată studenții cei mai activi din punct de vedere politic. Al doilea an la rând, în cele două capitale izbucnea din când în când războiul universitar. Iată, și acum, la sfârșitul lui februarie 1901, sunt noi tulburări. Tolstoi ajunge până la Lubianka și dă de o confruntare a studenților cu poliția. Vestea excomunicării lui Tolstoi deja se răspândise în oraș, scriitorul e recunoscut imediat, studenții îl ovaționează.

Dar Tolstoi aude pe stradă nu numai sprijin. „Iată diavolul în chip de om”, i se strigă în Piața Lubianskaia. „Starea de spirit a mulțimii era așa de diferită, încât dacă unii își manifestau simpatia față de Tolstoi, alții nu-și ascundeau ostilitatea și ura. Tolstoi s-a grăbit să ia o birjă și a plecat”, descrie astfel această zi jandarmul moscovit Aleksandr Spiridovici. „Dacă mulțimea ar fi avut o altă componență, s-ar fi putut să mă și ia la bătaie”, își amintește Tolstoi.

Acasă îl așteaptă scrisori de la necunoscuți. După ce le-a deschis pe primele, își dă seama: a început hărțuiala. „Acum ești dat anatemei și după moarte o să ai parte de chinurile veșnice și o să crăpi ca un câine... drac bătrân, fii blestemat!” „Dacă guvernul n-o să te ia, o să te facem noi să amuțești”. „O să gădesc mijloace să distrug un șarlatan ca tine...”. „Semne ale aceleiași înverșunări după decizia Sinodului le observ și când mă întâlnesc cu anumiți oameni”, își amintește Tolstoi.

Alături de blesteme vin și felicitări, cuvinte de sprijin, dar, spre deosebire de

blesteme, Tolstoi s-a deprins să nu le citeze în jurnal.

Ministerul Afacerilor Interne interzice comentarea deciziei Sinodului – se lasă tăcerea care dă naștere unei mulțimi de zvonuri. Vladimir Certkov, în Anglia, literalmente înnebunește din cauza zvonurilor că Tolstoi e arestat și-l asaltează cu telegrame. Sofia Andreevna îi scrie o scrisoare mitropolitului petersburghez Antonie – semnătura lui se află la finalul „deciziei”. Tolstoi continuă să citească toate scrisorile care i se trimit, urmărind cu și mai mare atenție veștile despre tulburările studențești.

Pobedonosțev urmărește faptul că, din cauza deciziei Sinodului, s-a ridicat „un val de furie” dinspre *intelligenția* pe care el o urăște – deși în mod oficial toate publicațiile pe această temă sunt interzise de cenzură. Este extrem de nemulțumit de agitația din jurul lui Tolstoi și împăratul Nicolae al II-lea – țarului nu-i plac scandalurile. Îl cheamă pe bătrânul Pobedonosțev și-l întreabă iritat de ce nu s-au sfătuit cu el când au luat decizia de a-l excomunica pe Tolstoi. Ober-procurorul Sinodului (de fapt, „ministrul Bisericii”) Pobedonosțev zâmbește: cum să nu, a venit, a raportat, a arătat proiectul „deciziei”. Pur și simplu împăratul nu a reținut.

Pobedonosțev, care a educat doi împărați, nu are o opinie prea bună despre Nicolae al II-lea. Își amintește adesea că în tinerețe împăratul se scobea cu sărg în nas când încercau să-i explice cum funcționează statul. (...)

WISE FĂRĂ ROST

În anul 1894, protectorul lui Tolstoi, Alexandru al III-lea, moare. Urmașul lui, Nicolae al II-lea, are 26 de ani, nu e preocupat nici de politică, nici de bătrânul Tolstoi, nici de leatul acestuia, Pobedonosțev, care îl irită și-l sperie pe tânărul împărat. Nicolae a învățat puține de la Pobedonosțev: de exemplu, faptul că puterea țarului e de la Dumnezeu, iar orice constituție e de la diavol.

Guvernarea lui Nicolae al II-lea începe cu un scandal. După încoronare, țarul primește o delegație din diverse gubernii. În timpul întâlnirii cu grupul de supuși din gubernia Tver, el citește un discurs scris în care se spune că toate speranțele de participare

a societății la conducerea statului sunt „niște vise fără rost”.

Societatea petersburgheză tratează „declarația programatică” a țarului drept o neînțelegere nefericită, dar Tolstoi e indignat. El scrie un articol, *Vise fără rost*, mă rog, cea mai completă expunere a poziției sale politice; articolul este foarte dur și ofensator pentru tânărul împărat.

Condamnând „obraznicia tânărului boiernaș”, Tolstoi ajunge la concluzia că monarhia ca atare este periculoasă pentru Rusia: „Există un stat uriaș cu o populație de peste 100 de milioane de oameni și statul acesta este condus de un om. Și omul acesta este numit întâmplător, nici vorbă să fie dintre cei mai buni, cei mai experimentați și cei mai capabili de a conduce – este numit țar cel care s-a născut mai întâi în familia acelui om care a condus mai înainte statul.... Niciun om rațional nu se va urca într-un echipaj decât dacă știe că vizitiul știe să conducă, nu se va urca nici în vreun tren pe calea ferată decât dacă mecanicul știe să conducă, iar nu fiul vizitiului sau al mecanicului care, cândva, în opinia unora, știa să conducă; și mai ales nu va merge pe mare, pe un vapor, cu un căpitan care deține dreptul de conducere a vasului numai pentru că e al lui știu câtelea nepot al omului care a condus cândva vaporul. Niciun om rațional nu se va lăsa, pe sine și familia sa, în grija unor asemenea vizitii, mecanici, căpitani, dar noi toți trăim într-un stat care este condus, și nelimitat, de asemenea fii și nepoți de nu știu ce grad nu numai ai unor conducători care nu au fost buni, dar care, de fapt, au arătat în practică faptul că sunt incapabili să conducă oameni”.

De la monarhie, Tolstoi trece la funcționari și ajunge la concluzia că tocmai armata de funcționari, în niciun caz împăratul, este cea care conduce Rusia.

În încheierea articolului, Tolstoi spune direct numele funcționarului care-i stârnește cea mai mare iritare: Pobedonosțev. El este simbolul regimului, „prostește și pervertește poporul”. Este o nouă provocare adusă statului; Tolstoi parcă încearcă intenționat să atace puterea și să fie pedepsit. Dar autoritățile nu reacționează în continuare.

* *Fragment din cartea „Imperiul trebuie să moară”, în curs de apariție la Editura Cartier.*

Traducere din rusă de Antoaneta OLTEANU